

**ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSÁNAK HIVATALA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE**

NAIH nyilvántartási szám: 40689

Az alapvető jogok biztosa és
a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes

KÖZÖS JELENTÉSE
az AJB-710/2017. számú ügyben
(Előzmény: AJB-831/2016.),

**a nemzetiségi pedagógusképzés utóvizsgálatáról és
a nemzetiségi hallgatók pályakép vizsgálatáról**

Előadó: dr. Bogárdi Dóra
dr. Benedek György

Érintett szerv:
Emberi Erőforrások Minisztériuma
Nemzetgazdasági Minisztérium

2017

Tartalom

Az eljárás megindítása.....	3
Alkalmazott jogszabályok.....	3
Érintett alkotmányos jogok és alapelvek.....	4
Vizsgálati módszerek.....	4
Értelmező rendelkezések.....	5
A megállapított tényállás.....	6
1. A korábbi jelentésben foglaltakhoz képest megvalósultak.....	6
1.1. Az EMMI-től érkezett válasz.....	6
1.2. A felsőoktatási intézményektől érkezett válaszok.....	7
2. A nemzetiségi pedagógusképzés kínálati oldala (meghirdetett képzések, jelentkezők, felvettek, felvételi követelmények).....	8
2.1. Az EMMI-től érkezett válasz.....	8
2.2. A felsőoktatási intézményektől kapott válaszok.....	12
2.3. A nemzetiségi pedagógusképzésre vonatkozó felsőoktatási statisztikák elemzése.....	18
3. A nemzetiségi pedagógusképzés keresleti oldala (jelentkezők, felvettek, végzetek elvárásai, motivációja, előképzettsége).....	20
3.1. A hallgatók motivációja.....	21
3.2. A hallgatók előképzettsége és nyelvtudása.....	21
4. A nemzetiségi pedagógusképzés jövőjét érintő jelenségek, folyamatok (munka, elhelyezkedés, utánpótlás).....	25
4.1. Az EMMI-től érkezett válasz.....	25
4.2. A felsőoktatási intézményektől érkezett válaszok.....	26
5. Megvalósítás (tankönyv, ösztöndíj, külföld, anyaország).....	28
5.1. Forráshiány.....	28
5.2. Tankönyv.....	29
5.3. Szakmai gyakorlat.....	29
5.4. Ösztöndíj, (külföldi) kapcsolatok.....	31
5.4.1. Az EMMI-től érkezett válasz.....	31
5.4.2. A felsőoktatási intézményektől érkezett válaszok.....	32
A vizsgálat megállapításai.....	33
1. A hatáskör tekintetében.....	33
2. Az érintett alapvető jogok és elvek tekintetében.....	33
3. Az ügy érdeme tekintetében.....	36
Intézkedéseink.....	48
Mellékletek.....	49

Az alapvető jogok biztosa és a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes

közös jelentése az AJB-710/2017. számú ügyben (előzmény: AJB-831/2016.),

a nemzetiségi pedagógusképzés utóvizsgálatáról és a nemzetiségi hallgatók pályakép vizsgálatáról

Az eljárás megindítása

A kisebbségi ombudsman 2011-ben (NEK-1246/2011) a nemzetiségi oktatást érintő, átfogó, hivatalból indított vizsgálata harmadik elemeként a nemzetiségi felsőoktatás állapotának bemutatását célozta meg, erre azonban a 2011. év végén a változó jogszabályi és intézményi körülmények okán csak korlátozott keretek között volt lehetősége.

A jelentésben feltárt visszasságok orvoslása érdekében az ombudsman a nemzetiségi pedagógusképzés egységes és kétszakos képzési szisztémához való visszatérésére irányuló jogalkotási javaslattal élt a Nemzeti Erőforrás Minisztériumot vezető miniszter felé. Ajánlásokat is tett a miniszternek, miszerint szakmai konferencia keretében elemezzék a nemzetiségi felsőoktatás helyzetét, valamint tárják fel, hogy a hatályos nemzetközi egyezményeket aláíró nemzetiségi anyaországoktól milyen további segítség kapható. 2011-es ajánlásaiban az ombudsman azt is megfogalmazta, hogy a minisztérium különítsen el forrásokat a nemzetiségi felsőoktatás minőségének javítására, anyaországi továbbképzésekre, vendégpedagógusok alkalmazására.

Öt évvel a jelentés kiadását követően utóvizsgálat keretében már reális eséllyel vizsgálható, hogy a 2011-ben tett ajánlások megvalósítása megtörtént-e, illetve – kiterjesztve a korábbi vizsgálatot – az új felsőoktatási törvény (2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról) hatálybalépésével miként változott a jogszabályi környezet és a gyakorlatban milyen módon biztosított a nemzetiségi szakirányú képzés, továbbképzés, milyen esélyekkel indulnak a fiatalok a munkaerőpiacon.¹

Alkalmazott jogszabályok

- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.);
- Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (Ajbt.);
- A nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény (Njt.);
- A nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény (Nftv.);
- A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (Nkt.);
- A felsőoktatási felvételi eljárásról szóló 423/2012. (XII.29.) Korm. rendelet;
- Az idegennyelv-tudást igazoló államilag elismert nyelvvizsgáztatásról és a külföldön kiállított, idegennyelv-tudást igazoló nyelvvizsga-bizonyítványok Magyarországon történő honosításáról szóló 137/2008. (V.16.) Korm. rendelet;
- A tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet módosításáról szóló 18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendelet;
- A tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti

¹ A vizsgálat 2014. szeptember-2016. szeptember között zajlott. A vizsgálat lezárására 2016 szeptemberében került sor.

követelményeiről. sz. 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet

Érintett alkotmányos jogok és alapelvek

- **A jogállamiság elvéből fakadó jogbiztonság követelménye és a tisztességes eljáráshoz való jog:** „Magyarország független, demokratikus jogállam.” [Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés];
- **Az állam alapvető intézményvédelmi kötelezettsége:** „AZ EMBER sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége.” [Alaptörvény I. cikk (1) bekezdés];
- **A nemzetiségek a magyar politikai közösségen belüli, állami védelmet és támogatást élvező kulturális és politikai közösségek:** „A velünk élő nemzetiségek a magyar politikai közösség részei és államalkotó tényezők. Vállaljuk, hogy [...] a magyarországi nemzetiségek nyelvét és kultúráját [...] ápoljuk és megóvjuk.” [Alaptörvény, Nemzeti hitvallás] „A Magyarországon élő nemzetiségek államalkotó tényezők.” [Alaptörvény XXIX. cikk (1) bekezdés első mondat];
- **A nemzetiségek alapvető jogainak részletes (és garanciális) szabályait a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény tartalmazza:** „A Magyarországon élő nemzetiségek jogaira vonatkozó részletes szabályokat, valamint a helyi és országos önkormányzataik megválasztásának szabályait sarkalatos törvény határozza meg.” [Alaptörvény XXIX. cikk (3) bekezdés];
- **A tudományos kutatás és a tanulás szabadsága:** „Magyarország biztosítja a tudományos kutatás és művészeti alkotás szabadságát, továbbá – a lehető legmagasabb szintű tudás megszerzése érdekében – a tanulás, valamint törvényben meghatározott keretek között a tanítás szabadságát.” [Alaptörvény X. cikk (1) bekezdés];
- **A művelődéshez való jog és a felsőoktatáshoz való hozzáférés joga:** „Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapszintű, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középszintű, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.” [Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdés];
- **A munka és a foglalkozás szabad megválasztásához való jog:** „Mindenkinek joga van a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához, valamint a vállalkozáshoz. Képességeinek és lehetőségeinek megfelelő munkavégzéssel mindenki köteles hozzájárulni a közösség gyarapodásához. Magyarország törekszik megteremteni annak feltételeit, hogy minden munkaképes ember, aki dolgozni akar, dolgozhasson.” [Alaptörvény XII. cikk (1)-(2) bekezdés];
- **Az állam belső joga nem független az állam mint nemzetközi jogalany által elfogadott nemzetközi egyezményektől:** „Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját. Magyarország elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait. A nemzetközi jog más forrásai jogszabályban történő kihirdetésükkel válnak a magyar jogrendszer részévé.” [Alaptörvény Q. cikk (2)-(3) bekezdés].

Vizsgálati módszerek

A nemzetiségi pedagógusképzést és a nemzetiségi hallgatók pályaképének helyzetét, változásait, jövőbeli alakulását befolyásoló tényezők feltérképezését a 2013 októberében hivatalba lépett nemzetiségi biztoshelyettes kiemelten fontos kérdésnek tekintette. Ezért már 2014-ben és 2015-ben tájékozódni kezdtünk a témakör részletei iránt, hogy átfogó képet kapjunk és folyamatában lássuk a nemzetiségi felsőoktatás helyzetét.

2014-ben a Békés és Baranya megyei látogatások alkalmával a biztoshelyettes feltérképezte az adott megye nemzetiségi pedagógusképzést folytató felsőoktatási intézményeinek helyzetét, így személyes látogatás alkalmával közelebbről is megismerhette a Gál Ferenc Főiskola és a Pécsi

Tudományegyetem hallgatóinak és oktatóinak mindennapjait. 2016 júniusában pedig a Vas megyei látogatás alkalmával ismerhette meg a biztoshelyettes, hogy a nemzetiségi pedagógusképzés milyen hatással van az ott élő nemzetiségi közösségek mindennapjaira.

Vizsgálatunk eredményes lefolytatása érdekében, az Ajbt. 21. § (1) bekezdés a) pontja alapján 2015 februárja és októbere² között tájékoztatást kértünk az Emberi Erőforrások Minisztériumától, a Nemzetgazdasági Minisztériumtól és attól a 12 felsőoktatási intézménytől, amelyek nemzetiségi pedagógusképzést folytatnak, illetve amelyek a nyelvi képzésük keretében is foglalkozhatnak a nemzetiségi képzéssel, továbbképzéssel. Ezek: Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Debreceni Egyetem, Eötvös József Főiskola, Eszterházy Károly Főiskola,³ Eötvös Loránd Tudományegyetem, Gál Ferenc Főiskola, Károli Gáspár Református Egyetem, Miskolci Egyetem, Nyugat-magyarországi Egyetem, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Pécsi Tudományegyetem és Szegedi Tudományegyetem.

A megkeresett intézmények mindegyikétől érkezett válasz.

A válaszok beérkezését követően tanulmányoztuk az ügyben keletkezett és rendelkezésünkre bocsátott iratokat, valamint a releváns jogszabályokat.

A felsőoktatási felvételi statisztikák elemzéséhez a felvi.hu adatbázisában található, 2012 és 2015 közötti felsőoktatási jelentkezési és felvételi adatokat használtuk forrásként.

Értelmező rendelkezések

A jelentésben használt gyakoribb rövidítések:

- Emberi Erőforrások Minisztériuma: EMMI;
- Nemzetgazdasági Minisztérium: NGM;
- Apor Vilmos Katolikus Főiskola: AVKF;
- Debreceni Egyetem: DE;
- Eötvös József Főiskola: EJF;
- Eszterházy Károly Főiskola: EKF;
- Eötvös Loránd Tudományegyetem: ELTE;
Bölcsészettudományi Kar: BTK,
Tanító és Óvóképző Kar: TÓK,
Tanárképző Központ: TKK,
- Gál Ferenc Főiskola: GFF;
- Károli Gáspár Református Egyetem: KRE;
- Miskolci Egyetem: ME;
- Nyugat-magyarországi Egyetem: NYME;
Benedek Elek Pedagógiai Kar: BPK,
Berzsenyi Dániel Pedagógusképző Kar (BDPK),
- Pázmány Péter Katolikus Egyetem: PPKE;
- Pécsi Tudományegyetem: PTE;
Bölcsészettudományi Kar: BTK,
Illyés Gyula Kar: IGYK,
- Szegedi Tudományegyetem: SZTE;
Juhász Gyula Pedagógiai Kar: JGYPK.

² Ennek megfelelően a válaszok a 2013/2014. és a 2014/2015. tanévi állapotot tükrözik.

³ A megkeresés idejében még Eszterházy Károly Főiskola, így a jelentésben ez az elnevezés használatos, de az Országgyűlés az oktatás szabályozására vonatkozó egyes törvények módosításáról szóló 2015. évi CCVI. törvénnyel 2016. július 1-jei hatállyal megalapította az Eszterházy Károly Egyetemet, amelynek jogelődje az Eszterházy Károly Főiskola.

A megállapított tényállás

A válaszadók többsége részletes, alapos tájékoztatást nyújtott, amelyet területi korlátok miatt rövidítve ismertetünk. A jobb áttekinthetőség érdekében a megkeresésekre kapott válaszokat a feltett kérdések témakörei szerint összegezzük.

1. A korábbi jelentésben foglaltakhoz képest megvalósultak

A 2011-es, nemzetiségi felsőoktatást érintő jelentésben a korábbi kisebbségi biztos a nemzetiségi felsőoktatás helyzetének javítása érdekében jogalkotási javaslattal élt a Nemzeti Erőforrás Minisztériumot vezető miniszter felé, hogy *tegyen javaslatot a nemzetiségi pedagógusképzés egységes és kétszakos képzési szisztémájához való visszatérésre*. Emellett – többek között – azt az ajánlást fogalmazta meg a miniszter felé, hogy *a nemzetiségi felsőoktatásban dolgozó szakemberek és kutatók bevonásával szakmai konferencia keretében elemezze a nemzetiségi felsőoktatás helyzetét*.

Ennek kapcsán a 2015-ös vizsgálat keretében elsőként arra vártuk a választ az EMMI-től és a megkeresett felsőoktatási intézményektől, hogy az oktatási kormányzat – a jelentésben tett ajánlás alapján – szervezett-e a nemzetiségi felsőoktatásban dolgozó szakemberek és kutatók bevonásával a nemzetiségi felsőoktatás helyzetének elemzését célzó szakmai konferenciát és amennyiben igen, milyen eredménnyel zárult a találkozó, illetve a minisztériumtól az esetleges elmaradás okáról is érdeklődtünk. Rákérdeztünk továbbá az egységes/osztatlan és kétszakos képzési rendszer módosítására és annak hatékonyságára is.

1.1. Az EMMI-től érkezett válasz

Az EMMI felsőoktatásért felelős államtitkárságától kapott válasz szerint az Nftv. alapján 2013-tól módosult a tanárképzés rendszere és szerkezete. A nemzetiségi tanárképzés is osztatlan, kétszakos képzéssé vált, amelyben az érettségivel rendelkező fiatal felsőfokú tanulmányai kezdetén dönt arról, hogy a nemzetiségi pedagógusképzést választja.

A felsőoktatásba való bejutás minőségi követelményei is emelkedtek. Ez egyrészt a felvételi ponthatárok változásában is megmutatkozik,⁴ másrészt az érettségi által mért tudáson túl a jelentkezőknek pályalkalmassági vizsgálaton is részt kell venniük, amely a jelentkezők kezdeti tudását, képességeit, attitűdjét, a tanári pálya iránti elkötelezettségét, pályaképét méri, tájékoztat a jelentkező habitusáról, kommunikációs készségeiről, pedagógiai elképzeléseiről. A felvételnél a középiskolai tanulmányok alapján számított tanulmányi pont emelkedésének következtében a felsőoktatási tanulmányokra képes hallgatók bejutása lehetséges nemzetiségi képzésre is. A kétszakos képzésben a választott második tanári szak felvételi követelményeinek is meg kell felelni.

Az oktatásért felelős minisztérium eleget tett a 2011-es jelentésben megfogalmazott jogalkotási javaslatnak, amely következtében a tanárképzés visszatért az egységes és kétszakos képzési szisztémához.

A felsőoktatásért felelős államtitkárság a nemzetiségi pedagógusokat érintő konferenciával kapcsolatban kitért számos, a nemzetiségi köznevelést érintő változásra,⁵ amelyek előkészítése nemzetiségi oktatási szakemberek bevonásával, az országos nemzetiségi önkormányzatok együttműködésével készült, illetve a tervezetek, változások megvitatására a miniszter tanácsadó testületként működő Országos Nemzetiségi Tanáccsal együttműködve, illetve ennek ülésének hiányában a kabinetben belül került sor. Emellett az államtitkárság válaszlevelében kiemelte a pedagógus előmeneteli rendszert és az azt kísérő béremelést, valamint a pedagógus-életpálya

⁴ A 2015. évi általános felvételi eljárás vonatkozásában az osztatlan tanárképzés állami ösztöndíjas minimumkövetelménye az előző évi 260 ponthoz képest 280 pontra emelkedett, emellett az Ösztöndíjas képzésre történő felvételi feltételeként a 305 pont elérése volt a maximálisan 500 pontos rendszerben.

⁵ Megújult: a Nemzeti alaptanterv, a nemzetiségi nevelés, nevelés-oktatás kereteit, tartalmát szabályozó miniszteri rendelet, a Nemzetiség óvodai nevelésének irányelve és a nemzetiség iskolai oktatásának irányelve kiadásáról szóló 17/2013. (III. 1.) EMMI rendelet.

minősítési és a tanfelügyeleti rendszer értékelési követelményrendszerének megfelelő megújuló tanárképzés képzési és kimeneti követelményeinek a megalkotását.

A Nemzeti alaptantervhez igazodóan kidolgozták a nemzetiségi tanári szakok⁶ képzési és kimeneti követelményeit.

A Magyar Rektori Konferencia által létrehozott szakmai bizottságokban nemzetiségi tanárképzési pedagógusok is részt vettek. A képzési és kimeneti követelményeket az országos nemzetiségi önkormányzatok is megkapták szakmai véleményezésre, olyan észrevétel azonban nem érkezett tőlük, amely külön intézkedést igényelt volna. A nemzetiségi képzőhelyeknek nem kellett újabb programakkreditáción átesniük, ezt várhatóan a soron következő párhuzamos akkreditáció keretében folytatják majd le a többi tanárszak akkreditációjához igazodóan.

Az intézmények hatásköre a tanárképzésben a tanterv elkészítése, amelynek ötvenkénti felülvizsgálatát írja elő az Nftv. A tanárképzés szerkezetének átalakításával egyidejűleg új szervezeti forma, a tanárképző központ létrehozását is előírta az Nftv. A tanárképzési feladatok koordinációja – beleértve a képzést záró, köznevelési intézményben folyó egyéves szakmai gyakorlatot is – e szervezeti egység keretében, intézményi szinten történik.

Az oktatásért felelős minisztérium mindezeket túl nem szervezett olyan fórumot, illetve találkozót, amelyen a felsőoktatást érintő változások kiemelten a nemzetiségi képzéshez kapcsolódóan napirendre kerültek volna.

1.2. *A felsőoktatási intézményektől érkezett válaszok*

A jogszabályi háttér változását követően a felsőoktatási intézmények elkezdték meghirdetni az osztatlan képzési rendszerű tanári szakokat.⁷

A megkeresett 12 felsőoktatási intézményből 8-an válaszolták azt, hogy nincs tudomásuk arról, hogy az oktatási kormányzat az utóbbi három évben a nemzetiségi felsőoktatásban dolgozó szakemberek, kutatók bevonásával a nemzetiségi felsőoktatás helyzetét elemző átfogó szakmai konferenciát szervezett volna.

Ugyanakkor a válaszadók közül 5 intézmény megemlített több olyan rendezvényt, konferenciát, amelyeken a nemzetiségi felsőoktatás helyzetének elemzése – annak bizonyos szegmensei – említésre került.

A témához kapcsolódóan 2011. november 16–17-én Egerben került sor „*Az oktatás a leghatékonyabb eszköz, amivel meg tudod változtatni a világot*” – *A nemzetiségi felsőoktatás és kutatás helyzete határokon innen és túl* című nemzetközi konferenciára, amelyet a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogok Országgyűlési Biztosa, az Eszterházy Károly Főiskola Tanárképzési és Tudástechnológiai Kara, a Nyugat-magyarországi Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kara, valamint az MTA MAB Neveléstudományi Szakbizottság Kisebbségtudományi Munkabizottsága szervezett.

2013-ban az Eszterházy Károly Főiskola rendezett Kisebbségtudományi Konferenciát, amelyen sok, nemzetiségi képzéssel foglalkozó felsőoktatási intézmény vett részt. Az ELTE BTK-n 2013. december 11–12-én „Minderheiten/Fragen?” címmel tartottak szakmai konferenciát a magyarországi németek legújabb kutatásairól, amelynek a programjában az oktatás is szerepelt.

2014. december 4-én az ELTE Szlovák Filológiai Tanszéke TÁMOP 4.1.2.B.2-13/1-2013-0007 „Országos koordinációval a pedagógusképzés megújításáért” című pályázat keretében az

⁶ Német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára szak; lengyel és nemzetiségi lengyel nyelv és kultúra tanára szak; horvát és nemzetiségi horvát nyelv és kultúra tanára szak; román és nemzetiségi román nyelv és kultúra tanára szak; szerb és nemzetiségi szerb nyelv és kultúra tanára szak; szlovák és nemzetiségi szlovák nyelv és kultúra tanára szak; szlovén és nemzetiségi szlovén nyelv és kultúra tanára szak (a felvi.hu adatai szerint az ELTE-n van ukrán és nemzetiségi ukrán nyelvtanár szak is).

⁷ Ld. a 6.2.1. alfejezetet.

Idegen nyelvek műveltségi területen szakmai fórumot szervezett a szláv nyelvek tanárai, oktatói és kutatói számára.

Az EMMI szervezésében 2013-ban és 2014-ben is megrendezésre került a Békés megyei Nemzetiségi Találkozó, amelyeken a Gál Ferenc Főiskola szarvasi Pedagógiai Karát egy-egy oktató képviselte, akik előadást is tartottak. Emellett a Karon évente nemzetiségi konferenciát rendeznek a minisztérium támogatásával. A 2015. évi rendezvényükön a kiemelt társadalmi ügyekért felelős helyettes államtitkár is tartott plenáris előadást, majd három anyanyelvi szekcióban (román, szlovák és német) 5-6 előadás hangzott el.

2. A nemzetiségi pedagógusképzés kínálati oldala (meghirdetett képzések, jelentkezők, felvettek, felvételi követelmények)

Ebben a fejezetben azt mutatjuk be, hogy a felsőoktatásért felelős minisztérium és az egyes felsőoktatási intézmények milyen képzéseket, lehetőségeket kínálnak a leendő hallgatóik számára és azok elérését milyen feltételekhez kötik. Ennek megfelelően először azt vizsgáltuk, hogy a miniszter az elmúlt négy évben mely felsőoktatási intézményekben, milyen képzésben (alap, mester, osztatlan), milyen szakon és milyen tagozaton adott fenntartói hozzájárulást nemzetiségi pedagógus szak meghirdetéséhez és maximálisan hány főre, továbbá van-e tudomásuk arról, hogy ezeket a helyeket feltöltötték-e.

A felsőoktatási intézményektől arra vártuk, hogy milyen nemzetiségi felsőfokú végzettséget biztosító képzéseket kínáltak a felvételizőknek, és az elmúlt négy évben (beleértve a 2014/2015-ös tanévet is), az osztatlan vagy a bolognai képzési rendszer keretében milyen szak keretében és milyen tagozaton indítottak nemzetiségi szakirányú képzést, ezekre hány fő jelentkezett és végül hányan nyertek felvételt ezekre a képzésekre. Emellett arra is rákérdeztünk, hogy 2012 óta voltak-e olyan szakok, amelyek – a meghirdetés ellenére – nem indultak és amennyiben nem indultak, miben látják ennek az okát.

A meghirdetett szakokkal kapcsolatban tájékoztatást kértünk arról is, hogy a jelentkezőknek milyen feltételeknek kell megfelelniük, e feltételeket miként határozta meg az oktatási kormányzat, és a felsőoktatási intézmények felméri-e azt, hogy a hallgatóik részesültek-e nemzetiségi óvodai nevelésben, illetve nemzetiségi általános vagy középiskolai nevelés-oktatásban.

Mindezek mellett a felvi.hu adatbázisát is felhasználtuk a szükséges felvételi adatok feltárásához.

2.1. Az EMMI-től érkezett válasz

A minisztérium a magyar köznevelési rendszer szerves részeként biztosítja a nemzetiségi nevelés-oktatás kereteit, amelyhez a felsőoktatás elsősorban – a pedagógusképzés részeként – a nevelés-oktatás személyi feltételeinek biztosításával járul hozzá. Más képzési területen nincs speciális nemzetiségi képzés, ugyanakkor az értelmiségi pályára való felkészítésben léteznek társadalomtudományi, bölcsészettudományi képzések, amelyek a nemzetiségi önkormányzati tevékenység ellátásához célirányosan is biztosítják az ismereteket.

A nemzetiségi pedagógusképzés állami feladat. Az Nftv. – más képzési feladatok szabályozásától eltérően – törvényi szinten rendelkezik a felsőoktatás állami feladatairól a nemzetiségi pedagógusképzést illetően. A felsőoktatásban alapképzésre, mesterképzésre, illetve osztatlan képzésre történő jelentkezés esetében a felvételtől a felsőoktatási intézmény a jelentkezők teljesítménye, az adott intézményre megállapított maximális hallgatói létszám szakos hallgatói kapacitása, valamint a jelentkezők jelentkezési sorrendje figyelembevételével – a mesterképzés kivételével – országosan egységes rangsorolás alapján dönt.⁸

⁸ Nftv. 39. § (5) bekezdés

Az Nftv. az oktatásért felelős miniszternek biztosít jogkört arra, hogy évente meghatározza a felsőoktatási intézmények által folytatott szakos képzésben igénybe vehető ösztöndíjas létszámot és a felvételhez szükséges minimális pontszámot.⁹ A nemzetiségi pedagógusképzésben a képzőhelyek száma óvodapedagógus-, tanító- és tanárképzésben változatlan. Az ösztöndíjas (támogatott) létszámok változása során a pedagógusképzési területen a nemzetiségi pedagógusképzésben a beiskolázási lehetőségek alapvetően nem változtak.

A minisztérium válasza szerint a „felsőoktatási intézmények a felvételi eljárás során dönthetnek a képzések meghirdetéséről, a továbbtanulás lehetősége a létszámok tekintetében biztosított, ugyanakkor rendkívül alacsony a jelentkezők száma”, amely „összefügghet a nemzetiségi köznevelési intézményekből történő továbbtanulási szándékokkal és elhelyezkedési lehetőségekkel, a nemzetiségi önkormányzatok elhelyezkedést segítő tevékenységével, pedagógus pálya választása esetén pedig a pedagógus szakma presztízsével.”

A nemzetiségi pedagógusképzés bázisát jellemzően hagyományos, több évtizedes nemzetiségi pedagógusképző múltra visszatekintő felsőoktatási intézmények alkotják. A jogszabályi változások során a jogalkotó kiemelten figyelt arra, hogy a nemzetiségi nevelésnek, oktatásnak a nemzetiségi közösségekkel szoros együttműködésben kialakított értékei megmaradjanak. Legalább nyolc szülő kezdeményezésére továbbra is meg kell szervezni és fenn kell tartani a nemzetiségi óvodai nevelést és iskolai nevelés-oktatást,¹⁰ a nemzetiségi nevelést, oktatást érintő fenntartói döntések esetén megmarad a nemzetiségi önkormányzatok egyetértési joga,¹¹ továbbá a nemzetiségi önkormányzatok átvehetnek, fenntarthatnak köznevelési intézményeket.¹²

A nemzetiségi önkormányzatok közül a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata, az Országos Szlovák Önkormányzat és az Országos Horvát Önkormányzat vett át fenntartásba iskolát. 2011-ben a Szerb Országos Önkormányzat és a Magyarországi Románok Országos Önkormányzata vett át köznevelési intézményt.

A kiegészítő nemzetiségi oktatásra vonatkozó jogszabályi rendelkezések alapján a bolgár, a görög és a lengyel országos nemzetiségi önkormányzat a korábban működtetett ún. „vasárnapi iskola” helyett a 2004/2005. tanévtől kiegészítő nemzetiségi iskolát tart fenn.

Az alapvető jogok biztosa 2012. május 5-én közleményt adott ki a nemzetiségi oktatással és pedagógusképzéssel kapcsolatos, az oktatásért felelős miniszterrel történt levélváltásról. Többek között megállapította, hogy hazánkban hiányzik az örmény és a ruszin tanárképzés. Nincs tanítóképzése az örmény, a ruszin, a bolgár, a görög, a szlovén, az ukrán és a lengyel közösségnek. Nincs ruszin, bolgár, görög, lengyel, örmény és ukrán óvodapedagógus-képzés. Az alapvető jogok biztosa jelezte azt a tényt is, miszerint a jellemzően alacsony lélekszámú nemzetiségi iskolák pusztán 1-2 köznevelési intézménnyel rendelkeznek. E nemzetiségek vonatkozásában továbbra sincs Magyarországon nemzetiségi képzés a fent említett területeken.

Fentiekén túl több nemzetiség (így például a szlovák, a román, a szlovén) is jelezte a minisztérium felé a nemzetiségi pedagógusképzésre jelentkező hallgatók számának drasztikus csökkenését. Az alacsony számú jelentkező miatt az adott szakok nem indultak el. A minisztérium e jelzések kivizsgálásakor kivétel nélkül a jelentkezők számának visszaesését állapította meg. A szlovák, a román, illetve a szlovén nemzetiségek képviselői is aggodalmuknak adtak hangot egyrészt az érintett nemzetiségi tanszékek, tanszéki csoportok működtetésének nehézségei, másrészt az általuk prognosztizált várható nemzetiségi pedagógushiány miatt.

A minisztérium válaszlevelében – a nemzetiségi pedagógusképzésre jelentkezők és felvettek részletes adataira vonatkozóan – több táblázatot is a rendelkezésünkre bocsátott,¹³

⁹ Nftv. 46. § (4) bekezdés

¹⁰ Njt. 22. § (5) bekezdés

¹¹ Njt. 84. § (9a) bekezdés

¹² Njt. 24-25. §.

¹³ A rendelkezésünkre bocsátott táblázatok forrása a „Felsőoktatási-statisztikai adatgyűjtés 2012.”, „FIR-OSAP Felsőoktatási-statisztikai adatgyűjtés 2013.”, a 2014. évi statisztika forrását a minisztérium nem jelölte meg.

amelyek a nemzetiségi pedagógusképzésben részt vevők számát tartalmazzák. A nemzetiségi pedagógusképzésben részt vevők számát a minisztérium alap-, mester és osztatlan képzési szint szerinti bontásban és képzési szintenként az intézményekben fellelhető összes nemzetiségi pedagógusképzésben részt vevő hallgató száma szerint vizsgálta.

A nemzetiségi óvodapedagógusok és a tanítók képzése alapképzés, míg a nemzetiségi tanárok képzése mesterképzés, illetve 2013 szeptemberétől osztatlan képzés keretében történik.

A minisztérium azt is megjelölte, hogy az összes nemzetiségi hallgatóból hányan részesülnek ösztöndíjban, illetve állami támogatásban.

A táblázatokból kizárólag azokat a képzéseket vettük figyelembe, amelyek magukban foglalták a „nemzetiségi” kifejezést. A 2012., 2013. és 2014. év alatt a 2012/2013-as, a 2013/2014-es és a 2014/2015-ös tanévet értjük.

Mindezek alapján – a minisztérium összesítése szerint – az alábbi táblázat mutatja, hogy a vizsgálat alá vont időszakban alap-, mester- és osztatlan képzés keretében mely nemzetiséghez tartozó pedagógusképzésben hány hallgató vett részt:

Nemzetiség	2012/2013. tanév (hallgató)	2013/2014. tanév (hallgató)	2014/2015. tanév (hallgató)
cigány-roma	29	15	40
horvát	23	18	24
német	383	408	401
román	36	25	36
szerb	2	6	4
szlovák	32	20	22
szlovén	-	-	1
Összesen:	505	492	528

A *bolgár, görög, lengyel, örmény, ruszin és ukrán* nemzetiségi pedagógusképzések nem jelentek meg a minisztérium által rendelkezésünkre bocsátott, nemzetiségi pedagógusképzésben részt vevők számáról szóló táblázatok egyikében sem.

Megjelentek azonban – a görög és az örmény kivételével – abban az összesítő táblázatban, amelyet a minisztérium a felvételi adatokról küldött, beleértve a jelentkezők és a felvettek számát is. Az azonban, hogy ezek a szakok nem jelentek meg a nemzetiségi pedagógusképzésben részt vevők számáról szóló táblázatokban, felveti, hogy ezek a szakok megfelelő jelentkező vagy beiratkozó hiányában nem indultak „ezzel is alátámasztva a fentebb leírtakat.”

A *romológiai* ismeretek ma már részét képezik a pedagógusképzésnek. Tanító- és óvóképzésben az általános pedagógiai, módszertani ismereteken túl önálló szakképzettséget eredményező szakirányként, cigány-roma képzési „irányultság” elnevezéssel is jelen van a képzés. A többciklusú képzésben megindult osztatlan képzésben és a 2013-ban megindult osztatlan képzésben is a tanári képesítés és a tanári felkészítés része a roma népismeret.

A minisztériumi válaszlevél arra is kitért, hogy 2009-ben a pedagógusképző intézmények regionális szolgáltató és kutatóközpontjainak kialakítására indult a TÁMOP-4.1.2.-08/1/B projekt pedagógusképzést segítő szakmai tartalomfejlesztésében az alsófokú pedagógusképzésnek része volt a roma kultúra műveltségterület tartalomfejlesztése, továbbá – kiemelten az észak-magyarországi régió programjában – a hátrányos, a halmozottan hátrányos helyzetű tanulókkal nagy számban foglalkozó iskolák és pedagógusok számára a speciális képzési, továbbképzési, pedagógiai szolgáltatási portfólió korszerűsítése, bővítése, illetve országos és nemzetközi sztenderdekhez való kapcsolódás elősegítése. Miskolcon 2010-ben kezdte meg így tevékenységét a Hátrány és Iskola Szakmai Műhely, amelynek kiemelt célja a bajbajutott iskolák tantestületi

szintű pedagógiai kultúraváltásának (Útkereső Program) elősegítése, az ehhez kapcsolódó tananyagfejlesztés, a szükséges módszertan részletes kidolgozása és kipróbálása.¹⁴

2012-ben a felvételi eljárás kapcsán jelezte az Ukrán Országos Önkormányzat, hogy a Nyíregyházi Főiskola az ukrán szakra történő felvételikhez túl magas pontszámokat állapít meg, illetve az ukrán nyelvből tett nyelvvizsgát nem fogadják el.¹⁵ A jogszabályi háttér azonban garanciális szabályokat tartalmaz, beavatkozásra ezért a minisztériumnak nincs lehetősége.

2013-ban a felsőoktatás struktúrájának átalakítása kapcsán több esetben került sor informális egyeztetésre a Felsőoktatási és az Egyházi, Nemzetiségi és Civil Társadalmi kapcsolatokért Felelős Államtitkárság között, annak érdekében, hogy a nemzetiségi pedagógusképzéssel kapcsolatos állami feladat ellátására az esetleges átszervezések nyomán is megmaradjanak azok a tanszékek, illetve képzőhelyek, amelyek megfelelő szakmai bázist nyújthatnak e képzésekhez. Ilyen egyeztetésekre a minisztérium álláspontja szerint – a felsőoktatás fejlesztésének soron következő feladatai alapján – a jövőben is szükség lesz.

Az EMMI 2015 tavaszán megküldött válaszelevelében kiemelte, hogy a nemzetiségi óvodapedagógusok és tanítók, illetve tanárok szinte minden nyelvterületen történő hiánya miatt sürgetőnek tartja a helyzet megoldását, ezzel kapcsolatosan egyeztetést javasol az országos nemzetiségi önkormányzatokkal, ugyanakkor úgy véli, hogy ez a kérdés jelentős részben a bérezésből fakad, amiben vélhetően segíteni fog a pedagógus életpályamodell kapcsán bevezetett jelentős bérfejlesztés.

A korábbi évtizedekben a képzőhelyek létrehozása és működtetése illeszkedett a nemzetiségi lakosság területi megoszlásához. Azon pedagógusképző intézmények folytatnak nemzetiségi pedagógusképzést, ahol korábban a nemzetiségi lakosság számossága és a köznevelési intézményi működés alapján, a pedagógusképzés részeként a nemzetiségi pedagógusképzés feltételei megteremtődtek. A felsőoktatás minőségi fenntartása és fejlesztése azonban a jövőben indokolttá teheti – a minőségi pedagógusképzés biztosítása érdekében – a pedagógus képzőhelyek koncentrációját. A jól, megfelelő létszámmal működő képzőhelyek mellett alacsony hallgatói számmal rendelkező képzőhelyeket is találunk, ez utóbbiak a kis létszámú nemzetiségek nyelveire és néhány esetben (pl. szlovák, szlovén) a nem budapesti képzőhelyekre jellemzőek. A minisztérium álláspontja szerint ugyanakkor a felsőoktatási intézmények szempontjából a nemzetiségi pedagógusképző helyek országos szintű racionalizálása is felvetődhet. A jelentkezők alacsony száma miatt a felsőoktatási intézményekben a felsőfokú oklevélhez vezető képzés személyi feltételei nehezen biztosíthatók annak ellenére, hogy 2003-tól a kis létszámú szakok támogatására a felsőoktatás célzott támogatást biztosít. A nemzetiségi pedagógusképző helyek költségvetésébe 2003-ban beépült 110 millió Ft, mely összeg azóta minden évben rendelkezésre áll. Az alacsony hallgatói létszámú tanszékek, köztük nemzetiségi képzőhelyek 2006-tól törvényi kötelezettség alapján kiegészítő támogatásban részesülnek. 2009-ben és 2010-ben a kiegészítő támogatás mértéke képzési helyenként egyaránt 2,2-2,2 millió Ft volt. A nemzetiségi képzéshez 2011-ben 138 800 e Ft, 2012-ben 123 800 e Ft, 2013-ban 123 800 e Ft, 2014-ben 160 940 e Ft költségvetési (speciális) támogatást kaptak az állami és nem állami felsőoktatási intézmények.

A 2012–2015-ös években nem érkezett kezdeményezés az országos nemzetiségi önkormányzatok részéről az anyanyelvi felsőoktatás feltételeinek megteremtése érdekében.

A *Nemzetgazdasági Minisztériumhoz* nem érkezett beadvány a nemzetiségű szakirányú diplomával rendelkező fiatalok (21–35 év közöttiek) munkaerő-piaci elhelyezkedését, valamint az ezt támogató munkaügyi hivatali eljárást érintően.

¹⁴ Megjegyzés: HISZEM - Hátrány és Iskola Szakmai Műhely: <http://hiszem.hu/hiszem>

¹⁵ A nyelvvizsga kérdését érintően az alapvető jogok biztosa is vizsgálatot indított és az A/B-3924/2012. számú ügyben készült jelentésében a feltárt alapvető jogokkal összefüggő visszásságok megszüntetése, illetve jövőbeni megelőzése érdekében ajánlást fogalmazott meg az oktatásért és a nemzetiségi társadalmi kapcsolatokért felelős miniszter részére.

2.2. *A felsőoktatási intézményektől kapott válaszok*

A felsőoktatási intézmények változó tartalommal válaszolták meg a képzési kínálatukra, a jelentkező és a felvételt nyert hallgatókra vonatkozó kérdéseket, így minden egyes intézménynél csupán a meghirdetett képzés nevét, az általános, érettségien alapuló követelményeken kívüli felvételi követelményeket és a képzési szinteket jelöltük meg, illetve az intézmények által adott kiegészítő tájékoztatást tüntettük fel.

Az **Apor Vilmos Katolikus Főiskola** (Vác) cigány/roma és német nemzetiségi óvodapedagógus, illetve tanító alapképzést hirdetett meg a 2014/2015-ös tanévben.

A német nemzetiségi tanító szak egy évben kimaradt, mivel a tanító szak iránt országosan alacsony az érdeklődés, így az alacsony létszámból a szakirány sem tudott hallgatót felvenni.¹⁶

A nemzetiségi pedagógusképzésekre a felvételizők a tanító szak, illetve az óvodapedagógus szak általános feltételein túl a megfelelő pontszám elérése mellett németből nyelvi meghallgatáson vesznek részt, nyelvtudásuknak a B2 tudásszintnek kell megfelelnie.

A **Debreceni Egyetem** képzési kínálatában a roma-cigány nemzetiségi óvodapedagógus alapképzés szerepel. A jelentkezőknek ugyanazon feltételeknek kell megfelelniük, mint az óvodapedagógus BA szakra felvételizőknek (a felvételi ponthatár elérése, az alkalmassági vizsgán való eredményes szereplés).

Az **Eötvös József Főiskolán** (Baja) az általános tanító- és óvodapedagógus-képzés mellett választható óvodapedagógus, illetve tanító alapképzés cigány, horvát, német és szerb nemzetiségi szakirányon, valamint az általános tanító és óvodapedagógus diplomával rendelkezők számára, ahhoz kapcsolódóan választhatók felsőfokú végzettséget adó nemzetiségi képzések, horvát és német nemzetiségi szakirányú továbbképzés keretében.

Az alapképzésben a nemzetiségi szakirányon a felvételi követelmény része egy nyelvi alkalmassági beszélgetésen való részvétel. A német és horvát mentorpedagógus szakvizsgára felkészítő szakirányú továbbképzésen követelmény a nemzetiségi (horvát vagy német) tanító vagy óvodapedagógus szakképzettség.

A 2013/2014. tanévben levelező tagozaton ún. pilotprojekt indult a Német nyelv és Irodalom/Némettanár vagy Horvát nyelv és irodalom főiskolai/egyetemi végzettséggel rendelkezők számára. Ez azt jelenti, hogy rövidített képzési időben szerezhetik meg a nemzetiségi (horvát vagy német) tanítói szakképzettséget, így megoldást kínálnak a kis települések nemzetiségi iskoláiban arra a gyakran előforduló problémára, hogy a nyelvtanár 3. és 4. osztályban is taníthat, megfelelően ezzel a jogszabályi előírásoknak.

A gyakorló óvodapedagógusok és tanítók számára 2014-től alapították – új képzésként – a német és horvát nemzetiségi mentorpedagógus szakvizsgára felkészítő szakirányú továbbképzést, valamint külön képzési programot állítottak össze a diplomás német és horvát nemzetiségi általános iskolai tanárok tanítói átképzésére.

A gyakorló nemzetiségi pedagógusok számára rendszeresen szerveznek szaknyelvi módszertani továbbképzéseket.

Pályázati forrásokból megvalósítanak rövidebb nemzetiségi szakmai továbbképzéseket, és már 23 éve rendezik meg a Német Nemzetiségi Tanítók Nyári Akadémiáját, valamint szintén hagyományosnak mondható a horvát tanítók és óvodapedagógusok szaknyelvi és módszertani továbbképzése is.

A tanító BA és óvodapedagógus BA szak nemzetiségi horvát, illetve német nemzetiségi nyelvű képzései több évtizedes hagyománnyal rendelkeznek a főiskolán. A 2012-ben lefolytatott párhuzamos szak-akkreditáció során kiemelkedően jó minősítést és 2017. december 31-ig szóló szakindítási engedélyt kapott a Tanító BA és Óvodapedagógus BA szak és így a főiskolán folyó nemzetiségi és idegen nyelvű képzések is.

¹⁶ A felvi.hu adatai szerint azonban a német nemzetiségi tanító szakra a 2013. évi visszaesést követően 2014-ben és 2015-ben is nőtt a jelentkezők száma.

A horvát szakirányú képzés a magyar felsőoktatási képzési palettán kizárólag a bajai képzőhely sajátossága, és a német szakirányú képzésekkel együtt a többenemzetiségű régió köznevelési, oktatási és kulturális igényeit elégíti ki, képzési és továbbképzési központnak tekinthető, régiós, sőt országos beiskolázási területtel.

A szakok képzését végző oktatói háttérrel nemzetiségi horvát és német származású minősített (PhD) oktatók biztosítják. A képzést a folyamatos tananyagfejlesztés és nemzetiségi nyelvű jegyzetek, segédanyagok létrejötte jellemzi.

A képzési feladatok ellátását anyanyelvi lektorok segítik. Jelentős szerepük van a legújabb német és horvát pedagógiai és nyelvoktatási szakirodalom, módszertani segédanyagok beszerzésében, a nemzetközi szakmai kapcsolatok építésében és hatékony működtetésében.

Az **ELTE** (Budapest) három kara (BTK, TÓK, TTK) kínál nemzetiségi pedagógusképzést. A TÓK-on választható óvodapedagógus, illetve tanító alapképzés német és szerb nemzetiségi szakirányon, valamint az általános tanító és óvodapedagógus diplomával rendelkezők számára, ahhoz kapcsolódóan választhatók felsőfokú végzettséget adó nemzetiségi képzések német nemzetiségi szakirányú továbbképzés keretében. Ezekhez a szakokhoz felvételi követelmény a középfokú (B2 szintű szóbeli és írásbeli) német, illetve szerb nyelvtudás.

A TTK alapképzés keretében kínál horvát/lengyel/német/román/szerb/szlovák/szlovén/ukrán– és nemzetiségi horvát/ lengyel/ német/ román/ szerb/ szlovák/ szlovén/ukrán-nyelv és kultúra tanára képzést. Az általános felvételi követelményeken túl, a jelentkezőknek pályalkalmassági vizsgálaton is részt kell venniük.

A BTK-n alapképzés keretében lehetőség van jelentkezni a germanisztikán, illetve a romanisztikán belül német és román nemzetiségi szakirányra, illetve keleti nyelvek és kultúrák–újjörög szakirányra. Mesterképzésen pedig választható a német nemzetiségi nyelv és irodalom, valamint a német/horvát/lengyel/román/szerb/szlovák/szlovén/ukrán– és nemzetiségi német/horvát/lengyel/román/szerb/szlovák/szlovén/ukrán tanár szak.

A 12 féléves újjörög és nemzetiségi görög nyelv és kultúra tanára szak, illetve az újjörög nyelv, irodalom és kultúra mesterképzési szak indítását tervezte a Kar, de – a válaszevel hivatalunkhoz történő megérkezéséig – a nyilvántartásba vételi eljárás még nem zárult le. Nemzetiségi hallgatók is részt vesznek azonban a keleti nyelvek és kultúrák alapképzési szak újjörög szakirányán folyó képzésben.

A Szláv Filológiai Tanszék benyújtotta akkreditációra az osztatlan bolgár és nemzetiségi bolgár nyelv és kultúra tanára szakpár indítási dokumentációját. A szak indítását a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság támogatta, indításának tervezett időpontja: 2016. őszi félév.¹⁷

A BTK esetében ha valamely szakon nem indult képzés, annak háttérében az érdeklődés hiánya állt.

A TÓK-on a szerb nemzetiségi alapképzés nem indult el 2012-ben és 2014-ben. Bár a szerb nemzetiségi önkormányzat nagymértékben támogatja a képzést, a kevés, illetve a nem megfelelő jelentkező miatt nem tudott elindulni a szak. A német nemzetiségi tanító szakirányú továbbképzési szak, amely a már tanító diplomával rendelkezők részére nyújt nemzetiségi szakirányú kiegészítő diplomát, a jelentkezők kevés száma miatt nem indulhatott el. A már óvodapedagógus diplomával rendelkezők számára hirdetett német nemzetiségi óvodapedagógus szakirányú továbbképzési szak pedig egyetlen évben sem tudott még elindulni – hasonló okok miatt.

A **Gál Ferenc Főiskola Pedagógiai Karán** (Szarvas) az óvodapedagógus, illetve tanító alapképzés roma/cigány, német, román és szlovák nemzetiségi szakirányon folyt nemzetiségi nappali és levelező munkarendben is a 2014/2015-ös tanévben.

¹⁷ Az ELTE BTK weboldalán és a felvi.hu-n feltüntetett adatok alapján nem állapítható meg egyértelműen, hogy ez a szak elindult 2016 szeptemberében. (2017.01.25.)

Azok a nemzetiségi kiegészítő képzésben részt vevő hallgatók, akik alapképzéssel (óvodapedagógus vagy tanító végzettséggel) rendelkeznek, alapszakjukat nemzetiségi szakiránnyal egészítik ki tanulmányaik során.¹⁸

Az el nem indított szakokkal kapcsolatban elmondható, hogy az óvodapedagógus, illetve tanító szakra felvételt nyert hallgatóknak az intézmény a beiratkozáskor lehetőséget nyújt arra, hogy felvegyék a nemzetiségi szakirányt. Több esetben előfordult ugyanis az, hogy a hallgató a központi felvételi eljárásban első jelentkezési helyén megjelölt nemzetiségi szakirányos alapképzésre nem nyert felvételt az olykor magas felvételi ponthatár miatt, de a második helyen megjelölt, szakirány nélküli alapszakra felvételt nyert, és az intézmény által a beiratkozáskor biztosított lehetőséggel mégis részt vehetett a nemzetiségi szakirányos képzésben. Ezáltal az utóbbi 3 évben csupán a roma/cigány szakirányú óvodapedagógus szak levelező tagozatán és a roma/cigány szakirányú tanító szak nappali tagozatán fordult elő, hogy nem tudta az intézmény elindítani a szakirányos képzést.

A központi felvételi eljárás során alkalmassági vizsgát kell tenniük a jelentkezőknek. Ez szóbeli elbeszélgetést jelent, amelynek során a szövegértési és szövegalkotási kompetenciát, a kiejtést, valamint a párbeszédkészséget vizsgálják.

A **Nyugat-magyarországi Egyetem** két karon indít nemzetiségi pedagógusképzést (BPK-Sopron, BDPK-Szombathely). A BPK-n 1959 óta minden évben indítanak az óvodapedagógus képzésen belül nemzetiségi szakirányként (régebben önálló szakként) német nemzetiségi képzést, illetve a diplomával rendelkező óvodapedagógusok számára német nemzetiségi két éves levelező képzést. Az elmúlt három évben a felvett/beiratkozott hallgatók száma évfolyamonként átlagosan 20–25 fő között mozgott/mozog. A magas felvételi pontszám miatt sokan nem kerültek/kerülnek be a képzésre. A szakirányú továbbképzést nem tudják minden évben elindítani, mert nincs elég megfelelő jelentkező a képzésekre. Bár sokan jelentkeznének rá, a jelentkezők közül kevesen rendelkeznek óvodapedagógusi diplomával.

A BDPK-n szlovén, illetve horvát alap- és mesterképzésben nappali, illetve levelező tagozaton 5 fő, illetve 6 fő hallgató volt a vizsgálat idején.

A német nemzetiségi óvodapedagógus képzésre jelentkezők közül nem kell alkalmassági vizsgát tenniük azoknak, akik rendelkeznek komplex, államilag elismert B2-es nyelvvizsgával német nyelvből. Akiknek azonban nincs nyelvvizsgájuk, azoknak egy írásbeli, nyelvtani feladatokat tartalmazó feladatsort kell megoldaniuk és egy német nyelvű szóbeli, szakmai motiváltságot és nyitottságot, valamint alapvető ismereteket mérő vizsgát kell tenniük.

A **Pázmány Péter Katolikus Egyetemen** (Budapest) 2012-ben nem hirdettek nemzetiségi képzéseket, 2013-ban német nemzetiségi tanító alapképzési szakot hirdettek, amely nem indult el, 2014-ben pedig ismét meghirdették a nemzetiségi óvó- és tanító alapképzést német és szlovák nyelven. A 2013-ban meghirdetett német nemzetiségi tanító szak felvételt nyert hallgatók hiányában nem indult el 2014-ben. Jelentkezők ugyan voltak, a felvételi követelményeket azonban nem teljesítették.

A felvételi követelmények szerint a jelentkezőknek alkalmassági vizsgát kell tenniük, amely megegyezik a többi szak hasonló vizsgájával. Nyelvi modul nem tartalmaz az alkalmassági vizsga; a német, illetve szlovák nyelvből tett érettségi vizsga előnyt jelent, de nem feltétel vagy követelmény.

A **Pécsi Tudományegyetem** (Pécs) képzési portfóliójában a nemzetiségi képzési csomagot a német nemzetiségi, a horvát nemzetiségi és a romológia szakok, alapképzések (pl. germanisztika, óvodapedagógus, tanító), osztatlan és mesterszakos tanárképzések és a romológia mesterszak alkotják. A szakokat túlnyomó részt nappali munkarendben oktatják, a levelező munkarend elsősorban a költségtérítés-fizetési kötelezettség miatt kevésbé keresett.

A szakok speciális jellege ellenére az alapszakok mindegyike el tudott indulni az utóbbi években, míg az osztatlan tanári szakok és a mesterszakok iránt viszonylag kicsi az érdeklődés.

¹⁸ Az ebben érintett hallgatók azonban nem központi felvételi eljárás során nyernek felvételt az intézménybe.

Ennek oka, hogy az osztatlan tanárszakok rendszere csak most van kialakulóban, ismertségüknek, népszerűségüknek növekedése csak a következő években várható. Az osztatlan tanárszakok jellemzője, hogy csak szakpárban végezhetőek, ez is nehezíti a nemzetiségi szakokat választók helyzetét. A mestertanári szakoknál fordított a helyzet, hiszen ezek a szakok kifutó rendszerben 2016-ban indulhatnak utoljára.

A PTE-n a valamely nemzetiséghez tartozó jelentkezőknek ugyanazoknak a feltételeknek kell megfelelniük, mint azoknak, akik nem tartoznak egyik nemzetiséghez sem. A jelentkezésre vonatkozó követelményeket, feltételeket a jogszabály rendelkezései alapján, illetve intézményi szabályzatban fogalmazzák meg, amelyek megalkotása során arra is figyelnek, hogy megkülönböztetés a jelentkezők között a nemzetiségi kisebbséghez való tartozás alapján nem tehető.

A **Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar** (Szeged) több nemzetiség tekintetében is kínál pedagógusképzést. A germanisztika, romanisztika és szlavisztika alapképzésen belül lehetőség van nemzetiségi képzést, illetve nemzetiségi minor szakot választani. Emellett alapképzésben választható még a tanító képzés német, román, illetve szlovák nemzetiségi szakiránnyal. A mesterképzésben van német/román/szlovák és nemzetiségi német/román/szlovák tanár, míg osztatlan képzésben német/román/szlovák és nemzetiségi német/román/szlovák nyelv és kultúra tanára. A német nemzetiség esetében lehetőség van még tanító alapszakon részismeretek szerzésére – Német Választható Műveltségi Terület keretében.

Az elmaradt képzések vonatkozásában a *német* nemzetiségi képzések közül 2014-ben és 2013-ban Germanisztika–német nemzetiségi alapszak (BA) (nappali- és levelező képzésben) nem indult, pedig volt rá jelentkező. A szakindítás elmaradásának oka az volt, hogy nem volt elegendő számú *megfelelő* jelentkező.

A többi képzésre a megfelelő jelentkezők felvételt nyertek. Mindegyik képzésből egy-egy csoportot tudtak indítani úgy, hogy kis létszámú szakról van szó. Az osztatlan tanárképzésben a 2014/2015-ös tanévben a 2. évfolyamon 3 hallgató volt, az első évfolyamon pedig csupán 1 hallgató. A problémát az egyetem abban látja, hogy a 2013-ban és 2014-ben meghirdetett szakpárok száma annyira csekély volt, hogy abból a hallgatók nem tudtak olyat választani, amely érdeklődésüknek megfelelt volna, illetve a középiskolások még mindig nincsenek tisztában a képzés sajátosságaival, illetve azzal, hogy az ott szerzett oklevél mire jogosítja fel őket.

A tanító alapszak *német* nemzetiségi szakirányára 2014-ben 4 hallgatót vettek fel; a mesterképzésre pedig (nappali és levelező tagozatra) összesen 8 hallgatót (5 hallgatót a 2 féléves képzésre, 3-at pedig az 5 féléves képzésre).

Kétszakos 5 féléves levelező tagozatos (bolognai típusú) tanári mesterképzést a Szegedi Tudományegyetem egyetlen szakon sem indít. Ez mindhárom nemzetiségi szakot hátrányosan érinti. A *német* nemzetiségi levelező képzésnek erre a formájára 2015-ben is lett volna több jelentkező, de a képzés indítása a fenti ok miatt nem lehetséges.

A *román* nemzetiségi képzések közül az osztatlan képzésre sem 2013-ban, sem 2014-ben nem volt jelentkező, mivel csak egy szakpárra (földrajz-román) volt lehetőség felvételizni, és a jelentkezés feltétele a román emelt szintű érettségi volt. BA képzésen csak levelező tagozatos hallgatók voltak a 2014/2015-ös tanévben, 2-2 mind a három évfolyamon. MA képzésen két hallgató volt. A tanító szak e szakirányára 2012 óta nem volt jelentkező.

A *szlovák* nemzetiségi képzések keretében osztatlan tanárképzésre a 2013/2014-es tanévben 1 hallgató jelentkezett és nyert felvételt, angol-szlovák szakra. BA képzésre 2012 óta nem volt jelentkező, MA képzésben nappali tagozatra nem jelentkeztek; levelező tagozatra egy német nemzetiségi-szlovák nemzetiségi szakos hallgató nyert felvételt. A tanító szak e szakirányára sem volt jelentkező a vizsgált időszakban.

A német nemzetiségi képzések közül a Germanisztika–német nemzetiségi alapszak (BA) (nappali- és levelező képzésben) nem indult 2013 óta. Ennek oka, hogy a felsőoktatás jogszabályi feltételeinek gyakori változása bizonytalanságot okoz a felvételizők között, a képzésekben nincs folytonosság, a felsőoktatásban hiányzik a tradíció alapuló kiszámíthatóság. Az osztatlan

tanárképzés bevezetésével a középiskolások számára kétségessé vált a területen szerezhető BA diploma értéke. Mivel az alapszakos diplomával a végzettek nem szereznek jogosultságot arra, hogy taníthassanak, a munkaerő-piaci konvertálhatóságát illetően pedig még csak az utóbbi években kapnak visszajelzéseket, ezért érthető, hogy a hallgatók nem választják ezt a képzést.

További problémaként fogalmazták meg, hogy a jelentkezők azzal számolnak, hogy az e képzésre épülő MA 2016-ban végérvényesen megszűnik. Ezzel magyarázható, hogy erre az alapképzésre gyakorlatilag már nem jelentkeznek hallgatók. Tartanak attól, hogy 2016 őszéig már nem tudnák befejezni ezt a képzést, azaz nem tudnának mesterszakon továbbtanulni, az alapszakos diplomával pedig a köznevelésben biztosan nem tudnak elhelyezkedni.

A román nemzetiségi képzések tekintetében minden évben van egy-egy képzés, amely nem indulhat el a jelentkezők hiánya miatt. A román pedagógusszakokra jelentkezők drasztikus csökkenésének – az egyetem véleménye szerint – több oka van:

- a magyarországi románság rohamos nyelvi asszimilációja;
- a magyarországi, románul aktívan beszélő románok számának csökkenése;
- a legutóbbi (2011. évi) népszámlálásnál kb. 14 ezer román anyanyelvű lakos volt¹⁹ Magyarországon, ez azonban a mindennapi nemzetiségi életben kevésbé érezhető;
- az általános iskolai és a gimnáziumi román nyelv tanításának minőségi romlása;
- évek óta nincs hatékony román nyelvi továbbképzés, és a nagyon kevés létező román továbbképzés szervezése is a nemzetiségi felsőoktatási szakemberek bevonása nélkül, azaz az SZTE szakemberei nélkül történik.

A válaszlevél szerint a tanárképzés 2006 előtti keretei kedvezőbbek voltak a nemzetiségi pedagógusképzés számára. Az új, osztatlan tanárképzés struktúrája alapján az ének-zene–román, valamint vizuális kultúra–román tanári szakpárok már nem választhatók. Pedagógiai szempontból ez nagy veszteség a nemzetiségi iskolák számára, mivel a fenti „készségtárgyak” nagyon fontosak az anyanyelv és az etnikai identitás megőrzésében; sokat segítene egy nemzetiségi iskolában, ha az ének- vagy a rajztanár ismerné a román kultúrát és kiemelkedő szinten beszélné a nyelvet.

Az egyetem válaszlevele szerint a román nemzetiségi képzéssel a legnagyobb probléma az, hogy kevés a románul jól beszélő gimnazista; 12 év alatt nem tanulják meg olyan szinten a nyelvet, hogy emelt szintű érettségi vizsgát tudjanak tenni. Fontos lenne ezért a magyarországi román nyelvű iskolák oktatási hatékonyságának növelése, a minőségi román nyelvű oktatás ellenőrzése és biztosítása a felsőoktatási szakemberek bevonásával.

A román nemzetiségi pedagógusképzéseken tanuló hallgatók romániai román és magyar nemzetiségűek. Az utolsó három évben a gyulai Bălcescu Román Gimnáziumból nem jelentkezett senki, mivel egy végzős tanuló sem vállalkozott az emelt szintű érettségire. A 2014/2015-ös tanévben a román tanszék tanárai érettségire való felkészítést vállaltak, hetente saját költségükön utaztak Gyulára. Ennek is köszönhető, hogy két tanuló jelentkezett a 2015-ös emelt szintű érettségire.

Román nemzetiségi területen 2006-ig minden évben voltak romániai magyar, székely, csángó hallgatók, de voltak román havasalföldiek és a Moldovai Köztársaságból származó végzősök is. Többször előfordult, hogy a hallgatói létszám akár 15–20 főre is rúgott egy évfolyamon. Miután ezek a hallgatók visszatértek Romániába, a Magyarországon szerzett román tanári diplomával tanítanak szülőföldjük iskoláiban. A tanszéknek fontos szerepe lehetne a határmenti, bánági és aradi régióban, ahol nincs magyar nyelvű pedagógusképzés. A 2015-ös évben az egyetem oktatói a nagyszalontai, temesvári, nagyszentmiklósi, aradi gimnáziumokban népszerűsítették az intézményüket, az osztatlan kétszakos képzést, és sok kétnyelvű fiatal érdeklődött irántuk. Ugyanakkor – az emelt szintű érettségi feltétele miatt – a romániai gimnazisták nem tudnak Magyarországon továbbtanulni, mivel a romániai román nyelvű érettségi

¹⁹ Megjegyzés: A KSH adatai szerint a 2011-es népszámláson az „1.3 A népesség anyanyelv és nemek szerint” elnevezésű táblázat összesítő adatai szerint 13.886 fő vallotta magát a román nemzetiségi közösséghez tartozónak. Forrás: http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_nemzetiseg/ (letöltés ideje: 2016. november 28.)

nálunk csak középszintűnek számít, és emellett kellene emelt szintű román érettségi vizsgát tenniük, amely komoly anyagi terhet is jelentene számukra.

A rendszer további hiányossága, hogy a román óvodapedagógusoknak, tanítóknak nincs lehetőségük tanári MA képzésre jelentkezni, bár tanulmányaik alatt ők több pedagógiai és más szakmai képzést kapnak, mint egy mesterszakot végzett hallgató.

A szlovák nemzetiségi képzések területén az MA és BA képzéseknél a korábbi időszakban minimum 5 fő beiratkozása kellett ahhoz, hogy egyáltalán indulhasson a képzés. Ha volt is érdeklődő, a viszonylag magas felvételi pontszám miatt kevés jelentkező felelt meg a feltételeknek, s így a szakot nem tudták elindítani.

A jelentkezőknek a német nemzetiségi képzésekhez emelt szintű érettségi szükséges német nyelvből vagy német nemzetiségi nyelvből.

A románhoz emelt szintű érettségi román nyelvből; a minor szakosok MA-ra jelentkezési feltétele felsőfokú nyelvvizsga románból.

Az emelt szintű érettségi csak a német és a román nemzetiségi szakokon kötelező a jelentkezők számára, más nemzetiségi tanárszakokon ezt nem várják el, még a középszintű érettségi sem kötelező. Az emelt szintű érettségi vizsgát nem tartják szükségesnek. A középiskolások és a szülők minden évben jelzik, hogy a jelen – nem egységes – feltételeket diszkriminációnak tekintik. Továbbították már kérésüket a korrekció érdekében, de a probléma megoldása várat magára.

A fentebb leírtaknak megfelelően a szlovák nemzetiségi szakokra való bejutáshoz nem követelmény az érettségi vizsga szlovák nyelvből (sem emelt szinten, sem középszinten).

A megkeresett intézmények közül a **KRE BTK**-nak nincs nemzetiségi felsőfokú végzettséget biztosító képzése, de igény esetén elképzelhetőnek tartják a nyitást a nemzetiségi képzések felé, amelyre leginkább a szakvizsgás képzések terén látnak lehetőséget (pedagógus szakvizsgára épülő nemzetiségi tanár szakirány, illetve nemzetiségi mentortanár szakirány), illetve esetleg a némettanár szakra épülően a német nemzetiségi nyelvtanár szak képzésére is számukra.

Több felsőoktatási intézmény is jelezte azt a problémát, hogy a bölcsészettudományi szakok iránt a csökkenő érdeklődés kihát a nemzetiségi oktatásra is. A jelentkezési feltételek változásai és folyamatos szigorításuk eltántorítja a felvételizőket. Nemzetiségi tanszékek létezése sem jelent garanciát a képzés tényleges folytatására. A gyakorlat ugyanis azt mutatja, előfordul, hogy a meghirdetett pedagógusképzésre senkit sem sikerül felvenni. (A mesterszakos hallgatók kis száma minden szakon, még a tömegeket vonzó szakokon is nagy probléma.) A hallgatói létszám még kedvező változás esetén sem lesz képes rentábilissá tenni ezeket a szakokat. A források szűkülését kísérő hátrányos folyamatok ezért az átlagosnál hamarabb és szembeötlőbben éreztetik hatásukat ezekben a képzésekben.

Problémát okozhat továbbá az is – és ez indokolhatja a visszaeső érdeklődést pl. a nemzetiségi tanárképzés iránt –, hogy a jelenleg érvényes törvényi szabályozás szerint az idegen nyelv szakon végzettek is oktathatnak nemzetiségi intézményekben. A nemzetiségi képzések, főként a nemzetiségi tanárszak iránti csökkenő érdeklődés következtében idővel nem lesz olyan pedagógus, aki a népismeret oktatására felkészítést kapott a felsőoktatásban. Ugyanakkor sokan a nemzetiségi képzést alacsonyabb értékűnek, kevésbé hasznosnak tartják az idegen nyelv szakokhoz képest.

A kutatói utánpótlás felnevelése érdekében a diszciplináris nemzetiségi mesterszakok fenntartása elengedhetetlen, ezeket azonban kevesen választják. A beérkezett válaszokban csupán a PTE BTK említette meg, hogy – tudomásuk szerint – két volt BTK-s hallgatójuk vesz részt a Zágrábi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának doktori programjában.

2.3. *A nemzetiségi pedagógusképzésre vonatkozó felsőoktatási statisztikák elemzése*

A nemzetiségi pedagógusképzés valós helyzetének bemutatásához és különösen a képzések kínálati és keresleti oldalához kapcsolódó folyamatok, trendek megállapításához elengedhetetlen a nemzetiségi óvodapedagógus, tanító és tanárszakokra jelentkezők, illetve a felvett hallgatók számára vonatkozó statisztikák elemzése. A felsőoktatási felvételi statisztikák elemzéséhez a felvi.hu adatbázisában található, 2012 és 2015 közötti felsőoktatási jelentkezési és felvételi adatokat használtuk forrásként.²⁰

Az alábbi összefoglaló célja nem az, hogy a nemzetiségi pedagógusképzés valamennyi magyarországi képzőhelyére és valamennyi szakjára kiterjedő teljes körű és átfogó statisztikai elemzést nyújtson. Sokkal inkább **arra törekedtünk, hogy a nemzetiségi pedagógusképzésben érintett legjellemzőbb intézménytípusok (egyházi és állami fenntartású intézmények, kisebb és nagyobb főiskolák, illetve egyetemek) mindegyike megjelenjen és a regionális reprezentáció is érvényesüljön az elemzésben.** Ennek megfelelően az Apor Vilmos Katolikus Főiskola (Vác), a Debreceni Egyetem, az Eötvös József Főiskola (Baja), az Eötvös Loránd Tudományegyetem (Budapest), a Nyugat-magyarországi Egyetem (Szombathely) és a Szegedi Tudományegyetemen 2012-ben és 2015-ben meghirdetett nemzetiségi óvodapedagógus, nemzetiségi tanító és nemzetiségi tanárszakjainak felvételi adatait dolgoztuk fel, amelyekhez viszonyítási adatként az adott intézményben induló nem nemzetiségi óvodapedagógus és nem nemzetiségi tanító szakok felvételi adatai kapcsolódnak.

Az elemzés módszertana: az adott szakra az adott évben általános, illetve keresztféléves képzésben és pótfelvételi során nappali, levelező vagy költségterítéses formában jelentkező, illetve e formák bármelyikére felvett valamennyi hallgató létszámának kumulálásával képeztük a jelentkezők, illetve a felvettek összlétszámát, külön feltüntetve az adott szakra első helyen jelentkezők számát. A jelentkezők, illetve az első helyen jelentkezők és a felvettek létszámának arányából képeztük a felvételi arányszámot. A feltüntetett felvételi ponthatárok az adott szakra általános képzésben nappali tagozaton jelentkezők számára megadott ponthatárt jelentik.

Az egyes intézmények felvételi statisztikáira vonatkozó táblázatokat e jelentés mellékletei tartalmazzák. A statisztikai kimutatásokból levonható következtetéseket az alábbiak szerint foglaljuk össze:

Az **Apor Vilmos Katolikus Főiskolán** (Vác) 2012 és 2015 között német és roma nemzetiségi óvodapedagógus, illetve német és roma nemzetiségi tanító szakokon hirdettek felvételt, a roma nemzetiségi óvodapedagógus szak azonban a vizsgált évek egyikében sem indult. Összehasonlító információként rendelkezésre állnak valamennyi év tekintetében a nem nemzetiségi óvodapedagógus, illetve tanító szak felvételi adatai. Az óvodapedagógus-képzés tekintetében megállapítható, hogy míg a nem nemzetiségi képzés jelentkezési adatai gyenge csökkenést, illetve stagnálást mutatnak, addig a roma nemzetiségi képzésre történő jelentkezésre emelkedő tendencia jellemző, a német nemzetiségi képzés jelentkezési létszáma 2014-ig enyhén csökkent, ezt követően viszont jelentősen emelkedett.

A nemzetiségi tanítóképzés tekintetében meg kell jegyezni, hogy a vizsgált években roma nemzetiségi tanító szak csak 2014-ben indult. A nem nemzetiségi tanító szakra jelentkezők száma a vizsgált évek során enyhe emelkedést, illetve stagnálást mutat. A roma nemzetiségi tanító szakra jelentkezők száma a 2013. évi jelentős emelkedés után stagnált, a német nemzetiségi tanító szakra jelentkezők száma viszont a 2013. évi visszaesés után stabilan növekedett.

A **Debreceni Egyetem** Gyermekevelési és Felnőttképzési Karán a vizsgált évek közül csak 2014-ben és 2015-ben került meghirdetésre a roma nemzetiségi óvodapedagógus szak. E két évet vizsgálva a jelentkezők száma jelentősen emelkedett és a referenciaadatként vizsgált nem

²⁰ Az Emberi Erőforrások Minisztériuma az Oktatási Hivatal útján gondoskodik a felvételiben érintettek teljes körű tájékoztatásáról, valamint az esélyegyenlőséget garantáló, országosan egységes, valamennyi jelentkező valamennyi jelentkezését figyelembe vevő felvételi rendszer működtetéséről. Feladatainak részét képezi többek között a felvi.hu portál működtetése, amely az Oktatási Hivatal szellemi terméke, tulajdona.

nemzetiségi óvodapedagógus szakra jelentkezők száma is tartósan emelkedett 2012 és 2015 között.

Az **Eötvös József Főiskola** (Baja) Neveléstudományi Karán a vizsgált években a meghirdetett roma, horvát, illetve német nemzetiségi óvodapedagógus szakok közül a roma nemzetiségi képzés egyik évben sem indult, a horvát nemzetiségi képzés pedig csak a 2012 utáni években indult el. Mind a roma, mind pedig a horvát nemzetiségi óvodapedagógus szakra a jelentkezők nagyon alacsony és évente változó száma jellemző, a jelentkezők számának változásából azonban statisztikailag szignifikáns trendre nem lehet következtetni. Ezzel szemben a német nemzetiségi óvodapedagógus képzésre jelentkezők létszáma stabil (2014-ben pedig kiugró) emelkedést mutat. Az összehasonlításként vizsgált nem nemzetiségi óvodapedagógus képzés jelentkezési statisztikái a 2013. évi kis visszaeséstől eltekintve tartós emelkedést mutatnak. Az ugyanezen intézményben meghirdetett tanító szakokkal kapcsolatban megjegyzendő, hogy a vizsgált évek során a roma nemzetiségi tanító szak csak 2014-ben indult el egy fővel, a horvát nemzetiségi tanító szak pedig 2013-ban nem indult. Az adatok vizsgálatából megállapítható, hogy a roma nemzetiségi tanító szakra évente jelentkező 1-2 fő változása statisztikailag nem értékelhető, a német nemzetiségi tanítóképzésre jelentkezők száma 2014-ig stabilan emelkedett, majd 2015-ben visszaesett. A horvát nemzetiségi tanító szakra jelentkezők száma (erős fluktuációval) kis emelkedést mutat. A nem nemzetiségi tanítóképzés felvételi statisztikái ugyanezen években stabilitást, illetve gyenge emelkedést jeleznek.

Az **ELTE** (Budapest) a releváns szakok széles skáláját vonultatja fel és az ország legnagyobb felsőoktatási intézményeként jelentős szerepet tölt be a nemzetiségi pedagógusképzésben, így különösen érdekes lehet e képzések felvételi statisztikáinak elemzése. Az óvodapedagógus-képzésben az ELTE a nem nemzetiségi képzés mellett német, illetve szerb nemzetiségi nyelven kínál képzést a Tanító és Óvóképző Karán (TÓK). A vizsgált évek tekintetében a német nemzetiségi óvodapedagógus szakra jelentkezők száma kis ingadozással stabilnak mondható (90 fő körül), és ugyanez állapítható meg a szerb nemzetiségi óvodapedagógus szakra jelentkezőkről is, bár a létszám nagyságrendje itt jóval alacsonyabb (3-4 fő). Szintén stabil a referenciaként vizsgált nem nemzetiségi óvodapedagógus szakra jelentkezők száma is, a 2013–14-es kis visszaesés után 2015-ben ismét csaknem elérte az 1700 főt. Szintén az ELTE-TÓK kínálatában szerepel a nem nemzetiségi tanító szak mellett a német és a szerb nemzetiségi tanítóképzés is. A német nemzetiségi szakra jelentkezők száma kis ingadozással stabilan 35 fő körül mozog, és a nem nemzetiségi tanítóképzésről is ugyanez mondható el jóval nagyobb jelentkezői létszám (1000-1100 fő) mellett. A szerb nemzetiségi tanító szak 2012-ben nem indult, azóta a jelentkezői létszám ingadozó és alacsony (2–6 fő). A magyarországi nemzetiségi pedagógusképzésben az ELTE (Pedagógiai és Pszichológiai Kar, illetve 2014-től a Tanárképző Központ) kínálja a nemzetiségi tanárképzési szakok legszélesebb vertikumát: német és nemzetiségi német nyelv tanár, szlovák és nemzetiségi szlovák nyelv tanár, lengyel nemzetiségi nyelv tanár, román és nemzetiségi román nyelv tanár, szlovén és nemzetiségi szlovén nyelv tanár, ukrán és nemzetiségi ukrán nyelv tanár, horvát és nemzetiségi horvát nyelv tanár, szerb és nemzetiségi szerb nyelv tanár.²¹ A német nemzetiségi tanárszakokra jelentkezők száma a vizsgált időszakban 2012-óta tartósan emelkedett és 2014 után 50 fő körül állapodott meg. Az összes többi nemzetiségi tanárszakra jelentkezők száma átlagban 10 fő alatt maradt évente és az alacsony éves jelentkezői létszám mellett nagyfokú fluktuációt mutat, ezekből az adatokból tehát nem lehet reális következtetéseket levonni a jelentkezők számának változását érintő tendenciák vonatkozásában. Mindazonáltal a mellékletben található grafikonok adatait vizsgálva e kis létszámú szakok esetében is inkább a stagnálás, illetve a növekvő érdeklődés tükröződik, semmint létszámcsökkenés.

²¹ Módszertani megjegyzésként jelezzük, hogy az egyes nemzetiségi tanár szakok jelentkezési adatait az egy adott nemzetiségi nyelvhez tartozó, de különböző formájú, osztott, illetve osztatlan, egy és kétszakos, illetve 2, 3, 5 és 10 féléves képzésre jelentkezők számának kumulálásával képeztük.

A Nyugat-magyarországi Egyetemen a Benedek Elek Pedagógiai Kar (Sopron) kínál óvodapedagógus képzést német nemzetiségi szakirányon. A jelentkezők száma a vizsgált években kis ingadozásokkal 80-90 fő körül változott, míg a referenciaadatként szolgáló nem nemzetiségi óvodapedagógus szakra jelentkezők száma szintén kis fluktuációval 500 fő körül mozgott.

Szintén erős nemzetiségi tanító- és tanárképzési profillal rendelkezik a **Szegedi Tudományegyetem** Juhász Gyula Pedagógusképző Kara, Bölcsészettudományi Kara és Tanárképző Központja (osztatlan tanárképzések), ahol német nemzetiségi szakirányú tanítóképzés mellett megtalálhatók a germanisztika–német nemzetiségi szakirány, romanisztika–román nemzetiségi szakirány, szlavisztika–szlovák nemzetiségi szakirány, szlavisztika–szerb nemzetiségi szakirány, a szlovák és nemzetiségi szlovák tanár, a német és nemzetiségi német tanár, valamint a román és nemzetiségi román tanár szakok. A tanító szakokról elmondható, hogy míg a nem nemzetiségi tanító szakra jelentkezők száma a vizsgált időszakban 2012 óta többé-kevésbé stabilan emelkedik, a német nemzetiségi tanítói szakirányra jelentkezők száma, bár 2012-höz képest jelentősen csökkent, az utóbbi években (2013–2015) 10 fő körül stabilizálódott. A tanárszakok közül kizárólag a germanisztika–német nemzetiségi szakirány és a német és nemzetiségi némettanár szak mutat tízes nagyságrendű, tehát már statisztikailag relevánsnak tekinthető jelentkezői adatokat. Az előbbi szakra jelentkezők száma, bár 2013-ban jelentősen visszaesett, de azóta stabil növekedést mutat, míg az utóbbi a 2013. évi növekedés után inkább csökkenő tendenciát jelez. A román, szlovák és szerb nemzetiség szakjai esetében a jelentkezői létszámok általában nem haladták meg évente az 5 főt, és e nagyságrendben, rövid időszoron mérve az évi néhány fő változás miatt jelentősnek tűnő ingadozás nem alkalmas megalapozott következtetések levonására a tendenciákat illetően.

3. A nemzetiségi pedagógusképzés keresleti oldala (jelentkezők, felvettek, végzetek elvárásai, motivációja, előképzettsége)

Ebben a fejezetben arra kerestük a választ, hogy a felvételt nyert hallgatóknak milyen elvárásaik vannak, mit jelent számukra a nemzetiségi pedagógusképzés, illetve, hogy milyen háttérrel rendelkeznek, van-e nemzetiségi hovatartozásuk, részt vettek-e nemzetiségi óvodai nevelésben, általános vagy középiskolai nevelés-oktatásban, megvan-e a szükséges nemzetiségi nyelvismeretük, vagy azt csupán a felsőfokú tanulmányaik alatt szerzik meg.

A beérkezett válaszokból az derül ki, hogy nemzetiségi képzések hallgatói létszáma igen alacsony – más, nem nemzetiségi képzésekhez képest –, és a hallgatók nemzetiségi hovatartozása megoszlik, mivel a képzésnek nem előfeltétele a valamely nemzetiséghez való tartozás. Mindezek ellenére azonban a hallgatók többsége nemzetiségi származású, kötődik szülőhelyéhez, annak nemzetiségi kultúrájához. Ugyanakkor az is megfigyelhető, hogy még mindig él az a tévhit, hogy „a nemzetiségi szakokra csak a kiemelkedő teljesítményű, anyanyelvi szinten kommunikáló, nyelvjárásokat is ismerő jelentkező juthat be”²², ezért vannak olyan német nemzetiségi származású hallgatók, akik inkább a germanisztika szakon tanulnak a német nemzetiségi szak helyett.

A nemzetiségi pedagógusképzést folytató felsőoktatási intézmények földrajzi elhelyezkedése is – különösen az országhatárhoz közeli településeken – befolyással lehet arra, hogy a nemzetiségi háttérrel vagy annak hiányával rendelkező hallgatók vannak-e többségben az adott képzésen.²³

Ezeket az információkat az intézmények – a kis létszámú csoportoknak köszönhetően – kötetlen beszélgetések során ismerik meg, vagy a hallgatók maguk számolnak be erről, amikor egy-egy pályázat beadása során nyilatkoznak nemzetiségi hovatartozásukról. A hallgatók hovatartozására vonatkozó külön nyilvántartást a felsőoktatási intézmények azonban nem vezetnek.

²² Az SZTE Német és Német Nemzetiségi Tanszék tapasztalatai szerint.

²³ Például Sopronban több a nem nemzetiségi, mert a német nyelvtudással ki tudnak menni Ausztriába dolgozni. Szegeden a román szakon romániai románok is nagy számban tanulnak.

3.1. *A hallgatók motivációja*

Általánosságban elmondható: az egyik meghatározó oka annak, hogy a hallgatók a nemzetiségi képzéseket választják, a saját nemzetiségük és a saját kulturális gyökereik iránti elkötelezettségük, érdeklődésük. Olyan hallgatók is részt vesznek a képzésekben, aki ugyan nem rendelkezik nemzetiségi gyökerekkel, de idegen nyelvként jól beszélik az adott nemzetiség nyelvét és nyelvtudásukat, illetve a nemzetiségi kultúrával, nyelvvel kapcsolatos ismereteiket szeretnék továbbfejleszteni, illetve bővíteni. Érdeklődésüket vagy a nemzetiségi köznevelési intézményekben szerzett tapasztalataiknak köszönhetik, vagy nyitottak „a hazai és általában a közép-kelet-európai nyelvi-etnikai sokszínűség iránt”.²⁴

A nemzetiségi képzések további jelentőségét abban látják a felvételizők, illetve a hallgatók, hogy a képzés alatt biztos nyelvtudásra tehetnek szert, az adott nyelvből felsőfokú nyelvvizsgát szereznek és ezzel a diplomához jutás nyelvi feltételei is megoldódnak. Vannak olyan hallgatók is, akik „biztonsági okból” jelölték meg az adott nemzetiségi képzést, és végül oda nyertek felvételt.

A felvételizőknél erős választási szempont a munkaerő-piac elvárása is, ugyanis úgy vélik, hogy a nemzetiségi szakiránnyal nőnek az elhelyezkedési esélyeik, mivel a nemzetiségi szakos diplomával az adott nyelvet mint idegen nyelvet oktató vagy kéttannyelvű iskolák mellett nemzetiségi köznevelési intézményben vagy nemzetiségi önkormányzatok nyelvoktató intézményeiben is el tudnak helyezkedni, illetve a nemzetiségi osztályokban a nemzetiségi nyelvet magas óraszámokban tanítják a pedagógusok, ezért elhelyezkedési esélyeik növekednek, ha nemzetiségi szakirányú képzésben vesznek részt. Vannak olyan hallgatók is, akik azért választják a nemzetiségi képzést, mert álláspontjuk szerint egy világnyelv ismerete mellett a minőségi nemzetiségi nyelv tudása és a kultúra mélyreható ismerete újabb kapukat nyithat meg a munka világában.

Az elhelyezkedés tekintetében vannak olyanok, akik már egyetemi éveik alatt arra készülnek, hogy majd valamely nemzetiségi köznevelési intézményben dolgoznak pedagógusként. Ez leginkább egy-egy nemzetiség által sűrűn lakott területre jellemző,²⁵ ahol jól strukturált a nemzetiségi köznevelési rendszer az óvodától kezdve a középiskoláig, ezáltal van felvevő piaca a frissen végzetteknek, illetve e tekintetben jelentősen meghatározó a felsőoktatási intézmény elhelyezkedése is, amely akár a külföldi munkavállalást is megkönnyítheti. Ausztriában ugyanis középfokú szinten zajlik az óvodapedagógus képzés, és a felsőfokú képzettséggel – és ennek köszönhetően magas színvonalú ismeretekkel, szaktudással – rendelkező hallgatókat nagyon szívesen fogadják az osztrák, illetve a német munkaerő-piacon is.²⁶

Míndemelllett a hallgatók a nevelés-oktatás területén kívül is kamatoztathatják a nemzetiségi felsőoktatásban szerzett ismereteiket – többek között – fordítóként, tolmácsként, a nemzetközi kereskedelemben, a turizmusban vagy a határon átnyúló együttműködés szerteágazó területein.

3.2. *A hallgatók előképzettsége és nyelvtudása*

Az intézményeknek arra vonatkozóan nincs külön nyilvántartásuk, hogy hallgatóik részesültek-e nemzetiségi óvodai vagy iskolai nevelésben-oktatásban, volt-e lehetőségük – intézményi keretek között – anyanyelvük elsajátítására, kultúrájuk ápolására. Az erre vonatkozó információikat vagy a felvételi beszélgetésen vagy a felvételt követően, kötetlen beszélgetések formájában szerzik meg az oktatók. Ez a háttérismeret azért különösen fontos a felsőoktatási intézmények számára, mert ennek megfelelően tudják kialakítani a képzési tartalmat, a megfelelő tanrendet és a tantárgyi követelményeket, a hallgatók meglévő tudásához igazítva.

²⁴ Az ELTE BTK tapasztalatai szerint.

²⁵ Pl. Baranya megye, Békés megye, Győr-Moson-Sopron megye.

²⁶ A Nyugat-magyarországi Egyetem tapasztalatai szerint.

Meghatározó az is, hogy a hallgatók mely országrészen jártak iskolába, illetve hogy a felsőoktatási intézmény hol található. Ahogy arra már az iskolaválasztás szempontjainál is utaltunk, azokon a területeken, ahol egy-egy nemzetiség nagyobb létszámban megtalálható, fejlett, strukturált nemzetiségi köznevelési rendszert alakítottak ki. A nemzetiségi köznevelés rendszere függ továbbá az adott nemzetiségnek az ország összlakosságához viszonyított létszámától is. Azok a nemzetiségek, amelyek nagyobb számmal vannak jelen Magyarországon (például a német nemzetiség), általában több iskolát tartanak fenn, hiszen nagyobb rá az igény is. Viszont a romák esetében, annak ellenére, hogy a legnagyobb létszámú magyarországi nemzetiségről van szó, a romológia szakon nagyon kevesen vannak azok, akik rendelkeznek speciálisan romológiai témában szakosodott alapfokú, illetve középfokú végzettséggel.

A megkeresett felsőoktatási intézmények válaszaiból az derül ki, hogy a nemzetiségi alapképzésekre felvételt nyert hallgatók általában előzetes nyelvtudással érkeznek, de a tudásuk nem egységes, változó, a tanulmányaikat nagyrészt középszintű vagy valamivel alacsonyabb nyelvtudással kezdik meg.

A hallgatók közül sokan a középiskolában szerzett nyelvtudással, nemzetiségi nyelvből szerzett érettségi vizsgával vagy nyelvvizsgával rendelkeznek, ugyanakkor a jelentkezők a nemzetiségi nyelv előzetes ismerete nélkül is felvételt nyerhetnek. Ez alól kivételt képez az SZTE, ahol emelt szintű érettségi a felvételi kritérium a román nemzetiségi pedagógusképzésre, illetve a PTE-n a germanisztika alapszak német és nemzetiségi német szakirányára emelt szintű, az osztatlan német tanári és nemzetiségi német tanári képzésbe emelt vagy középszintű érettségi vizsga a bemeneti feltétel, de annak ellenére, hogy az emelt szintű érettségi elvileg egységes követelményrendszert feltételezne, a hallgatók nyelvtudása mégis viszonylag nagy szórást mutat.

A nyelvvizsgák közül középfokú nyelvvizsgával rendelkeznek leggyakrabban a hallgatók, de ez sokszor nem tükröz megfelelő szintű, jó nyelvtudást. Kevesebben vannak azok, akik „otthonról hozzák” a meglévő nyelvtudásukat.

A hazai nemzetiségek nyelvi jogainak gyakorlásához szükséges állami nyelvvizsgák feltételeinek megteremtését kezdeményezte 2012-ben az EMMI Nemzetiségi és Civil Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága és anyagi támogatást nyújtott a nyelvvizsgák dokumentációjának kidolgozásához. Bolgár, lengyel, ruszin és ukrán nyelvből érvényes nyelvvizsga tehető, míg az örmény nyelv vonatkozásában a szükséges anyagok kidolgozása – a válaszlevél hivatalunkhoz történő megérkezéséig – még nem fejeződött be.

Összességében az mondható el, hogy a hallgatók egyre gyengébb nyelvtudással érkeznek, így a felsőoktatásban az alaptudásukat is pótolni kell, amelyet már az általános, de legkésőbb a középiskolában el kellett volna sajátítaniuk. Ennek következtében az oktatóknak más módszerekkel kell dolgozniuk, mint például akkor, amikor még a korábbi duális rendszerben oktattak. A probléma gyökerét abban látják, hogy a kommunikatív nyelvtanítási módszer sokszor mellőzi a nyelvtani szabályok explicit közvetítését, amely nélkül a nyelvhelyesség elképzelhetetlen.

A középiskolában jellemzően irodalmi nyelvet tanulnak a tanulók, így a nyelvjárást már nem beszélik. Emellett számos olyan berögzült hibát hoznak magukkal az alsóbb szintű idegennyelv oktatásból, amelyek nagyon nehezen vagy alig javíthatók.

Míndezekre tekintettel a hallgatók a végső nyelvi szintet, a megfelelő szintű nyelvtudást a képzés során szerzik meg és az oklevelük felsőfokú nyelvvizsgával egyenértékű. Ehhez a felsőoktatási intézményeknek is igazodniuk kell, de az egyetemen a képzések leginkább nem a szó szerinti nyelvtanításról szólnak, hanem a hallgatók szakmai (módszertani) nyelvtudását, szakszókincsét, nemzetiségi nyelvtani és stilisztikai, szaknyelvi ismereteit fejlesztik a célnyelven (a nemzetiség nyelvén) tartott szemináriumokon, előadásokon és a szakmai gyakorlatok során. Míndezek fejlesztését segítik továbbá a külföldi részképzések/ösztöndíjak, nyári egyetemek, anyanyelvi lektorok, külföldi vendégoktatók, valamint a szaknyelvi modulós képzések is. A képzések célja – a nyelvtudás szempontjából – legfőképpen az, hogy a nemzetiségi oktatási intézményekben képesek legyenek az adott nemzetiség nyelvén tantárgyakat, foglalkozásokat

tartani, így a nyelvi fejlesztést kiegészítik – többek között – módszertani, pszichológiai, pedagógiai és történelmi elemek is.

A nyelvi előképzettséggel kapcsolatosan egyes felsőoktatási intézmények eltérő tapasztalatokkal rendelkeznek, ezért indokolt ezeket külön is megemlíteni.

A PTE BTK Horvát Tanszékén folyó szlavisztika alapképzés (*horvát szakirány*) már az első szemesztertől feltételezi a legalább társalgási szinten elsajátított horvát nyelvtudást. A bolognai rendszer bevezetésével a szlavisztika alapszak esetében a bemeneti követelmények nem tették lehetővé, hogy a horvát szakirányra bekerülni kívánó diákok számára bemeneti követelményként előírják horvát nyelvi érettségit.

Az ELTE BTK szerint a *lengyel és ukrán* hallgatók nyelvi előképzettsége az általánosan tapasztaltaktól eltérő. A vegyes családokból érkezők vagy azok, akik valamilyen okból kifolyólag huzamosabb időt töltöttek Lengyelországban vagy Ukrajnában, általában rendelkeznek megalapozott nyelvtudással. Ez az alapfoktól a középfokig vagy akár a felsőfokú szintig terjedhet, esetenként az anyanyelvi szintet is elérheti. Ez a tudás azoknál nagyobb fokú, akik a nyelvhasználatnál lengyel vagy ukrán nyelvterületen ismerkedtek meg, anyanyelvi környezetben éltek.

Igényként fogalmazódott meg, hogy a lengyel nyelv oktatását legalább néhány középiskolában bevezessék, illetve elérhetővé tegyék. A közép-európai regionális együttműködés (és az ehhez szorosan kötődő érdekérvényesítés) ugyanis nem elképzelhető a regionális nyelveket beszélő és a hozzájuk kötődő kultúrákat ismerő, felkészült szakemberek nélkül.

Ami a *német* nemzetiségi szakot illeti, a PTE-n sok hallgató van, aki felsőfokú német nyelvvizsgával, elsősorban tanító szakon kezdi meg tanulmányait. Az óvodapedagógus-képzésben is rendelkeznek hallgatók felsőfokú és középfokú nyelvvizsgával. Sokan érkeznek kéttannyelvű köznevelési intézményből, tehát DSD²⁷ nyelvvizsgával.

A Debreceni Egyetemen a *roma* óvodapedagógus képzésben tanulók megközelítőleg egyharmada rendelkezik nemzetiségi (elsősorban lovári) nyelvtudással, többen középfokú nyelvvizsgával is. A szarvasi Gál Ferenc Főiskolán a roma szakos hallgatók nyelvtudása gyengébb. Ezt erősítették meg a PTE romológia képzésben részt vevőkről is, hiszen a romológia szakokra egyre kevesebben érkeznek nemzetiségi nyelvtudással, hallgatóik többsége idegen nyelvként kezdi tanulni szülei, nagyszülei anyanyelvét.

Elmondható, hogy az osztott képzés sokat rontott a *romológia* képzésben: az alapképzés (BA) általános romológiai ismereteket ad, a tanárképzésre megmaradó (MA) 4 félév nem egyenértékű a hagyományos 10 féléves nyelvtanárképzéssel.

A mesterszak bemeneti feltétele a romológiatanár mesterszak esetén valamelyik cigány nyelvből (beás, romani) középfokú nyelvvizsga megléte. Ezt csak nagyon kevesen tudják teljesíteni – egyrészt nincsenek képzett nyelvtanárok és magas színvonalú nyelvtanfolyamok sem, ha egyáltalán vannak, másrészt a köznevelésben nincs alkalom a cigány nyelvek ilyen szintű elsajátítására a hiányzó feltételek (nyelvtanárok, tankönyvek) miatt.

A pécsi romológia képzésben nincsenek szinkronban a MAB által akkreditált programjuk képzési és kimeneti követelményei, valamint a NAT nemzetiségi oktatást folytatható pedagógusok alkalmazási feltétele. A romológia tanárok diplomával és középfokú nyelvvizsgával végeznek, a NAT a pedagógus diploma mellé felsőfokú nyelvvizsga meglétét várja el.

A létező romológia képzés mellett elengedhetetlenül szükséges lenne a cigány nyelvek nyelv- és népismeret tanár képzésének a megszervezése, ennek elindulásáig akkreditált továbbképzések szervezése és a köznevelési intézményekben nemzetiségi oktatást folytatók számára az ezeken való részvétel előírása.

²⁷ Jelentése: Deutsches Sprachdiplom. Forrás:

http://www.bva.bund.de/DE/Organisation/Abteilungen/Abteilung_ZfA/Auslandsschularbeit/DSD/node.html

(letöltés ideje: 2016. november 28.)

A PTE álláspontja szerint minden felsőoktatási intézményben, minden karon fel kellene kínálni az alapvető romológiai ismeretek oktatását – míg a pedagógusképző intézményekben ez a képzési anyagnak kötelező része kellene, hogy legyen.

Egyre jobban érzékelhető, hogy a többségben roma/cigány nemzetiséghez tartozó tanulókat oktató intézmények a nemzetiségi iskolává válás útját látják megoldásnak. Ha a klasszikus értelemben vett nemzetiségi oktatás csupán a nyelvoktatást fogja jelenteni, akkor ez a kezdeményezés nem lesz túlságosan sikeres. Ha viszont a nemzetiségi iskolává való átalakulás során az intézmény egyfajta közösségi házként is működne a település életében (a közösségi szociális munka eszközeit használva), akkor komoly eredményeket lehetne felmutatni. Ehhez – az AVKF szerint – szükséges lenne olyan státuszokat újból kötelezően biztosítottá tenni, mint: szociálpedagógus (lehetőleg cigány/roma szakirányt végzett), cigány népismeretet tanító pedagógus vagy szabadidőszervező.

A roma/cigány nemzetiségi programmal működő iskolák általában a magyar nyelven történő roma/cigány népismeret tanításával oldják meg a program megvalósítását. Sok esetben hiányzik a romológia szakot végzett vagy roma/cigány szakirányon végzett szakember. Ezért a roma/cigány szakirányok esetében, a nemzetiségi nyelv elsajátítása mellett erősíteni kellene a szociális és a gyermekvédelmi ismeretek, valamint a szabadidő szervezésével kapcsolatos kompetenciák oktatását is, illetve romapasztorációs ismeretekkel ki kellene egészíteni a követelményeket.²⁸

A minisztérium válaszlevele szerint a romani, beás pedagógusok képzését illetően az AJBH célvizsgálatai (pl. nemzetiségi középiskolák helyzete), de az Európa Tanács regionális vagy kisebbségi nyelvek európai kartájának magyarországi jelentését vizsgáló bizottsága is többször jelezte a nyelvi képzés megoldatlanságát. A minisztérium már többször beszámolt arról, hogy a szakalapításhoz és szakindításhoz szükséges jogszabályi háttér rendelkezésre áll, konkrét lépés azonban nem történt, az érintett (pl. romológiai képzést biztosító) felsőoktatási intézmények nem indítottak ilyen szakot. A romani és beás nyelvoktatást biztosító köznevelési intézmények – ennek hiányában – csak az átmeneti szabályoknak megfelelő, romani, beás nyelvvizsgálóval rendelkező pedagógusokat tudnak alkalmazni. Álláspontjuk szerint szakmailag az e nyelvek oktatásához megfelelő szakképzettséggel rendelkező pedagógusok biztosítása lenne szükséges, ennek hiánya hátráltatja a nyelvoktatás minőségének a fejlesztését.

A *román* nemzetiségi hallgatókra az jellemző a szarvasi Gál Ferenc Főiskolán, hogy általában román nyelven érettségiztek Magyarországon vagy Romániában, esetleg az anyaországból hozzák magukkal nyelvi előismereteiket.

Hiány van a képzésben továbbá a nemzetiségi szaknyelvi oktatás területén is. A szaktárgyak (ének-zene, matematika, környezetismeret, technika, testnevelés és vizuális nevelés) szaknyelvének és szak módszertanának oktatása esetén nyelvészként e tárgyak bármelyikét igen nehéz tanítani. A nemzetiségi felsőoktatásban szinte csak irodalmárok, történészek és nyelvészek oktatnak. A kétnyelvű nemzetiségi iskolákban viszont olyan tanítóokra van szükség, akik képesek természettudományos ismereteket nemzetiségi nyelven is tanítani.

Ezeket a hiányosságokat egyetemi/főiskolai kezdeményezéssel igyekeznek pótolni, egyrészt a rendszeresen tartott továbbképzéseken (a pedagógusok számára meghirdetett, anyaországokban szervezett hospitálással kiegészítve), másrészt a szak/szakirány szerkezetét, hangsúlyait igyekeznek úgy alakítani, hogy az a tisztán nyelvi tartalmaktól a nemzetiségi tartalmak felé mozduljon el. A kétnyelvű köznevelés problémája, hogy nincsenek megfelelő felkészítéssel rendelkező, szaktárgyat a nemzetiség nyelvében oktatni tudó szaktanárok.

²⁸ Az AVKF álláspontja szerint.

4. A nemzetiségi pedagógusképzés jövőjét érintő jelenségek, folyamatok (munka, elhelyezkedés, utánpótlás)

4.1. Az EMMI-től érkezett válasz

A nemzetiségi pedagógusképzésből kikerülő fiatalok elhelyezkedésének lehetőségeit meghatározza, hogy egyre kevesebb a végzős nemzetiségi pedagógus-hallgató. Több nemzetiség esetében nem mindig sikerül betölteni a meghirdetett állásokat.

Több nemzetiségi nyelvterületről is érkezett olyan jelzés, miszerint az intézmények által meghirdetett nemzetiségi pedagógus állásokra nem akadt jelentkező. Ilyen problémát nem csak a kis létszámú nemzetiségek, hanem a németek is jeleztek, hozzátéve azt is, hogy a képzőhelyek végzős hallgatóit is megkeresték, akik közül sokan – különösen az óvóképzés területéről – ausztriai és németországi munkavállalásban gondolkodnak. A Kormány álláspontja szerint a közelmúltban végbement nagyfokú bérrendezés javulást hozhat ebben a kérdésben.

Szlovák nyelvterületen a minisztérium problémaként jelölte meg, hogy a közeljövőben készül nyugdíjba a pedagógusoknak egy népesebb generációja, ugyanakkor az elmúlt években jelentősen visszaesett az óvodapedagógus, tanító és általános iskolai tanári pályát választók száma. Ugyanakkor nincsenek könnyű helyzetben a nemzetiségi pályakezdő pedagógusok. A nemzetiségi köznevelési intézmények száma – a németek kivételével – nem túl magas, néhány esetben az országban szórtan vannak jelen. A nemzetiségi nevelési-oktatási intézmények döntő többsége kistelepüléseken működik. Egy-egy alkalmazás akár évtizedekre megoldja a pedagógus-ellátottságot, így az abból a régióból, arról a településről származó pályakezdők számára nem nyílnak lehetőségek. A fiatalok pedig sok esetben nem rendelkeznek kellő mobilitással ahhoz, hogy más régiókban, sok esetben a fiatalok számára kevésbé vonzó kistelepüléseken vállaljanak állást.

A frissdiplomásokat (pályakezdőket) az Nftv. alapján létrehozott Diplomás Pályakövető Rendszer alapján tudják vizsgálni. A nemzetiségi képzésből kikerülő frissdiplomások elhelyezkedési esélyei jók, nagy eséllyel diplomás munkakörben helyezkednek el, azon belül is kb. háromnegyedük oktatási-nevelési tevékenységhez kötődő foglalkozást tölt be. A foglalkoztatóról (iskoláról) nem tudható azonban, hogy nemzetiségi képzést folytató intézmény-e vagy sem.

A minisztérium rendelkezésünkre bocsátotta az alábbi táblázatot, amely bemutatja a nemzetiségi képzésben végzett frissdiplomások által leggyakrabban betöltött foglalkozásokat képzési szintenként:²⁹

Alapképzés	
Csecsemő- és kisgyermeknevelő, óvodapedagógus	46,0%
Általános iskolai tanár, tanító	27,4%
Egyéb foglalkozások	26,6%
Összesen	100%
Érvényes elemszám	124 fő
Mesterképzés	
Általános iskolai tanár, tanító	35,2%
Csecsemő- és kisgyermeknevelő, óvodapedagógus	20,8%
Középszintű tanár	11,2%
Oktatási-nevelési tevékenységet folytató egység vezetője	6,4%
Egyéb foglalkozások	26,4%
Összesen	100%
Érvényes elemszám	125 fő

²⁹ Forrás: DPR - Adminisztratív adatbázisok integrációja 2014.

4.2. *A felsőoktatási intézményektől érkezett válaszok*

Arra vonatkozóan, hogy a hallgatók a diploma megszerzését követően milyen arányban találnak a végzettségüknek megfelelő állást, és ehhez általában mennyi időre van szükségük a különböző képzések társadalmi elfogadottsága alapján, nagyon eltérő válaszokat lehet adni. Ezt egyrészt befolyásolja, hogy mely nemzetiség milyen fokozatú képzésében vett részt a hallgató, illetve hogy milyen a munkaerőpiac elvárása.

A képzés szintjét illetően a nemzetiségi pedagógus diplomával rendelkezők a BA végzettséggel általános iskolában alsó tagozaton, illetve hatodik osztályig taníthatnak, felsőbb évfolyamokon van szükség az MA, illetve az osztatlan képzésben szerzett oklevélre.³⁰ Tehát mindkét képzéstípus iránt igény mutatkozik a munkaerőpiacon. Ugyanakkor jelenleg nem szükséges nemzetiségi pedagógusképzésben szerzett diploma a nemzetiségi köznevelésben való elhelyezkedéshez, kivéve az óvó- és tanítóképzést, ahol előírt a nemzetiségi óvodapedagógus, illetve tanító szakképzettség.³¹ Az iskolák a legtöbb helyen szakirányú végzettség nélküli pedagógusokkal oldják meg a nemzetiségi oktatást, valamint a népismeret oktatását is. Éppen ezért nagy a munkaerő-piaci kereslet a nemzetiségi tanító és óvodapedagógus szakirányú hallgatók iránt a jogszabályi környezet változása, valamint a nemzetiségi óvodák és iskolák iránti növekvő szülői érdeklődés következtében.³²

Mindemellett igény lenne az alsó és felső tagozat közötti átmenet zökkenőmentessé tételére is. Nem szolgálja a tanulók érdekeit, ha a felső tagozatos szaktanárok „letanítanak” alsó tagozatba, hiszen a 7–10 éves korosztály gyökeresen más módszertani felkészültségű tanítókat kíván. A gyakorlat bizonyítja, hogy az 1–4. osztályban feltétlenül tanító szakos, esetünkben tanító szakos nemzetiségi szakirányú pedagógusokra van szükség. Felső tagozaton (5–8. osztály) fontos lenne nemzetiségi szakos szaktanárok képzése, akik a szaktárgyuk oktatásában ugyanolyan jártasak, mint a nemzetiségi nyelvben. Nem elégséges, ha a nemzetiségi nyelven tartandó szakórát (pl. német nyelvű történelem) olyan szaktanár tartja, aki ugyan kitűnő történész, de a nyelvtudása nem éri el a legalább C1 szintet. Habár a nemzetiségi szakirányú BA diplomával rendelkező tanítók 1–6. osztályig jogosultak nemzetiségi nyelv és irodalom tanítására, erre a gyakorlatban elenyészően kevés példa van. Holott az 5. (és a 6.) osztályos tanulók életkori sajátosságaihoz az ő módszertani felkészültségük sokszor megnyugtatóbb módon tehetné gördülékenyebbé az átmenetet az alsó és felső tagozat gyökeresen eltérő oktatási szervezetében.

A nemzetiségi tanító és tanár közötti különbözőség a Vas megyei látogatás során is felmerült panaszként, eszerint a nemzetiségi anyanyelvű és szaktanári végzettséggel rendelkező pedagógusok számára aránytalan és indokolatlan terhet jelent az, hogy – a jogszabályi előírások miatt – akkor is el kell végezniük a nemzetiségi tanító képzést, ha már rendelkeznek tanári diplomával és felsőfokú – sok esetben a tájnyelvet is magában foglaló – anyanyelvi szintű nyelvismerettel. Az ilyen képzettség megszerzése több szempontból is nehézséget jelent a pedagógusok számára: egyrészt sok esetben a pedagógus lakóhelye, munkahelye és a képzőhely közötti távolság nagy,³³ másrészt a diploma megszerzésének költsége is a pedagógust terheli.

A megkeresett felsőoktatási intézmények válaszaiból az derül ki, hogy a végzett nemzetiségi hallgatóik foglalkoztatása teljes, szinte kivétel nélkül azonnal találnak végzettségüknek és képzettségüknek megfelelő állást köznevelési intézményekben. Vannak olyanok is, akiket a nyelvtudásuk miatt különböző vállalatok alkalmaznak. Sokan már az egyetemi éveik alatt is álláshoz jutnak. Az is előfordul, hogy ennek érdekében nappali tagozatról levelező tagozatra váltanak, vagy a szakmai gyakorlati helyükön foglalkoztatják őket a diploma megszerzését követően. Azok a hallgatók pedig, akik nem jutnak azonnal a végzettségüknek, képzettségüknek megfelelő álláshoz, 1-2 éven belül el tudnak helyezkedni.

³⁰ Nkt. 3. számú melléklet.

³¹ Nkt. 3. számú melléklet.

³² Ld. a 3.1. alfejezetet.

³³ Például Szombathely–Baja viszonylatban.

A továbbtanulás tekintetében a válaszok megoszlottak: voltak olyan intézmények, amelyek arról számoltak be, hogy hallgatóik kis arányban folytatják tanulmányaikat mesterszakon, ezzel szemben voltak olyan felsőoktatási intézmények is, ahol több ilyen hallgató is folytat mester fokozatú tanulmányokat (legtöbb esetben bölcsészettudomány, pedagógusképzés vagy csecsemő- és kisgyermeknevelő). Arra is van példa, hogy aki már megszerezte valamely nyelvi szakon vagy a régi típusú 4 éves tanárképzésben a tanári diplomát, szeretné kiegészíteni azt egy nemzetiségi szakos diplomával. Ezeket az adatokat is befolyásolja, hogy milyen a kereslet egy-egy nemzetiségi képzés, illetve az ilyen diplomával rendelkező szakemberek iránt. Az óvodapedagógusok és tanítók jellemzően szakirányú továbbképzéseken vesznek részt a diploma megszerzését követően, amelyek speciális szakmai ismereteket nyújtanak számukra.

A külföldi munkavállalásról, illetve továbbtanulásról a megkeresett intézmények többsége nem rendelkezik megfelelő információval. A tudomásukra jutott külföldi továbbtanulások, illetve munkavállalások száma pedig – általánosságban véve – elenyésző. A külföldi elhelyezkedésre vonatkozó adatokat is befolyásolja azonban az a tény, hogy melyik nemzetiségről beszélünk.

Az *újgörög* képzésnek – a válasz hivatalunkhoz történő megérkezéséig – még csak az előkészületei zajlottak, de a görög nemzetiségi önkormányzatoknál már a képzés elindulása előtt is nagy a pedagógus-igény, így várhatóan nem okoz majd gondot az elhelyezkedés. A bolognai rendszer előtti képzési rendszerben, 2006-ig tanárképzés volt az újgörög szak, az akkor végzett tanárok most is könnyen elhelyezkednek a szakmájukban, de akadnak olyanok is, akik külföldön élnek, dolgoznak, esetleg külföldön alapítottak családot.

A *lengyel* tanári szakkal Magyarországon elhelyezkedni nem könnyű, elsősorban nyelvviskolák jöhetnek számításba. A végzett hallgatók egy része nem a közoktatásban helyezkedik el, vagy ha igen, akkor a másik szakját gyakorolja, mégis úgy tűnik, hogy a hallgatók többsége el tud helyezkedni, még ha (a lengyel nyelv speciális helyzete miatt) nem is feltétlenül nyelvtanárként, de lengyel–magyar vegyesvállalatoknál ügyintézőként, tolmácsként, személyi titkárként, illetve más területeken (pl. műfordítóként vagy a diplomácia területén).

A *német* nemzetiségi pedagógusképzésben jelentős a kereslet a végzettek iránt, így akár több hallgató is el tudna helyezkedni, mint ahányan végeztek. Ennek oka a nagy fluktuáció, a kiáramlás, országos szinten nem képeznek elég német nemzetiségi tanítót és óvodapedagógust. A német nemzetiségi pedagógusképzés esetében olyan is előfordul, hogy az évfolyamok egyharmada, fele külföldön keres és talál is magának munkát, és ennek túlnyomó többsége a szakmában helyezkedik el. Van, aki erre már az egyetemi évei alatt tudatosan készül, vagy eleve külföldön tölti szakmai gyakorlatát, majd ott is marad.

Kevesen vannak, akik más területen találnak állást, ezek elsősorban azok, akiknek élettársa/házastársa már külföldön dolgozik más területen, és így ők is ilyen területen kezdik karrierjüket, de előbb-utóbb mindenki a saját szakmájában (óvodapedagógiában) talál munkát külföldön is.³⁴ A tanítók szintén jó helyzetben vannak, de számukra egyelőre még nehezebb az elhelyezkedés. Várhatóan a nagyarányú nyugdíjazások miatt, amely néhány év múlva a köznevelésben várható, hiány lesz belőlük. A német nemzetiségi szakon szerzett tanári képesítést német nyelvterületen másként értékelik, mint az idegen nyelv szakon szerzett diplomát, alapvetően megfigyelhető a némettanári és a nemzetiségi némettanári képzés párhuzamából adódó konkurencia.

Nagy számban vannak olyanok is, akik német cégek anyaországi leányvállalatainál helyezkednek el.

A germanisztikai képzésekre (BA és MA szinten) is mindenféleképpen szükség van, a lehetőségek kiaknázásához (fordító- és tolmácsképzés, speciális szaknyelvi referensek képzése stb.) azonban több, a felsőoktatásban dolgozó oktatóra lenne szükség.

A pályakezdő *romológus* hallgatók általában – annak ellenére, hogy a képzést és az ott tanultakat hasznosnak találják – csak nagyon kevesen találnak a végzettségüknek megfelelő állást, hiszen Magyarországon sehol nem követelmény az ilyen irányú végzettség, ezért többnyire

³⁴ Például Ausztriában, ahol középfokon folyik az óvodapedagógus képzés. Ld. a 3.1. alfejezetet.

külföldre távoznak, és ott dolgoznak vagy a szakpáros rendszerben a másik szakon szerzett végzettséggel próbálnak elhelyezkedni.

A *román* nemzetiségi képzésben nagyon kevés volt a diplomás az utóbbi 5-6 évben, így mindenkinek van munkahelye. A magyarországi román nemzetiségűek elsősorban a nemzetiségi iskolákban kapnak helyet és nagyon kevesen mennek külföldre, mivel a román nyelvvizsgával viszonylag jól el lehet helyezkedni Magyarországon. A Romániából érkezett volt hallgatók cégeknél, magyar iskolákban vagy Romániában dolgoznak, illetve van, aki Nyugat-Európában vagy az Amerikai Egyesült Államokban helyezkedett el.

A különböző *szlovák* szakos hallgatók jellemzően nehézségek nélkül tudnak elhelyezkedni a munkaerőpiacon, legnagyobb részük szakmai végzettségének megfelelő pozícióban. Ehhez jelentősen hozzájárul az is, hogy a nemzetiségi szakokon végzetek magas szintű nyelvtudás birtokában vannak.

Magyarországi *horvát* nemzetiségi felsőoktatásról csak a nemzetiségi horvát nyelv- és irodalomtanár képzés, valamint az óvodapedagógus- és a tanítóképzés esetében beszélhetünk. Ugyanakkor – elhelyezkedés szempontjából – a modern kroatisztikai képzésekre (BA és MA szinten) is mindenféleképpen szükség van, egyéb, a horvát nyelvhez kapcsolódó képesítések (fordító- és tolmácsolás, speciális szaknyelvi referensek képzése, stb.) megszerzéséhez; ehhez azonban több, a felsőoktatásban dolgozó oktatóra lenne szükség.

A szegediek tapasztalata szerint a *szlovák* nemzetiségi diplomát szerzett hallgatók általában 1-2 éven belül találnak állást. Megnehezíti a helyzetüket azonban az, hogy keresztfélévben végeznek a féléves gyakorlat miatt, és az iskolák így nem tudják őket azonnal alkalmazni a diplomájuk megszerzése után, illetve kevés másik szakkal kombinálható a szlovák nemzetiségi szak. Esetükben a külföldi továbbtanulás nem jellemző. A külföldi munkavállalás lehetősége pedig attól függ, hogy a végzetek beszélnek-e valamilyen világnyelvet.

5. Megvalósítás (tankönyv, ösztöndíj, külföld, anyaország)

Az alábbi fejezet azt mutatja be, hogy milyen módon valósul meg a nemzetiségi pedagógusképzés az egyes felsőoktatási intézményekben, s az oktatási kormányzat – sok esetben mint fenntartó – milyen lehetőségeket nyújt hozzá. Ennek kapcsán lényeges körülmény, hogy milyen anyagi források, tankönyvek, jegyzetek állnak az oktatók/hallgatók rendelkezésére, milyen ösztöndíjak, szakmai gyakorlatok segítik a hallgatókat a tapasztalt és jól képzett pedagógussá válás során. Fontos szempont tovább az iskolák, illetve a kormányzat kapcsolata az anyaországokkal.

5.1. Forráshiány

A felsőoktatási intézmények közül többen is megfogalmazták a nemzetiségi pedagógusképzés megvalósítása kapcsán, hogy a nemzetiségi felsőoktatás legfőbb problémája – ahogy azt a 2011-es nemzetiségi felsőoktatásról szóló jelentés is megfogalmazta – a forráshiány, illetve a forráselvonások. A forráshiány több területet is felölel, és csak súlyosbította a problémákat.

Ez megmutatkozik egyrészt az egyetemi oktatók bérrendezésének hiányában; az egyetemi oktatói bérezés minden szempontból (hazai, európai viszonylatban is) elégtelen.

A pedagógusképzésre jellemző általános problémák itt is jelentkeznek, ráadásul a képzés sajátosságai miatt még erőteljesebben. Az életpálya-modell bevezetésével megpróbálták/megpróbálják ugyan növelni a tanári pálya presztízsét, de addig, amíg a hazai tanári fizetések messze elmaradnak a nyugat-európai bérektől, a végzetek elvándorlása állandósult jelenség marad. A köznevelésben dolgozó pedagógusok életpálya-modelljével párhuzamosan nem készült el az egyetemi-főiskolai oktatók életpálya-modellje. Ez a helyzet egyirányúvá tette a korábban kiegyensúlyozottabb szakembercserét: míg régebben a köznevelés megfelelő tapasztalattal és motivációval rendelkező tanárai a felsőoktatásban folytatták pályájukat és a

felsőoktatásban dolgozók is szívesen kamatoztatták szaktudásukat a köznevelésben, addig mára a köznevelés–felsőoktatás váltás anyagi értelemben irracionális döntéssé vált.

A forráshiány, a felsőoktatási finanszírozás csökkentésének folyamánya az volt, hogy leszűkítette az intézmények mozgásterét, illetve a nemzetiségi felsőoktatás (nemzetiségi nyelven/célnyelven folyó) szakóráinak folyamatos óraszámcsökkentése is megfigyelhető, amely a minőségi nemzetiségi képzés helyzetét fenyegeti, hiszen kényszerűségből akár óraösszevonást végeznek évfolyamok és szakok (pl. tanítók–óvónők) között. Emellett kevés az államilag finanszírozott hely is.

Kiemelendő továbbá a különböző szakmai programok, képzések, fejlesztések finanszírozásának elmaradása. Érdemes lenne javítani az oktatási segédanyagokkal való ellátottság helyzetén is, kevés szakkönyvvel, szépirodalommal és szótárral rendelkeznek az intézmények, de szükség lenne fejlesztésre a multimediális és informatikai eszközök területén is.

5.2. *Tankönyv*

A megkeresett felsőoktatási intézmények – ahol több kart is érint a nemzetiségi képzés – karonkénti bontásban írták meg, hogy milyen a tankönyvekkel, jegyzetekkel való ellátottság a nemzetiségi képzéseken belül.

Összességében láthatóvá vált, hogy a tankönyvellátottság csak részben megfelelő, mivel rendelkezésre állnak ugyan a tankönyvek, jegyzetek, viszont kifejezetten a nemzetiségi pedagógusképzésben történő oktatásra szolgáló, korszerű tankönyvek, jegyzetek, összefoglaló tananyagok nincsenek, vagy ha vannak is, beszerzésüket a hallgatók nem tudják vállalni, illetve az intézményeknek is csak korlátozott lehetőségük van ehhez segítséget nyújtani.

A tankönyvek és az oktatási segédanyagok jelentős része még a korábbi hazai és/vagy anyaországi beszerzésekből származik. A szükséges korszerű tankönyvek, jegyzetek beszerzésére régebben több lehetőség nyílt, ez – anyagi okok miatt – egyre nehezekebb. Emiatt a felsőoktatási intézményekben az oktatók sokszor maguk szerzik be a tankönyveket, jegyzeteket, de azok legtöbb esetben a saját tulajdonukba kerülnek, így sokszorosításuk, közzétételük nehézségekbe ütközik, illetve a beszerzésük gyakran csak külföldről, az anyaországokból lehetséges, ami szintén jelentős anyagi terhet ró az intézményekre.

Az oktatók folyamatosan dolgoznak új egyetemi tankönyvek, jegyzetek írásán, de nincsenek olyan – nemzetiségi pedagógusképzésre fókuszáló – kutatási projektek, amelyek lehetővé tennék vagy segítenék ezeknek az elkészítését, illetve a forráshiány miatt a megjelentetésük is sokszor nehézséget okoz.

Mindezek ellenére az oktatók folyamatos erőfeszítéseket tesznek az intézményi belső tananyag fejlesztése érdekében, aktív publikációs tevékenységet folytatnak, a legújabb kutatási eredményeiket ismerttetendő. A szakirányokon oktatók tudományos kutatásaik megjelentetésével, módszertani segédanyagok összeállításával és kiadásával segítik a hallgatókat abban, hogy mindig friss és korszerű ismeretekhez és oktatási anyagokhoz jussanak, illetve ehhez hozzájárulnak a külföldi partnerintézmények, támogató szervek és/vagy anyanyelvi lektorok is.

A megkeresett felsőoktatási intézmények közül ketten jelezték, hogy pályázati forrásokból van lehetőségük a tankönyveik folyamatos frissítésére.

5.3. *Szakmai gyakorlat*

A megkeresett intézmények válaszleveleiből egybehangzóan az derül ki, hogy a gyakorlati képzés évek óta jól bejáratott rendszerként működik, hazai és külföldi partnerkapcsolataikon, külső gyakorló intézményeiken keresztül. Összegyetemi, kari vagy tanszéki szinten az intézmények a hallgatóik szakmai gyakorlati képzését folyamatosan támogatják, amennyiben közreműködnek a gyakorlati helyek felkeresésében, a hallgatónak leginkább megfelelő hely

kiválasztásában, az intézményekkel való kapcsolattartásban és a gyakorlatok megszervezésében, lebonyolításában. Emellett a szakirányon oktató tanárok – többek között – szervezik és koordinálják a gyakorlat menetét, tájékoztatják a hallgatókat a gyakorlat feladatairól, látogatják a hallgatókat a gyakorlóléhelyeken, folyamatos szakmai kapcsolatot tartanak a mentor pedagógusokkal, illetve közreműködnek a záró tanítás értékelésében, valamint a tanítási portfólió elkészítésében.

A szakmai gyakorlatok teljesítését az is jelentősen befolyásolja, hogy az országban melyek a nemzetiségek által sűrűn lakott területek, hol helyezkedik el az adott felsőoktatási intézmény, és milyen nemzetiségi képzést folytat.

A valamely nemzetiség által sűrűn lakott területen általában jól strukturált nemzetiségi köznevelési rendszer alakult ki – ahogy erre már a hallgatók előképzettségével és nyelvtudásával foglalkozó fejezetben is utaltunk –, amely megkönnyíti a hallgatók szakmai gyakorlatának teljesítését. Néhány intézmény konkrét példákon keresztül mutatta be a szakmai gyakorlati lehetőségeit.

Az ELTE válasza szerint az újonnan induló *görög* képzés hallgatói szakmai gyakorlatukat a nemzetiségi görögöt oktató köznevelési intézményekben fogják végezni. Ezekkel az intézményekkel az Újgörög Munkacsoport folyamatos együttműködést tart fenn.

A *horvátok* esetében az ELTE BTK szerint hallgatóik az adott nemzetiség gimnáziumában, a PTE BTK horvát szakos hallgatói pedig évtizedek óta a pécsi Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Diákotthonban (amelynek az Országos Horvát Önkormányzat a fenntartója) végzik szakmai gyakorlatukat.

Az ELTE *német* nemzetiségi tanár szakos hallgatói a nemzetiségi általános-, illetve középiskolákban végzik tanítási gyakorlatukat. Budapesten, valamint a főváros környékén „iskola-hálózatot” építettek ki, vidéki hallgatóik számára pedig biztosítják azt a lehetőséget, hogy – amennyiben erre igény van – valamikori alma materükben (nemzetiségi gimnázium) végezhesék gyakorlatukat. A szarvasi Gál Ferenc Főiskola Pedagógiai Karának német nemzetiségi szakos hallgatói Gyulán, Mezőberényben, Gyomaendrődön, Eleken, Szegeden, a román nemzetiségi szakosok pedig Kétegyházán, Méhkeréken, Battonyán és Gyulán találnak gyakorlati helyet. A Nyugat-magyarországi Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Karán a német nemzetiségi óvodapedagógus hallgatók évközi szakmai gyakorlataikat az egyetem gyakorló óvodájában, szerződött partner óvodáiban, az összefüggő egyéni gyakorlataikat pedig bázisóvodákban és külföldi óvodákban (jellemzően Ausztriában) végzik.

A PTE IGYK esetében a német nyelv óvodai elsajátítása és a német nyelv iskolai tanítása tekintetében elsősorban Szekszárdra és Pécsre, valamint Bonyhádra tudnak elmenni szakmai gyakorlatra a hallgatók. A BTK német szakosai a képzésben előírt gyakorlatot részben a PTE gyakorlóiskoláiban, részben a Leőwey Klára Gimnázium Német Nemzetiségi Tagozatán, az utóbbi időben pedig növekvő számban a pécsi Koch Valéria Iskolaközpontban végzik. Utóbbinak a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata a fenntartója.

A SZTE JGYPK német nemzetiségi képzésének hallgatói az egyetem gyakorlóiskolájában (hivatalos nevén: Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Gyakorló Iskolája, Alapfokú Művészetoktatási Intézménye, Napközi Otthonos Óvoda) vehetnek részt gyakorlaton.

A szarvasi Gál Ferenc Főiskola Pedagógiai Karán a *roma* nemzetiségi hallgatók Tiszavasváriban a Magiszter Alapítvány intézményében, valamint a régió választott iskoláiban, óvodáiban teljesítik szakmai gyakorlatukat és a PTE BTK romológia szak is számos olyan partnerintézménnyel van kapcsolatban, ahol van alkalmuk a hallgatóknak cigány/roma tanulókkal találkozni.

Az ELTE BTK-n a *román* szakos hallgatók érdekében a Romanisztikai Intézet a gyulai Nicolae Bălcescu Román Gimnázium, Általános Iskola és Kollégiummal működik együtt a szakmai gyakorlatok szervezésében. Szegeden a román nemzetiségi képzések területén problémát jelent, hogy sem a JGYPK gyakorlóiskolájában, sem más szegedi iskolában, gimnáziumban nincs

román nyelvű oktatás, így a hallgatóknak három köznevelési intézményben van lehetőségük szakmai gyakorlatot folytatni: Gyulán, Méhkeréken és Battonyán.

AZ ELTE BTK *szерб*, illetve *szlovák* nemzetiségi szakos hallgatói az adott nemzetiség gimnáziumában végzik szakmai gyakorlatukat. A szarvasi Gál Ferenc Főiskola Pedagógiai Karának szlovák nemzetiségi hallgatói Tótkomlóson, Szarvason, Békéscsabán végeznek szakmai gyakorlatot.

Az ELTE BTK *lengyel*, *szlovén* és *ukrán* szakos hallgatóinak a szakmai gyakorlat megszerzésére – mivel nincs megfelelő középiskola – jobbára csak egyetemi keretek között (a tanszéken) van módjuk.

A hazai oktatási intézményeken kívül, a nemzetiségi szakos hallgatóknak külföldi intézményekben is lehetőségük van óvodai vagy iskolai szakmai tapasztalatot szerezni, amelyhez több – külföldi részképzést, szakmai gyakorlatot támogató – ösztöndíjat tudnak igénybe venni, ilyen például az Erasmus+, a Campus Hungary,³⁵ a Baden-Württemberg-, illetve Comenius ösztöndíj.

5.4. Ösztöndíj, (külföldi) kapcsolatok

5.4.1. Az EMMI-től érkezett válasz

A minisztériumban az elmúlt két évben is törekedtek arra, hogy a kétoldalú tárcaközi egyezmények kínáljanak magyar ösztöndíj lehetőségeket anyaországi teljes idejű képzésre a magyarországi nemzetiségi fiatalok számára, biztosítsanak lehetőségeket részképzésekre és doktori képzésre, nyelvi-módszertani és szaknyelvi pedagógus-továbbképzésekre, a nemzetiségi gyermekek anyaországi programokon való részvételére, legyen lehetőség anyaországi lektorok, vendégtanárok fogadására, anyaországi tankönyvek és módszertani segédletek behozatalára.

A nemzetiségekhez tartozó fiatalok anyaországi tanulmányainak (teljes vagy részképzés) lehetőségeit az érintett országokkal kötött kormányközi vagy tárcaközi munkatervek tartalmazzák.

Néhány relációban (szlovák, szlovén) az anyaország, Romániában pedig az anyaország is és Magyarország is biztosít ösztöndíjat teljes idejű képzéshez. Az uniós országokban az általános szabályok szerint is folytathatnak tanulmányokat a nemzetiségekhez tartozó magyar állampolgárok is.

A köznevelés különös figyelmet fordít a nemzetiségi nyelvet, irodalmat és népismeretet oktató pedagógusok továbbképzésének a kiemelt támogatására. A kétoldalú munkatervek egy része nemzetiségi pedagógus-továbbképzések és gyermekprogramok megvalósítására is biztosít lehetőséget.

Szlovéniába, Horvátországba évente egy-egy csoportot, Szlovákiába több turnust fogad az anyaország, német területen pedig mind magyarországi (anyaországi szakemberek részvételével), mind anyaországi továbbképzésekre és szakmai programokra van lehetőség. Román nyelvterületen – bár a munkaterv tartalmaz ilyen programokat – együttműködés hiányában e programok évek óta nem valósulnak meg.

Az EMMI a fentiekén túl nyilvános pályázat keretében évek óta támogatja az anyaországban vagy anyaországi szakemberek részvételével megvalósuló nemzetiségi nyelvi, módszertani és szaknyelvi továbbképzéseket.

A Magyar Ösztöndíj Bizottság folyamatosan támogatja a hazai nemzetiségiek kulturális, oktatási lehetőségeit, hogy az anyaországban felsőfokú továbbtanulást, kutatást, tanulmányutat nyerjenek el és a nyelvszakos hallgatók nyári egyetemen vegyenek részt, ugyanakkor a kérdés – a horvát vonatkozás kivételével – nem tekinthető teljesen megoldottnak.

A Balassi Intézet fenntartója ma már a Külgazdasági és Külügyminisztérium. A Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégiuma az Emberi Erőforrások Minisztériumával közösen számos felsőoktatási pályázatot ír ki és bonyolít le éves együttműködési megállapodás keretében.

³⁵ A Campus Hungary Program 2015. augusztus 31-én lezárult.

5.4.2. A felsőoktatási intézményektől érkezett válaszok

A felsőoktatási intézmények a Magyarországon élő nemzetiségek anyaországaival jó kapcsolatot ápolnak, de nem minden esetben kapnak olyan segítséget, amely kifejezetten a nemzetiségi oktatáshoz kapcsolódna. Egyetemeikkel, oktató és/vagy kutató intézeteikkel azonban szoros együttműködést alakítottak ki, egyes esetekben az intézmények együttműködési megállapodást is kötöttek. Előfordul, hogy a kapcsolattartás csupán tankönyvek utánpótlásában nyilvánul meg, de inkább az a jellemző, hogy a hallgatóknak lehetőségük van fél/egyéves részképzésben részt venni a külföldi partnerintézményben, kölcsönös oktatás, konferencialátogatások, tanulmányi kirándulások, továbbképzések zajlanak, az oktatói és a hallgatói mobilitásban is közreműködnek. Emellett segítséget nyújtanak egymásnak az intézmények a szakmai gyakorlatok és álláslehetőségek ajánlásában is.

Az oktatói és hallgatói mobilitás tekintetében a megkeresett felsőoktatási intézmények mindegyike kiemelte az ösztöndíjak, elsősorban az Erasmus program fontosságát. Ennek köszönhetően szoros kapcsolatok alakulnak ki a magyarországi felsőoktatási intézmények és partneregyetemeik között, ami lehetőséget nyújt a hallgatóknak, hogy egy vagy két szemeszteres részképzésben vagy nyári egyetemeken vegyenek részt a partner intézményeknél vagy szakmai gyakorlatukat töltsék el külföldön a program segítségével. Az Erasmus az oktatóknak is kiváló lehetőséget nyújt, hogy oktatói vagy kutató munkát folytassanak a partneregyetemeken.

Több válaszevél is megemlítette továbbá az Erasmus+, a DAAD, a Comenius, a Campus Hungary és a Balassi Intézet keretében működő Magyar Ösztöndíj Bizottság által nyújtott ösztöndíj-lehetőségeket, illetve az EMMI-től is számíthatnak segítségre egy-egy részképzés biztosításához.³⁶

A roma/cigány nemzetiségi képzésben részt vevő hallgatók számára roma szakkollégiumok működnek, amelyek keretében lehetőség van ösztöndíj, illetve egyéb tanulmányokat segítő szolgáltatás biztosítására Magyarországon (pl. nyelvvizsga megszerzését elősegítő nyelvtanfolyamok támogatása, számítógépes ismeretek, egyéb, egyénre szabott szolgáltatás biztosítása). Emellett a karok együttműködnek olyan nevelési-oktatási intézményekkel, ahol jelentős létszámban tanulnak roma, cigány diákok, illetve amelyekben hallgatóik gyakorlatukat tölthetik, és amelyek némelyike álláslehetőséget is felkínál számukra.

Mindezek mellett a felsőoktatási intézmények jó kapcsolatot ápolnak a helyi vagy országos nemzetiségi önkormányzatokkal, egyéb helyi és/vagy országos nemzetiségi közösségekkel, illetve a nemzetiségi köznevelési intézményekkel. Ugyanakkor mindenképpen hátrány, hogy a különböző képzőhelyek közötti együttműködés, kommunikáció és információcsere közel sem kielégítő mértékű, valamint hiányoznak a képzésekből az egységes jegyzetek is.

Ami a hazánkban élő nemzetiségek anyaországaiból származó hallgatókat illeti, számuk meglehetősen alacsony; legtöbbször Erasmus program keretében érkeznek a magyarországi egyetemekre, de arra is van példa, hogy önköltségesek, illetve valamely, az anyaország által biztosított ösztöndíjat vagy a határainkon túli hallgatók számára biztosított magyar állami ösztöndíjat veszik igénybe magyarországi tanulmányaikhoz. A hazai egyetemek ezeknek a hallgatóknak nem tudnak biztosítani ösztöndíjat vagy egyéb támogatást.

Az egyetemek a hallgatók mellett anyanyelvi lektorokat is fogadnak, akár Erasmus vagy más pályázat keretében, illetve a PTE BTK esetében a Horvát Köztársaság és Magyarország között érvényben lévő kétoldalú megállapodás értelmében anyanyelvi lektor oktat a Szlavisztika Intézet Horvát Tanszékén.

³⁶ Ld. az 5.4.1. alfejezetet.

A vizsgálat megállapításai

1. A hatáskör tekintetében

Az alapvető jogok biztosának és helyetteseinek feladat- és hatáskörét, valamint ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságait az Alaptörvény és az Ajbt. határozza meg.

Az Ajbt. 18. § (4) bekezdés szerint az alapvető jogok biztos helyettesei közreműködésével a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytathat. A hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat.

Az Ajbt. 1. § (2) bekezdés c) pontja értelmében az alapvető jogok biztos tevékenysége során megkülönböztetett figyelmet fordít többek között az Alaptörvény XXIX. cikkében meghatározott, a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak az érvényesítésére. A nemzetiségi biztos helyettes pedig folyamatosan figyelemmel kíséri a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak érvényesülését, és az Ajbt. 3. § (2) bekezdése d) pontja alapján közreműködik az alapvető jogok biztosának vizsgálatában. A fentiekre tekintettel a jelentést az alapvető jogok biztos a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettese közösen készítette.

Az Ajbt. 18. § (2) bekezdés a) pontja alapján hatóság az a közszolgáltatást végző szerv – függetlenül attól, hogy milyen szervezeti formában működik –, amely állami vagy önkormányzati feladatot lát el, illetve e feladat ellátásában közreműködik. Az Nftv. 1. §-a értelmében a törvény célja a felsőoktatás színvonalának emeléséhez, a versenyképes tudás átadásához és megszerzéséhez szükséges feltételrendszer megteremtése, az Alaptörvényben meghatározott keretek között a nemzeti felsőoktatási intézményrendszer működésének biztosítása. Az Nftv. 2. § (2) bekezdése értelmében a felsőoktatás rendszerének működtetése az állam, a felsőoktatási intézmény működtetése a fenntartó feladata. Az Nftv. 4. § (4) bekezdése pedig rögzíti, hogy az állam nevében a fenntartói jogokat – ha törvény másként nem rendelkezik – az oktatásért felelős miniszter gyakorolja. A fentiek alapján a jelentésben vizsgált kérdés tekintetében az ombudsman vizsgálati jogosultsága az érintett felsőoktatási intézmények gyakorlata tekintetében – az Ajbt. hatásköri szabályai értelmében – fennáll.

Mindezek alapján a biztos és a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettese a nemzetiségi felsőoktatás, valamint pedagógusképzés helyzetét vizsgálhatja. Az Ajbt. feljogosítja az alapvető jogok biztosát egy adott jogi szabályozás alapjogi szempontú vizsgálatára, valamint a jogszabály hiányosságával összefüggő intézkedések megfogalmazására. A preventív alapjogvédelemre is hangsúlyt helyező ombudsmani gyakorlat alapján a biztos mandátuma keretei között marad akkor, amikor az alapjogi aspektusú vizsgálathoz nélkülözhetetlen módon a konkrét alapjogsérelem és ezen alapuló panaszok megelőzése érdekében áttekinti a releváns jogi szabályozás egyes elemeit, feltérképezi és jelzi a jogalkotó szervek vagy az Alkotmánybíróság irányába a normaszöveggel kapcsolatban felmerülő alkotmányossági aggályokat.

2. Az érintett alapvető jogok és elvek tekintetében

Az alapjogi biztos egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggés-rendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjogkorlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi tesztek.

A jelentés megállapításaival összefüggésben ismételten hivatkozunk arra, hogy az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövege az Alaptörvény Negyedik Módosításának hatályba lépését követően továbbra is nagyrészt megegyezik a korábbi Alkotmányban foglaltakkal, az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében jellemzően nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek ellentétesek volnának a korábbi alkotmányunk szövegével. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „*az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni*”. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi érveléssel azt mondta ki, hogy „*az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.*”

Ha összevetjük az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében, az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdéseiben foglaltakat a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény 2. § (1) bekezdésének, az Alkotmány 70/F. § (1)-(2) bekezdésének szövegével, akkor az állapítható meg, hogy a jelen vizsgálat tárgyát képező jogállamiság elve, valamint a hozzáférhető felsőoktatáshoz való jog tekintetében nem hoz olyan koncepcionális változást az Alaptörvény szövege, amely a korábbi alkotmánybírósági gyakorlat elvetését vagy jelentős tartalmi átértékelését támasztaná alá. Így elvi megállapításaink megfogalmazása, valamint az alapjogok értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybírósági döntés megszületéséig – irányadónak tekintjük az Alkotmánybíróság által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind pedig az azt követően meghozott határozataiban, azok indoklásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket.

1. Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése szerint *Magyarország független, demokratikus jogállam*. Az Alkotmánybíróság több határozatában rámutatott, hogy a jogállam nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság. Az Alkotmánybíróság a 30/2012. (VI. 27.) AB határozatában kimondta, hogy az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése és az Alkotmány 2. § (1) bekezdése azonosan deklarálja a jogállami klauzulát, tehát az eddig kialakított alkotmánybírósági gyakorlat továbbra is relevánsnak tekintendő. Az Alkotmánybíróság szerint a jogbiztonság az állam kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is *világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előre láthatóak* legyenek a norma címzettjei számára. Az irányadó alkotmánybírósági tézis szerint a jogállamiság elvéből folyó követelmény a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: a közhatalommal rendelkező szervek a *jog által megállapított működési rendben*, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott *korlátok között* fejtik ki tevékenységüket. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy a *kiszámíthatóság – beleértve az egységes jogalkalmazást – és az eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok, szabadságjogok védelmével*, mintegy kölcsönösen feltételezik egymást. Az alapjogok valódi érvényesülését képes kiüresíteni a szabályozás vagy a jogalkalmazás hibáiból, zavarából adódó kiszámíthatatlanság, az eljárásra vonatkozó garanciális szabályok félre tétele, figyelmen kívül hagyása.

2. A *nemzetiségek alapvető jogait* az Alaptörvény XXIX. cikke határozta meg. Az Alaptörvény rendelkezése szerint a Magyarországon élő nemzetiségek államalkotó tényezők. Minden, valamely nemzetiséghez tartozó magyar állampolgárnak joga van önazonossága szabad vállalatához és megőrzéséhez. A Magyarországon élő nemzetiségeknek joguk van az anyanyelvhasználathoz, a

saját nyelven való egyéni és közösségi névhasználathoz, saját kultúrájuk ápolásához és az anyanyelvű oktatáshoz.

Az Alkotmánybíróság a 12/2004. (IV. 7.) AB határozatában korábbi döntéseire hivatkozva hangsúlyozta: „Az állam kötelessége az alapvető jogok ’tiszteletben tartására és védelmére’ a szubjektív alapjogokkal kapcsolatban nem merül ki abban, hogy tartózkodnia kell megsértésüktől, hanem magában foglalja azt is, hogy gondoskodnia kell az érvényesülésükhöz szükséges feltételekről. Ennek érdekében a jogalkotó köteles olyan szabályozást alkotni, amely a lehető legnagyobb mértékben biztosítja az alapjogok érvényesülését.” Amint arra az Alkotmánybíróság már a 48/1998. (XI. 23.) AB határozatában is rámutatott: „Az Alkotmány egyes esetekben nevesíti az intézményvédelmi kötelességeket, másutt nem, előfordul az is, hogy éppen az alanyi jogi oldal marad háttérben; a megfogalmazás és a hangsúlybeli különbségek nem változtatnak azon, hogy az alapjogok egyaránt tartalmazzák a szubjektív jogokat és az objektív, ennél szélesebb állami kötelességeket is”.

A nemzetiségek kultúrájának, önazonosságának megőrzésére irányuló szabályok megalkotásánál a törvényhozó széles döntési jogosultsággal rendelkezik, ennek a döntési szabadságnak a korlátait azonban az Alaptörvény rendelkezései, így különösen az alapjogokra vonatkozó szabályok határozzák meg (45/2005. (XII. 14.) AB határozat).

A jogalkotó a Njt.-t kifejezetten az Alaptörvénynek a magyarországi nemzetiségek ügye iránt kinyilvánított felelősségvállalására figyelemmel alkotta meg. A Njt. célja, hogy a nemzetiségek sajátos, az Alaptörvényben alapvető szabadságjogokként általánosságban megfogalmazott egyéni és közösségi jogait részletezze és széles körben biztosítsa. A Njt. preambuluma e célkitűzések részeként fogalmazza meg, hogy Magyarország biztosítja – többek között – az anyanyelvű oktatást.

A Njt. az anyanyelvhez és az anyanyelvű oktatáshoz való jogot alapvető, valamint egyéni és közösségi nemzetiségi jogként is megfogalmazza, sőt, a „nemzetiségek oktatási önigazgatása” önálló alcímként is szabályozva van a törvényben. A Njt. a nemzetiségek oktatási önigazgatásán az állam költségvetési, jogalkotási és felsőoktatás-irányítási feladatvállalását; a nemzetiségi önkormányzatok együttműködési, véleményezési és egyetértési jogainak a szabályozását és biztosítását, a nemzetiségi önkormányzatok (oktatási) intézményfenntartóvá válásának a támogatását, valamint a nemzetiséghez tartozók nemzetiségi oktatás vonatkozásában való előnyben részesítését érti.

3. Az Alaptörvény XI. cikk (1) bekezdése alapján minden magyar állampolgárnak *joga van a művelődéshez*. E cikk (2) bekezdése szerint Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.

Az Alkotmánybíróság már 1995-ben – a 35/1995. (VI. 2.) AB határozatában – felhívta arra a figyelmet, hogy a művelődéshez (oktatáshoz) való jog akkor valósul meg a felsőfokú oktatásban, ha az *mindenki számára képességei alapján hozzáférhető*, továbbá az oktatásban részesülők anyagi támogatást kapnak. Az Alkotmánybíróság szerint az emberi méltóság általános személyiségi jogként is felfogható, *a személyiség szabad kibontakozását lehetővé tevő, nevesített jog* a megfelelő képességű állampolgárokat felsőoktatási intézményben felsőfokú tanulmányok folytatására jogosítja. Az államnak a felsőoktatással kapcsolatos alkotmányos feladata, hogy a tanuláshoz való jog objektív, személyi és tárgyi előfeltételeit megteremtse és azok fejlesztésével e jogot igénye szerint bármely, a felsőfokú oktatásban való részvétel szempontjából megfelelő képességekkel rendelkező polgár számára biztosítsa. Az Alkotmánybíróság megállapította azt is, hogy *a munka és a foglalkozás megválasztásának szabadsága szoros összefüggésben van a művelődéshez való joggal*, hiszen az egyre bonyolultabbá váló társadalmi munkamegosztás a munka és a foglalkozás végzésének előfeltételül egyre gyakrabban szab meghatározott képzettséget. Megvalósítását tekintve ugyanakkor e két alapvető jog azonban eltér egymástól. A munkához és a foglalkozáshoz

való jog az alapvetően nem állami foglalkoztatásra épülő társadalomban negatív tartalommal érvényesül: nem lehet alkotmányellenes korlátja. A felsőoktatásban ezzel szemben az állam jelenleg is jelentős túlsúllyal rendelkezik, így a *művelődéshez való jogot közvetlenül*, a felsőoktatás területén *az általa fenntartott oktatási intézményeibe való bejutás lehetőségének biztosításával, pozitív módon valósíthatja meg.*

Mindezek mellett fontos hangsúlyozni – az AJB-3924/2012 számú ügyben készült jelentésbe foglaltak szerint –, hogy Magyarország az elsők között csatlakozott 1992-ben az Európa Tanács Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájához. Hazánk kezdetben hat nemzetiségi nyelvre (német, szlovák, horvát, román, szlovén és szerb) vonatkozólag vállalt kötelezettséget, amelyet 2008-ban kiterjesztett a cigány (romani és beás) nyelvekre. (A magyar állam kötelezettségvállalása tehát nem terjed ki a lengyel, az ukrán, az örmény, a ruszin és a bolgár nyelvre.) Az egyezményben az érintett nyelvek vonatkozásában az állam nemcsak a kisebbségi nyelvek megóvását, hanem a fejlesztésüket szolgáló, határozott támogató lépések megtételét is vállalja.³⁷

Az Európa Tanács keretében elfogadott, nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény deklarálja, hogy a nemzetiségi jogok védelme az emberi jogok nemzetközi védelmének szerves része. Az egyezményben részes államok megfelelő feltételek, lehetőségek biztosítására vállaltak kötelezettséget a nemzetiségi identitás és nyelv megőrzésére és fejlesztésére.³⁸

3. Az ügy érdeme tekintetében

A nemzetiségek országon belüli elhelyezkedése, a nemzetiségi köznevelési intézmények és a felsőoktatási intézmények iránti kereslet szoros összefüggést mutat, és ez kihatással van számos – a nemzetiségi oktatást érintő – területre is. Ha egy adott területen több nemzetiségi közösség is megtalálható, illetve egy-egy közösség nagyobb lélekszámmal rendelkezik, akkor a nagyobb igénynek megfelelően több nemzetiségi köznevelési intézmény működik a térségben. Mindezek mellett a nemzetiségi közösség tagjai – nagyobb eséllyel – ápolják kultúrájukat és hagyományukat, illetve a (nemzetiségi) anyanyelv ismerete és használata is a mindennapjaik részévé válik, hiszen a családból hozott nemzetiségi identitás és a közösségen belüli összetartó erő is hozzájárul ezeknek a fenntartásához.

Amennyiben rendelkezik a nemzetiség megfelelő nemzetiségi alap-, közép- és felsőfokú képzéssel, a fiatalok szívesebben választanak maguknak a nemzetiségükhöz, illetve a nevelés-oktatáshoz kötődő hivatást, életpályát, így az igény is nagyobb a nemzetiségi pedagógusképzés iránt, illetve a hallgatók ismeretei, érdeklődése és előképzettsége is megfelelő szintű. Mindemellett jobban ki tudják használni a terület által adott lehetőségeket, vannak közösségek, iskolák, ahol

³⁷ A Strasbourgban, 1992. november 5-én kelt Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának kihirdetéséről szóló 1999. évi XL. törvény II. Rész 7. Cikk 1. A Felek a regionális vagy kisebbségi nyelvek vonatkozásában azokon a területeken, ahol ezeket a nyelveket használják, mindegyik nyelv helyzetének megfelelően politikájukat, jogalkotásukat és gyakorlatukat az alábbi célokra és elvekre alapítják: c) a regionális vagy kisebbségi nyelvek megóvása érdekében, azok fejlesztését szolgáló, határozott támogató lépések szükségessége; f) a regionális vagy kisebbségi nyelvek oktatása és tanulása, megfelelő formáinak és eszközeinek biztosítása minden megfelelő szinten.

³⁸ Az Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló, Strasbourgban, 1995. február 1-jén kelt Keretegyezményének kihirdetéséről szóló 1999. évi XXXIV. törvény: 1. Cikk A nemzeti kisebbségek és ezen kisebbségekhez tartozó személyek jogainak és szabadságainak védelme az emberi jogok nemzetközi védelmének szerves részét képezi, és mint ilyen, a nemzetközi együttműködés keretében tartozik. 5. Cikk 1. A Felek kötelezettséget vállaltak arra, hogy támogatják a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára kultúrájuk megőrzését és fejlesztését, úgyszintén identitásuknak, nevezetesen vallásuk, nyelvük, hagyományaik és kulturális örökségük megőrzésének feltételeit. 14. Cikk 1. A Felek kötelezettséget vállaltak arra, hogy elismerik minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személy jogát kisebbségi nyelvének megtanulására. 2. Nemzeti kisebbségek által hagyományosan és jelentős számban lakott területeken, megfelelő igény esetén, a Felek törekednek – lehetőségeik szerint és oktatási rendszerük keretein belül – annak biztosítására, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek megfelelő lehetőségük legyen kisebbségi nyelvüket megtanulni vagy ezen a nyelven tanulni.

gyakorolhatnak. Mindennek különös jelentősége van például a német, román és horvát nemzetiségek számára, ahol megfelelő a képzési rendszer alapfoktól felsőfokig, de például a kisebb létszámú lengyel és ukrán nemzetiség esetén nincs középfokú rendszer, ezért a felsőoktatásban is kevesebben tanulnak, és így a szakmai gyakorlatuk sem megfelelően megoldott.

A fentiekben jelzett körülmények több problémának is okai lehetnek (az egyes intézményekben a nemzetiségi pedagógusképzésben részt vevő alacsony hallgatói létszám, a nemzetiségi nyelv és kultúra ismeretének hiánya, valamint az eltérő felvételi követelmények). Mindezt megerősítik a vizsgálat során beérkezett válaszokból levont következtetések, az ügy érdeme tekintetében tett megállapítások is.

3.1.1. Előzmények

A jelentés legelső fejezetében utaltunk már arra, hogy a vizsgálat elsőként a 2011. évi vizsgálat során megfogalmazott ajánlások megvalósulására tért ki, ennek keretében az osztatlan képzés bevezetésére és a nemzetiségi felsőoktatás helyzetét érintő szakmai konferencia megvalósítására kérdeztünk rá külön-külön, mind a minisztériumnál, mind a felsőoktatási intézményeknél.

A minisztérium és a felsőoktatási intézmények is arról számoltak be, hogy az Nftv. alapján 2013-tól módosult a tanárképzés rendszere és szerkezete, így a nemzetiségi tanárképzés is osztatlan, két szakos képzéssé vált. Ennek következtében a felsőoktatási intézmények is elkezdték meghirdetni az osztatlan képzési rendszerű tanári szakokat.

Az oktatásért felelős minisztérium eleget tett a 2011-es jelentésben megfogalmazott jogalkotási javaslatnak, amelynek következtében a tanárképzés visszatért az osztatlan és kétszakos képzési rendszerhez. Az osztatlan képzés gyakorlati megvalósulását egy későbbi fejezetben tárgyaljuk.

A nemzetiségi felsőoktatás helyzetének elemzését érintő szakmai konferenciára vonatkozóan a minisztérium több olyan lehetőséget is felsorolt, amelyek jelentősen hozzájárultak a nemzetiségi pedagógusképzésben rejlő esetleges hiányosságok feltárásához, azok pótlásához és orvoslásához, valamint a képzés jobbá tételéhez. Ezeknek megfelelően a képzési és kimeneti követelmények a Nemzeti alaptantervnek megfelelően – amelyet szintén szakmai egyeztetés előzött meg³⁹ – kerültek kidolgozásra, illetve az országos nemzetiségi önkormányzatok minden esetben megkapták a jogszabálytervezeteket államigazgatási egyeztetésre. Emellett a Magyar Rektori Konferencia szakmai bizottságaiban is vannak nemzetiségi tanárképzésben érdekelt szakemberek. Mindezek ellenére azonban a minisztérium nem számolt be kifejezetten a nemzetiségi felsőoktatás helyzetének elemzését elsődleges feladatként megjelölő szakmai konferencia megrendezéséről.

A megkeresett felsőoktatási intézmények 67%-ának nem volt tudomása ilyen jellegű konferenciáról, de megemlítettek több olyan rendezvényt is, amely érintette a nemzetiségi felsőoktatás, illetve pedagógusképzés helyzetét.

A fentiek alapján megállapítható, hogy az oktatásért felelős minisztérium nem szervezett olyan fórumot, amelyen a felsőoktatást érintő változások kiemelten a nemzetiségi képzéshez kapcsolódóan napirendre kerültek volna, sem olyan szakmai konferenciát, amely kifejezetten a nemzetiségi felsőoktatás helyzetének elemzésére irányult volna. A fórum és a konferencia megszervezésének elmaradása ugyan nem tekinthető alapjogi visszásságnak, de a nemzetiségi pedagógusképzésben érintett felsőoktatási intézmények véleményét megismerve, kétségtelen tény, hogy azokra nagy szükség lett volna a nemzetiségi jogok érvényesítése, kiemelten a nemzetiségi pedagógusképzés továbbfejlesztése céljából.

Ennek fontosságát a felsőoktatási intézmények tapasztalatai is megerősítették. A nemzetiségi nyelveket oktató vagy nemzetiségi pedagógusképző intézmények által szervezett

³⁹ Ld. az 1.1 alfejezetet.

tudományos konferenciákon, szakmai műhelytalálkozókon, továbbképzéseken a nemzetiségi pedagógusképzés és annak konkrét szakmai vonatkozásai szinte minden esetben szóba kerülnek. Ezeken a rendezvényeken jó lehetőség nyílik a nemzetiségi óvodákban, iskolákban dolgozó pedagógusok és a politikusok, az országos nemzetiségi önkormányzatok elnökei és a nemzetiségek anyaországait képviselő főkonzulok tapasztalatcseréjére, amelyek elősegítik a problémák feltárását és kezelését. Továbbra is szükség lenne tehát a jelzett átfogó fórum és konferencia mielőbbi megszervezésére.

3.1.2. A nemzetiségi pedagógusképzés problémái

3.1.2.1. Hiányzó képzések, alacsony jelentkező/hallgatói létszám

A beérkezett válaszok azt mutatják, hogy a magyar felsőoktatás állandó eleme lett a változás. A jogszabályi feltételek változása a képzések minden szintjét és minden formáját érintette.

Az Alaptörvény ezzel kapcsolatos rendelkezéseivel összhangban az Njt. 12. § (1) bekezdés b) pont szerint a nemzetiséghez tartozó személynek joga van megtanulni anyanyelvét, részt venni anyanyelvű köznevelésben, oktatásban és művelődésben. A 19. § b) pontja pedig a közösségi jogok részeként határozza meg, hogy a nemzetiségi közösségeknek joguk van a nemzetiséghez tartozók óvodai neveléséhez, általános iskolai neveléséhez-oktatásához, nemzetiségi kollégiumi ellátásához, gimnáziumi, szakközépiskolai, szakiskolai neveléséhez-oktatásához, felsőfokú képzéséhez.

Az Njt. 23. § (4) bekezdése arról rendelkezik, hogy a nemzetiségi anyanyelvű és anyanyelvi közneveléshez az anyanyelvű pedagógusok képzésének, továbbképzésének biztosítása állami feladat, csak úgy, mint a felsőoktatás egész rendszerének a működtetése is az állam feladata.⁴⁰

Míndezeknek megfelelően a ciklusokra bontott, osztott és az osztatlan képzések szerkezetét a Kormány határozza meg.⁴¹ A felsőoktatás egymásra épülő, felsőfokú végzettségi szintet biztosító képzési ciklusai: *a)* az alapképzés, *b)* a mesterképzés, *c)* a doktori képzés.⁴²

Az alap- és mesterképzést egymásra épülő ciklusokban, osztott képzésként vagy jogszabályban meghatározott esetben osztatlan képzésként lehet megszervezni.^{43,44}

A Kormány határozza meg a pedagógusképzésben az alap- és mesterképzés, valamint az osztatlan képzés szakjait és szakirányait, választható egyenrangú szakpárjait és szakirányait, továbbá a mesterképzés szakosodási rendszerének általános szabályait. A miniszter rendeletben határozza meg az egyes tanári szakok képzési és kimeneti követelményeit.⁴⁵

Az Nftv. 102. § (1) bekezdése alapján a pedagógusképzés típusai:

- a) a csecsemő- és kisgyermeknevelő képzés,
- b) az óvó- és tanítóképzés, valamint a konduktor- és gyógypedagógus-képzés,
- c) az általános iskolai tanárképzés,
- d) a középiskolai tanárképzés.

A (2) bekezdés határozza meg a képzések időtartamát és szintjét:

- a) a csecsemő- és kisgyermek-nevelő, óvodapedagógus képzés alapképzésben szervezhető, az alapfokozatot eredményező képzés időtartama hat félév;
- b) a tanítóképzés és a konduktor-képzés alapképzésben szervezhető, az alapfokozatot eredményező képzés időtartama nyolc félév;

⁴⁰ Nftv. 2. § (2) bekezdés.

⁴¹ Nftv. 3. § (2) bekezdés.

⁴² Nftv. 3. § (1) bekezdés.

⁴³ Nftv. 3. § (2) bekezdés.

⁴⁴ Míndezek mellett az Nftv. 3. § (3) bekezdése alapján a felsőoktatás keretében felsőfokú végzettségi szintet nem biztosító képzésként *a)* felsőoktatási szakképzés, *b)* szakirányú továbbképzés is szervezhető.⁴⁴

⁴⁵ Nftv. 102. § (5) bekezdés.

- c) a gyógypedagógus-képzés alapképzésben szervezhető, az alapfokozatot eredményező képzés időtartama nyolc félév, amire három féléves mesterfokozatot eredményező képzés épül;
- d) az általános iskolai tanárképzés osztatlan képzésben szervezhető, a képzés időtartama nyolc félév, amelyet követően – hallgatói jogviszony keretében – két félév iskolai gyakorlatot kell teljesíteni; az általános iskolai tanárképzés során mesterfokozatot szerezhető.

Jelen vizsgálatunk az óvodapedagógus, a tanító, valamint az általános- és középiskolai tanárképzést foglalja magában nemzetiségi területen.

Az Nftv. indokolása szerint a pedagógusképzés sajátos területe a nemzetiségi pedagógusképzés. A törvény új elemként a nemzetiségi képzést törvényi szintű szabályozással erősíti meg. Összhangban⁴⁶ a nemzetiségek jogairól szóló törvényben meghatározott, a nemzetiségi neveléshez, oktatáshoz való jogosultságokkal, továbbá a nemzetiségi neveléshez és oktatáshoz szükséges személyi feltételek biztosításában vállalt állami kötelezettséggel, a törvény szerint a felvételi követelményeknek megfelelő jelentkezők számára minden olyan esetben meg kell szervezni a nemzetiségi képzést, amikor az Nftv. 103. § (8) bekezdése értelmében a nemzetiségi pedagógusképzés kis létszámú szaknak⁴⁷ minősül.

Magyarországon a vizsgált időszakban összesen 9 felsőoktatási intézményben folyt nemzetiségi pedagógusképzés.

A rendelkezésünkre álló táblázatok és a beérkezett válaszok alapján a 13 nemzetiség közül csupán a horvát, a német, a roma és a román közösség az, amely rendelkezett a pedagógusképzés minden egyes vizsgált típusával a vizsgálat alá vont minden tanévben. Ugyanakkor továbbra sincs ruszin, bolgár, görög, lengyel, örmény és ukrán óvodapedagógus-képzés. Nincs tanítóképzése az örmény, a ruszin, a bolgár, a görög, a szlovén, az ukrán és a lengyel közösségnek. Mindezek mellett hiányzik az örmény és a ruszin tanárképzés. Ennek megfelelően tehát az örmény és a ruszin közösség az, amely nem rendelkezik a pedagógusképzés egyetlen típusával sem.

Mindezek okát a minisztérium és a felsőoktatási intézmények is a jelentkezők, illetve a megfelelő jelentkezők számának visszaesésében látják. Az alacsony számú jelentkező miatt egyes szakok nem indulnak el, vagy már nem is kerül sor a meghirdetésükre.

Az érdeklődés hiányát, illetve a jelentkezők – jellemzően – alacsony számát több tényező is befolyásolhatja a beérkezett válaszok alapján:

1. Az érettségizők közül, így a nemzetiségi középiskolákban érettségizettek közül nagyon **kevesen választják a nemzetiségi pedagógus-pályát**. Ezt állapítottuk meg a nemzetiségi középiskolai oktatás helyzetéről szóló AJB-3894/2012. számú ügyben kiadott jelentésünkben is, és kértük az oktatási kormányzatot, hogy tegye vonzóvá a nemzetiségi pedagógusképzést a középiskolások számára.

Ennek megfelelően az egyik ilyen intézkedés az új, 2013. január 1-jétől hatályos, a felsőoktatási felvételi eljárásról szóló 423/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet megalkotása, amelynek rendelkezéseit első alkalommal a 2013. évi általános felsőoktatási felvételi eljárásban alkalmazták.⁴⁸ A Kormányrendelet értelmében a magyarországi nemzetiségi középiskolában nemzetiségi nyelvből, nemzetiségi nyelv- és irodalomból tett érettségi vizsgával rendelkező 20 többletpontra jogosult a felvételi eljárás során, ha az érettségi vizsgával azonos nemzetiségi pedagógus szakra jelentkezik.⁴⁹

⁴⁶ Njt. 23. § (1) A köznevelés és a felsőoktatás törvényi szabályozása, az oktató-nevelő tevékenység szerkezetének és tartalmának meghatározása, valamint e tevékenység ellenőrzése során e törvénnyel összhangban érvényesíteni kell a nemzetiségek kulturális autonómiájának megfelelő nevelési és oktatási érdekeket.

⁴⁷ Nftv. 108. § 21. kis létszámú szak: nemzetközi kötelezettségvállalás, kultúr- és oktatáspolitikai érdekek alapján indított képzés, amelynek éves, magyar állami (rész)ösztöndíjjal támogatott felvehető létszáma országosan nem haladja meg a húsz főt, továbbá a nemzetiségi képzés.

⁴⁸ A felsőoktatási felvételi eljárásról szóló 423/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet 45. § (1) bekezdés.

⁴⁹ A felsőoktatási felvételi eljárásról szóló 423/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet 20. § (4) bekezdés.

A Kormány 2012. szeptember 1-jétől a pedagógusképzésben részt vevőket – pályázati eljárásban odaítélt – ösztöndíjjal, jelenlegi nevén Klebelsberg Képzési Ösztöndíjjal⁵⁰ továbbra is támogatja, az állami ösztöndíj mellett. Az ösztöndíj igénybevételének rendjét, feltételeit a Kormány rendeletben állapítja meg.⁵¹

Mindezek mellett az államtitkárság válaszlevelében kiemelte a pedagógus előmeneteli rendszert⁵² és az azt kísérő béremelést. Mindezen túl a nemzetiségi pedagógus-képzőhelyek országos szintű racionalizálásában látják a megoldást az alacsony hallgatói létszám megszüntetésére.

2. Az alacsony létszámú jelentkezők miatt a felsőfokú oklevélhez vezető **egyetemi képzés személyi feltételei** is nehezen biztosíthatók a felsőoktatási intézményekben, illetve sok feladat hárul a meglévő oktatókra.

A minisztérium is érzékelte ezt a problémát, így 2003-tól a kis létszámú szakok támogatására célzott támogatást biztosít ennek orvoslása érdekében. Az alacsony hallgatói létszámú tanszékek, köztük nemzetiségi képzőhelyek 2006-tól törvényi kötelezettség alapján kiegészítő támogatásban részesülnek.⁵³

3. A nemzetiségi pedagógus-diplomával rendelkezők elhelyezkedési esélyeit nehezíti az is, hogy jelenleg **nem szükséges nemzetiségi pedagógusképzésben szerzett diploma** a nemzetiségi köznevelésben való elhelyezkedéshez, kivéve az óvó- és tanítóképzést.⁵⁴ Az Nkt. 3. számú melléklete a nemzetiségi óvodai nevelésben a nemzetiségi óvodapedagógus munkakör betöltéséhez nemzetiségi óvodapedagógus szakképzettség, az alsó tagozatos nemzetiségi iskolai nevelés-oktatásban a nemzetiségi tanító munkakörhöz nemzetiségi tanító szakképzettség szükséges. A nemzetiségi nevelés-oktatásban az 5–12. évfolyamon a közismereti tantárgyat nemzetiségi nyelven oktató tanár munkakörbe történő alkalmazáshoz a tantárgynak megfelelő szakos tanár szakképzettség és

- a. a nevelés-oktatás nyelvének tanítására jogosító tanító vagy tanár szakképzettség, vagy
- b. nyelvtanár szakképzettség, vagy
- c. az adott nyelvből legalább középfokú „komplex” típusú államilag elismert nyelvvizsga szükséges.

Emellett még a Magyarországon honosított oklevél alapján az adott évfolyamon az adott tantárgy tanításához előírt, a tanítás nyelvének megfelelő pedagógus végzettség és szakképzettség megléte esetén lehet felső tagozatos tanárként alkalmazni a közismereti tantárgyat nemzetiségi nyelven oktató tanárt.

Arra az esetre, ha nincs megfelelő (nemzetiségi) pedagógusképzés vagy megfelelő végzettségű és szakképzettségű pedagógus, az Nkt. 99. § (3) bekezdése kínál megoldást, amelynek értelmében *„ha nincs a képzés szakirányának megfelelő hazai felsőfokú pedagógusképzés vagy megfelelő végzettségű és szakképzettségű pedagógussal nem tudják ellátni a feladatot, a nemzetiségi óvodai nevelésben, iskolai nevelés-oktatásban, kollégiumi nevelésben pedagógus-munkakört tölthet be, továbbá vezetői megbízást kaphat az is, aki az e törvény 3. mellékletében foglaltak vagy az átmeneti, továbbá a kivételi szabályok szerint pedagógus-munkakört tölthet be az óvodában, iskolában, kollégiumban, valamint az adott nyelvből legalább középfokú „komplex” típusú államilag elismert nyelvvizsga-bizonyítvánnyal vagy azszal egyenértékű okirattal rendelkezik.”*

Ez a szabályozás egyes nemzetiségeknek kedvező, másokra nézve viszont hátrányos.

⁵⁰ Az ösztöndíj 2012. szeptember 1-jétől jelent meg pedagógus ösztöndíjként, majd a 2013. március 5-én hatályba lépett Klebelsberg Képzési Ösztöndíjról szóló 52/2013. (II. 25.) Korm. rendelet részleteiben is meghatározta a Klebelsberg Képzési Ösztöndíj fogalmát és odaítélésének feltételeit. Az Nftv-ben 2014. július 24-től nevezik a pedagógus ösztöndíjat Klebelsberg Képzési Ösztöndíjnak.

⁵¹ Nftv. 102. § (3) bekezdés.

⁵² Nktv. 64. §

⁵³ Jelenleg hatályos rendelkezés: Nftv. 84. § (4) bekezdés b) pont és (6) bekezdés.

⁵⁴ Nkt. 3. számú melléklet.

A nemzetiségi óvodapedagógus és tanító munkakör betöltéséhez kötelezően előírt szakképzettség egyrészt minőségi nemzetiségi nevelést és oktatást⁵⁵ biztosít az óvodások és tanulók számára, másrészt munkahelyet teremt a nemzetiségi pedagógusok számára. Ugyanakkor – a lefolytatott vizsgálat alapján – az alacsony hallgatói létszám miatt veszélybe kerülhet a nemzetiségi óvodapedagógusok és tanítók utánpótlása.

Az utánpótlás kérdése a nemzetiségi tanári pálya vonatkozásában is felmerül, hiszen az Nkt. értelmében lehetőség van arra, hogy egy adott tantárgy tanítására szakképesítéssel rendelkező pedagógus az adott nemzetiség nyelvét – igazolhatóan – ismerve közismereti tárgyat nemzetiségi nyelven oktasson. A nemzetiségi nevelést-oktatást folytató köznevelési intézmények így szakirányú végzettség nélküli pedagógusokkal oldják meg a nemzetiségi nevelést-oktatást, valamint a népismeret oktatását is. Ez a rendelkezés kedvező azonban például a romani, beás nyelvoktatást biztosító köznevelési intézményekben, ahol – a romani, beás pedagógusképzés hiányosságainak következtében – romani, beás nyelvvizsgálóval rendelkező pedagógusokat tudnak alkalmazni, akik nem feltétlenül romológusok.

Mindez kedvezőtlen hatással lehet a nemzetiségi nevelés-oktatás minőségére,⁵⁶ illetve vannak külön nemzetiségi szakirányú szakképzettséggel rendelkező tanárok, akik számára korlátozott számú férőhelyek állnak rendelkezésre. Figyelemmel ismételt arra, hogy nem elegendő a nemzetiségi pedagógus-diplomát szerző hallgatók aránya, az utánpótlás hiányának veszélye a nemzetiségi tanárok esetében is felmerül.

További problémaként fogalmazódott meg a nemzetiségi tanító és tanár munkakör közötti átjárhatóság. Az Nkt. értelmében nemzetiségi tanítói munkakört kizárólag nemzetiségi tanító szakképzettséggel rendelkező személy láthat el. A tanárok esetében pedig a jogszabály csupán azt teszi lehetővé, hogy az a nevelés-oktatás nyelvének tanítására jogosult tanító, aki rendelkezik az adott közismereti tantárgynak megfelelő szakképzettséggel, taníthat nemzetiségi iskola 5–12. osztályában. Ennek megfelelően, amennyiben hiány mutatkozik mind a tanítói, mind a tanári oldalon – figyelembe véve az alkalmazás feltételeit – , egy adott köznevelési intézményen belül a hiányzó pedagógus pótlása nem megoldható, vagy jogszabályba ütközik. Emellett a szakmai követelmények is eltérőek az alsó és a felső tagozatban, s ez további problémákat eredményezhet a nevelés-oktatás minőségének szempontjából a tanító tanárként vagy a tanár tanítóként való foglalkoztatása esetén.

A beérkezett válaszok szerint megoldásként merül fel egy újabb – tanító vagy tanári – diploma megszerzése, ami viszont jelentős anyagi terhet róhat a pedagógusokra, illetve a nemzetiségi pedagógusképző-helyek megközelítése, rendszeres látogatása is gondot okozhat számukra.

4. A felsőoktatási intézmények is törekszenek arra, hogy minél több nemzetiségi pedagógus-diplomával rendelkező személy kerüljön ki a munkaerőpiacra, ezért egyes intézmények⁵⁷ élnek az Nftv. által biztosított lehetőséggel, és – a felsőoktatási intézmény oktatási alaptévékenysége keretében – **szakirányú továbbképzést**⁵⁸ biztosítanak a már pedagógus diplomával rendelkezők számára.

5. Szintén a hallgatók alacsony létszámához vezet az a tévhit is, hogy a nemzetiségi képzésekre csak a nemzetiségi nyelvet anyanyelvi szinten használó és a nyelvjárást is ismerő jelentkező kerülhet be. Ezzel szemben azonban a felsőoktatási intézmények arról számoltak be, hogy az évek során a hallgatók egyre gyengébb **nyelvtudással** érkeznek, így a felsőoktatásban az alaptudásukat – amit már az általános, de legkésőbb a középiskolában el kellett volna sajátítaniuk – is pótolni kell.⁵⁹

⁵⁵ Figyelemmel az eltérő módszertanra, pedagógiai ismeretekre.

⁵⁶ Elsősorban a nyelvtudás miatt. A nemzetiségi pedagógusképzésben ugyanis a nemzetiség nyelvét a képzés teljes időtartama alatt oktatni kell az Nftv. 103. § (7) bekezdése alapján.

⁵⁷ EJF, ELTE, NYME.

⁵⁸ Nftv. 2. § (3) bekezdés.

⁵⁹ Ld. a 3.2. alfejezetet.

6. A beérkezett válaszok között szerepelt, hogy a középiskolai tanulók a **magas felvételi pontszám** miatt nem felvételiznek vagy a felvételi eljárásban nem érik el a megfelelő pontszámot a nemzetiségi pedagógusképzések esetében. A rendelkezésünkre álló anyagokból nem jutott a tudomásunkra olyan összehasonlítható adat, amelynek alapján megállapíthatnánk, hogy a felvételi pontszámok valóban magasak-e.

7. Érkezett olyan jelzés is, hogy **kevés az államilag támogatott hely**. Csakúgy, mint a felvételi pontszámoknál, itt sem állt rendelkezésünkre olyan összehasonlítható adat, amely alapján megállapíthatnánk, hogy kevés-e az államilag támogatott férőhely.

8. A **bizonytalanság**ot is problémaként jelölték meg a megkeresett intézmények, hiszen a jogszabályi háttér folyamatosan változik, ezzel együtt a felvételi követelmények is, a képzésekben sincs folytonosság. A kiszámíthatóság hiányát jelezték a felsőoktatási intézmények az osztatlan képzés bevezetésével kapcsolatban is, mivel az osztatlan tanárszakok rendszere csak most van kialakulóban, ismertségüknek, népszerűségüknek a növekedése csak a következő években várható. Az osztatlan tanárszakok jellemzője és egyben problémája is, hogy csak – a Kormány által meghatározott – szakpárban végezhetőek,⁶⁰ és ez is nehezíti a nemzetiségi szakokat választók helyzetét, hiszen a meghirdetett szakpárok száma annyira csekély, hogy abból a hallgatók nem feltétlenül tudnak olyat választani, amely érdeklődésüknek vagy a munkaerő-piaci elvárásoknak megfelelne, illetve a középiskolások még mindig nincsenek tisztában a képzés sajátosságaival, és azzal, hogy az ott szerzett oklevél mire jogosítja fel őket.

A beérkezett válaszok szerint a nemzetiségi felsőoktatás további problémája az is, hogy a képzési és kimeneti követelményeken túlmenően nincs egységes koncepció és szabályozás az érintett képzésekben. Minden intézmény a saját koncepciója, elképzelései szerint valósítja meg a nemzetiségi képzéseket.

Ez a folyamat hosszútávon oda vezethet – a felsőoktatási intézmények és a szakárca által adott válaszok alapján –, hogy a nemzetiségi pedagógusképzés és ezáltal maga az utánpótlás is ki fog ürülni. Hiány van nemzetiségi pedagógusokból szinte minden nyelvterületen, a meghirdetett nemzetiségi pedagógus-állásokra nem akadtak jelentkezők. Ez nem csupán a kisebb létszámú nemzetiségeknél okoz problémát, hanem a nagyobb létszámú német közösségnél is, bár itt a gondot elsősorban a hallgatók – főleg az óvodapedagógusok – külföldi munkavállalása jelenti.

Annak érdekében, hogy összehasonlítható adatokat kapjunk, elvégeztük a felvi.hu adatbázisa alapján a felvételi statisztikák átfogó elemzését is: a nemzetiségi pedagógusképző szakok tekintetében a jelentkezők számának változása (különösen a vizsgált rövid – négy éves – időszoron) csak korlátozottan alkalmas arra, hogy abból az adott szak iránti érdeklődés, kereslet alakulására vonatkozó megalapozott következtetéseket vonhassunk le, de a rendelkezésünkre álló adatok alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy a nemzetiségi pedagógus szakokat átfogóan és összességében a stabil vagy inkább enyhén emelkedő felvételi érdeklődés jellemzi, a jelentkezők számának markáns és egyértelmű csökkenése a vizsgált évek során egyik szak tekintetében sem figyelhető meg.

Ugyanakkor a nemzetiségi pedagógus szakokra jelentkezők száma (sőt nagyságrendje) az intézmények mindegyike esetében elmarad az összehasonlító adatként vizsgált nem nemzetiségi (óvodapedagógus és tanító) szakokra jelentkezők számától. Ezt a különbséget azonban teljes mértékben indokolja az egyes nemzetiséghez tartozóknak Magyarország teljes populációjához viszonyított arányszáma, vagyis az a tény, hogy a nemzetiségi identitással rendelkező honfitársaink hozzávetőlegesen az ország teljes lakosságának 10%-át teszik ki; valamint azt is fontos hangsúlyozni, hogy az Nkt. rendelkezései szerint is a nemzetiségi pedagógusképzés kis létszámú szaknak minősül.

3.1.2.2. Felvételi követelmények

⁶⁰ Nkt. 102. § (5) bekezdés.

Egyes felsőoktatási intézmények a felvételi eljárás kapcsán az érettségi követelményekre is kitértek válaszlevelükben, amelyek szerint Pécssett a germanisztika alapszak német és nemzetiségi német szakirányára emelt szintű, az osztatlan némettanári és nemzetiségi némettanári képzésbe emelt vagy középszintű érettségi vizsga a bemeneti feltétel. Az emelt szintű érettségi Szegeden, a német nemzetiségi és a román nemzetiségi képzéshez szükséges, illetve román minor MA esetében felsőfokú nyelvvizsga a követelmény. A felsőoktatási intézmény szerint a román szakon az emelt szintű érettségi követelménye különösen megnehezíti a hallgatók utánpótlását, mivel a magyarországi tanulók közül sem jelentkeznek az emelt szintű érettségire és a romániai gimnazisták sem tudnak Magyarországon továbbtanulni, mivel a romániai román nyelvű érettségi Magyarországon, ha nem felel meg az emelt szintűnek, automatikusan középszintű érettséginek⁶¹ vagy államilag elismert általános, egynyelvű, komplex típusú felsőfokú nyelvvizsgának⁶² felel meg, így emellett kellene emelt szintű román érettségi vizsgát tenniük, ami anyagi terhet is jelentene számukra.

Az Nftv. 40. § (2) bekezdése kimondja, hogy az alapképzésre és osztatlan képzésre történő felvétel feltétele az érettségi vizsga sikeres teljesítése, és feltétele lehet a meghatározott szintű nyelvtudás, illetve egészségügyi, szakmai, pályaalakmassági vizsgálat.⁶³

A felvételi eljárást megelőzően legalább két évvel a Kormány rendeletben határozza meg a felsőoktatási intézménybe történő felvételhez egyes alapszakok⁶⁴ esetében az érettségi vizsga teljesítésével kapcsolatos követelményeket, valamint az azonos szakon képzést folytató felsőoktatási intézmények – a kormányrendeletben foglaltak szerint – szakonként egységes alkalakmassági, szóbeli felvételi vizsgakövetelményeket határozhatnak meg.⁶⁵

Mesterképzésre az vehető fel, aki alapképzésben fokozatot és szakképzettséget tanúsító oklevelet szerzett.⁶⁶ Szakirányú továbbképzésre pedig az vehető fel, aki alapképzésben vagy mesterképzésben szerzett fokozattal és szakképzettséggel rendelkezik. Szakirányú továbbképzés

⁶¹ A felsőoktatási felvételi eljárásról szóló 423/2012. (XII.29.) Korm. rendelet 17/A. § (1)-(4) bekezdése szerint a központi felsőoktatási felvételi eljárásban részt vevő jelentkező az érettségi bizonyítványa által tanúsított végzettségi szint elismerésére vonatkozó, továbbtanulási célból indított, eljárásra az a felsőoktatási intézmény rendelkezik hatáskörrel, amelyiket a jelentkező a jelentkezési kérelmében az első sorban jelölt meg. Az eljárásra irányuló kérelmet a jelentkező a Hivatalhoz a jelentkezési kérelmével együtt nyújtja be. A Hivatal a kérelmet a hatáskörrel rendelkező felsőoktatási intézménynek szakvéleménye ismertetésével továbbítja. A felsőoktatási intézmény által érettségi bizonyítványként elismert bizonyítványban szereplő vizsgatárgyat a Hivatal emelt szintűnek ismeri el, ha tartalmi vizsgakövetelményei legalább 75 százalékban tartalmazzák a magyar vizsgatárgy emelt szintű tartalmi követelményeit. Az emelt szinten való elismerés további feltétele, hogy a vizsgarendszerben a vizsgakérdéseket a vizsgáztató, vizsgára felkészítő intézménytől függetlenül határozzák meg, valamint, hogy a vizsgatárgyat a vizsgáztató, vizsgára felkészítő intézménytől független személyek, szervezetek bírálják el és értékeljék. A Hivatal az emelt szintűnek el nem ismert, azonos megnevezésű külföldi vagy külföldi rendszerű érettségi vizsgatárgyat automatikusan középszintű érettségi vizsgatárgynak számítja. Ertérő megnevezésű vizsgatárgy esetén a Hivatal a jelentkező kérelmére megvizsgálja a külföldi vagy külföldi rendszerű vizsgatárgy és a magyar rendszerű vizsgatárgy egyezőségét, és ha az egyezőség a tartalmi elemek legalább 50%-ára fennáll, akkor az középszinten teljesített vizsgatárgyként beszámítható. Automatikus a pontszámítás, amennyiben egy adott ország vagy középiskola érettségi vizsgatárgya egy korábbi eljárásban már elismerésre került.

⁶² Az idegennyelv-tudást igazoló államilag elismert nyelvvizsgáztatásról és a külföldön kiállított, idegennyelv-tudást igazoló nyelvvizsga-bizonyítványok Magyarországon történő honosításáról szóló 137/2008. (V.16.) Kormány rendelet 14. § (1) bekezdés.

⁶³ Nftv. 108. § 29. pont: olyan képességvizsgálat, amelynek keretei között megállapítják, hogy a jelentkező rendelkezik-e azokkal az egyéni képességekkel, tulajdonságokkal, amelyek alkalakmassá teszik a képzésben való részvételre, a megszerzett szakképzettségnak megfelelő tevékenység ellátására.

⁶⁴ Az óvodapedagógus és a tanító szak a pedagógusképzési területen belüli alapképzési szaknak számít a felsőoktatási szakképzések, az alap- és mesterképzések képzési és kimeneti követelményeiről, valamint a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet módosításáról szóló 18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendelet 3. számú melléklete IX. fejezete alapján.

⁶⁵ Nftv. 40. § (3) bekezdés.

⁶⁶ Nftv. 40. § (4) bekezdés.

esetében felvételi előfeltételként meghatározott munkakör betöltése, meghatározott időtartamú szakmai gyakorlat, további szakképzettség megléte is kiköthető.⁶⁷

A felsőoktatási felvételi eljárásról szóló 423/2012. (XII.29.) Kormányrendelet 6. § (3) bekezdése értelmében az osztatlan tanárszakon az adott tanárszaknak megfelelő alapképzési szakok emelt szintű érettségi követelményeit kell alkalmazni, azzal, hogy a jelentkező csak egy emelt szintű érettségi vizsga letételére kötelezhető. A rendelet 3. számú melléklete rendelkezik a felsőoktatási jelentkezés feltételeként meghatározott emelt szintű érettségi vizsgák jegyzékéről szakonkénti, képzési területenkénti bontásban. Az adott tanárszaknak megfelelő alapképzési szakokra vonatkozó szabályozás pedig a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 8/2013. (I. 30.) EMMI rendeletből vezethető le.

A Kormányrendelet 1. számú melléklete pedig meghatározza, hogy mely alapszakokon és osztatlan mesterképzési szakokon írhatnak elő a felsőoktatási intézmények⁶⁸ egészségügyi, illetve pályaalkalmassági vizsgálatot és szervezhetnek gyakorlati vizsgát.

A pedagógusképzési területen minden szakon előírható az egészségügyi vizsgálat és tartható pályaalkalmassági vizsgálat. Kötelező pályaalkalmassági vizsgálatot tartani az osztatlan tanárszakokon. Amennyiben a jelentkező több osztatlan tanárszakra és több intézménybe jelentkezik, a kötelező pályaalkalmassági vizsgálaton abban az intézményben kell részt vennie, amelyik a 13. § (1) bekezdésében⁶⁹ meghatározott időpontban az elbírálási sorrendjében a legkisebb sorszámmal szerepel.⁷⁰

A beérkezett válaszok alapján a nemzetiségi pedagógusképzésre a felvételi követelmények intézményenként és szakonként is eltérőek, az egyes szakok esetében az érettségi sikeres teljesítésén túl a felvételizőknek vagy idegennyelvi meghallgatáson kell részt venniük, ahol legalább B2 tudásszintet várnak tőlük, vagy alkalmassági vizsgán kell megfélelniük, amelynek tartalma intézményenként, illetve szakonként szintén eltérő lehet.

A vizsgálat ideje alatt sajtóhírekből⁷¹ arról értesültünk, hogy a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája által 2016 júniusában tartott, tanárképzéssel kapcsolatos egyeztetésen a reformpontok közül a jelenleg nem kielégítően működő alkalmassági vizsga szigorítását, az egészségügyi alkalmassági vizsga beemelését, valamint az egységes képzés támogatását hangsúlyozták a résztvevők.

A felvételi követelmények esetében is az látszik, hogy a jogszabályi előírások nem minden esetben egyértelműek a jogalkalmazók számára, és ez félreértést okozhat mind a felvételizők számára, mind a felsőoktatási intézmények között vagy akár egy adott intézményen belül is. Emellett pedig a szabályozás megnehezíti az anyaországokból érkező felvételizők számára a nemzetiségi pedagógusképzésben való részvételt.

⁶⁷ Nftv. 40. § (5) bekezdés.

⁶⁸ A felsőoktatási felvételi eljárásról szóló 423/2012. (XII.29.) Korm. rendelet 18. § (1) bekezdése szerint a felsőoktatási intézmény szabályzatában normatív módon határozza meg, hogy milyen a) egészségügyi vizsgálat, b) pályaalkalmassági vizsgálat, c) gyakorlati vizsga, d) a nem magyar állampolgárok számára nyelvi alkalmassági vizsga, e) szóbeli alkalmassági vizsga szervezhető.

⁶⁹ 423/2012. (XII.29.) Korm. rendelet: 13. § (1) A Hivatal – a jelentkezők központi nyilvántartásának létrehozása után – a 12. § (3) bekezdésében meghatározott határidőt követő 14. napjától biztosítja a jelentkezők számára, hogy a róluk nyilvántartott adatokat és a benyújtott dokumentumaik feldolgozottsági állapotát az elektronikus szolgáltatás keretében – a felvételi eljárás hivatalos honlapján nyújtott személyes ügyintézési felületen keresztül – folyamatosan megismerjék. A jelentkező a 12. § (4) bekezdésében meghatározott határidőn belül kérheti a megfelelő igazolások alapján a róla rögzített adatok kijavítását. Az adatok folyamatos ellenőrzése a jelentkező felelőssége.

⁷⁰ 423/2012. (XII.29.) Korm. rendelet 18. § (4) bekezdés.

⁷¹ <http://www.edupress.hu/index.php/felsooktatas/553-kibol-lehet-pedagogus> (letöltés ideje: 2016. július 10.), <http://eduline.hu/felsooktatas/2016/6/12/A-hallgatok-szerint-szigoritani-kell-a-tana-9NPP0U> (letöltés ideje: 2016. július 10.)

3.1.2.3. A nemzetiségi nyelv megfelelő ismeretének hiánya

Az Nftv. kimondja, hogy a nemzetiségi pedagógusképzésben a nemzetiség nyelvét a képzés teljes időtartama alatt oktatni kell.⁷²

Az Njt. 22. § (1) bekezdése értelmében nemzetiségek által használt nyelvnek számít a bolgár, a görög, a horvát, a lengyel, a német, az örmény, a roma/cigány (romani, illetve beás;(a továbbiakban együtt: roma), a román, a ruszin, a szerb, a szlovák, a szlovén és az ukrán nyelv, továbbá a roma és az örmény nemzetiség esetében a magyar nyelv is.

A nemzetiségi középiskolai oktatás helyzetéről szóló AJB-3894/2012. számú ügyben készült jelentésünkben is felhívtuk a figyelmet arra, hogy a nemzetiségi oktatás mindennapi gyakorlatában sok esetben nem a nemzetiségi oktatáshoz és nyelvhez való jog az alapfunkció, hanem az idegennyelv-tanítás.

Álláspontunk szerint a megfelelő szintű nyelvtudás elengedhetetlen a nemzetiségi pedagógusképzésben. A nyelvtudás fontossága és annak hiánya vizsgálatunk alatt több helyen felmerült, a válaszadók szerint a jelentkezők és a bekerülő hallgatók nyelvtudása egyre gyengébb, és hiányosságait a felsőfokú tanulmányaik során szükséges bepótolni. A nemzetiségi pedagógusképzésnek ugyanakkor nem a szó szerinti nyelvtanítás a célja, hanem az, hogy aki ilyen képzettséget szerez, az képes legyen az adott nemzetiség nyelvén foglalkozásokat tartani és szaktárgyakat tanítani. A minőségi nemzetiségi képzést veszélyezteti az is, hogy folyamatosan csökkennek a nemzetiségi nyelven/célnyelven folyó szakórák is.

A nyelvi képzések megoldatlansága leginkább a roma nemzetiségi (romani és beás) pedagógusképzést illetően jelentkezik, mivel ilyen szakok – annak ellenére, hogy a szakalapításhoz és indításhoz a jogszabályi háttér rendelkezésre áll – nem indultak, így nem garantálható a megfelelő szakképzettséggel rendelkező pedagógusok biztosítása. Éppen ezért ezen a területen megoldást jelent az, hogy a romani és beás nyelvoktatást biztosító köznevelési intézmények ilyen nyelvvizsgálóval rendelkező pedagógusokat alkalmaznak⁷³, ugyanakkor a népismeret oktatása továbbra sem megoldott.

3.1.2.4. A tankönyv- és jegyzetellátottság problémái, forráshiány

A nemzetiségi pedagógusképzésben az oktatók, illetve a hallgatók helyzetét nehezíti az is, hogy – a folyamatos kutatómunka és tankönyvek, illetve jegyzetek írása ellenére – nincsenek korszerű, a mai kor kihívásainak megfelelő, kifejezetten a nemzetiségi pedagógus oktatását elősegítő tankönyvek, jegyzetek és oktatási segédanyagok, ideértve a multimédiás és informatikai eszközök fejlesztését is. Ha készülnek is ilyen anyagok, azoknak a megjelentetése már – forráshiányra tekintettel – nehézséget okoz az intézmények számára. A minisztérium szerint azonban a kétoldalú tárcaközi egyezmények lehetőséget kínálnak anyaországi tankönyvek és oktatási segédletek behozatalára.

A forráshiány a szakmai rendezvények, továbbképzések, konferenciák szervezését érintően is felmerül, illetve érinti a nemzetiségi felsőoktatás szakóráit is.

Utóbbiakhoz rendelkezésre állnak ugyan különböző pályázati források, de a beérkezett válaszok alapján ezek nem elegendők.

3.1.3. Szakmai gyakorlat

A szakmai gyakorlatok tekintetében megállapítható, hogy alapvetően biztosított a nemzetiségi pedagógusképzésben részt vevő hallgatók számára, hogy (kötelező) szakmai gyakorlatukat megfelelő gyakorlati helyeken teljesítsék akár hazai, akár külföldi intézményekben. A felsőoktatási intézmények ehhez minden támogatást megadnak a hallgatóik számára.

⁷² Nftv. 103. § (7) bekezdés.

⁷³ Ld. 7.3.2.1. fejezet 4. pont.

Ugyanakkor a képzést e tekintetben is befolyásolja az a körülmény, hogy egy adott térségben milyen számban található meg egy-egy nemzetiségi közösség, és kialakult-e a jól strukturált köznevelési rendszer, amely megkönnyíti a szakmai gyakorlati helyek kiválasztását, illetve biztosítását. Ezt támasztja alá az is, hogy az ELTE BTK lengyel, szlovén és ukrán szakos hallgatóinak a szakmai gyakorlat megszerzésére – megfelelő középiskola hiányában – jobbára csak egyetemi keretek között (a tanszékeken) van módjuk.

3.1.4. Ösztöndíjak, kapcsolatok

Az ösztöndíjak és külföldi kapcsolatok tekintetében mind az állam, mind a felsőoktatási intézmények széles választékról számoltak be, amelyek elősegítik a hazai és a külföldi egyetemek, kutatóintézetek közötti átjárást a képzésekre, szakmai gyakorlatokra, vendégoktatásra, szakmai továbbképzésekre, konferenciákra és állásajánlatokra vonatkozóan. Mindemellett a nemzetiségi önkormányzatok, illetve közösségek és köznevelési intézmények is jó kapcsolatot ápolnak a nemzetiségi pedagógusképzést folytató intézményekkel.

A roma/cigány képzések esetében szükséges megemlíteni a szakkollégiumokat, amelyek ösztöndíjakat és egyéb, tanulást támogató szolgáltatásokat kínálnak hallgatóik számára; e szakkollégiumok számára külön pályázati lehetőségek is rendelkezésre állnak.

A hazai intézmények közötti kapcsolatépítés mellett fontos lenne az anyaországgal tartott kapcsolatok további fejlesztése, a csereprogramok, a hallgatók és tanárok tanulmányútjainak támogatása is. Több lehetőséget kellene biztosítani a hallgatóknak az anyaországi részképzésre (3 és 6 hónapos ösztöndíjak), illetve a nemzetiségi pedagógus-helyzetet is javítani lehetne megfelelő vendégtanárok bevonásával.

3.1.5. Jövőkép (elhelyezkedés)

Vizsgálatunk során a hallgatók motivációját, jövőképét és elhelyezkedési lehetőségeit is feltérképeztük.

A motiváció tekintetében a nemzetiségi pedagógusképzést választók döntését az indokolhatja, hogy elkötelezettek saját nemzetiségük, annak nyelve, kultúrája és hagyományai iránt. A nemzetiségi nyelv ismerete és annak továbbfejlesztése, illetve egy adott nyelv ismeretével járó – továbbtanulási, elhelyezkedési – előnyök is hatással vannak a hallgatók választására. Magában a nemzetiségi (pedagógus)képzésben egy-egy nemzetiség által sűrűbben lakott térségben vagy a külföldön való elhelyezkedés lehetőségét is látják a felvételizők, valamint a képzésben megszerzett ismeretekre a nevelési-oktatási tevékenységen kívüli munkavállalást is elősegítő, többlet tudásként tekintenek.

A képzés befejezését követően a hallgatók elhelyezkedési esélyeit több tényező is befolyásolhatja: a felvételt nyert hallgatók száma, az adott képzés társadalmi elfogadottsága, egy adott nemzetiség köznevelési rendszerének kiépítettsége és elhelyezkedése, a hallgatók végzettségi szintje, illetve a mobilitási hajlandóságuk.

A minisztérium árnyaltabban látja a hallgatók elhelyezkedési esélyeit – tekintettel az előző bekezdésben foglaltakra –, míg a felsőoktatási intézmények válasza szerint a nemzetiségi hallgatók foglalkoztatottsága teljes, annak ellenére, hogy az egyes nemzetiségek elhelyezkedési esélyei között vannak különbségek⁷⁴.

A fentiek alapján megállapítjuk, hogy jelentős előrelépések történtek a 2011-es jelentésben foglaltakhoz képest a nemzetiségi pedagógusképzés fejlesztése és előmozdítása érdekében. Ugyanakkor vannak olyan nemzetiségek, amelyek számára csak a pedagógusképzés egyes típusai biztosítottak, de vannak olyan nemzetiségi

⁷⁴ Lásd: 6.5.2.

közösségek is, amelyek azonban nem rendelkeznek a pedagógusképzés egyetlen típusával sem.

A meglévő képzésben gondot okoz a hallgatók megfelelő szintű nyelvtudásának a hiánya, holott a nemzetiségi nyelv megfelelő ismerete is elengedhetetlen a nemzetiségi pedagógiai feladatok ellátásához.

Mindezek mellett megállapítjuk a megfelelő, kifejezetten nemzetiségi pedagógusképzésben használható tankönyvek, jegyzetek és az egyes szakmai fejlődés érdekében szükséges rendezvények, továbbképzések hiányát, amelyek forráshiányra, valamint a célcsoport igényeinek nem megfelelő pályázati kiírásokra vezethetők vissza.

A nemzetiségi pedagógusképzés feltételei nem biztosítják minden esetben megfelelő létszámban és minőségben a szükséges szakemberek képzését. A végzett nemzetiségi pedagógusok száma nem minden esetben elegendő a nemzetiségi oktatás megfelelő helyen, számban és színvonalon való biztosításához, ezért a gyermekek nemzetiségi anyanyelvű oktatáshoz való egyéni és közösségi jogának érvényesülése veszélyeztetett. Gondot okoz a jogszabályi háttér folyamatos változása, és az, hogy nehéz egységes, de a hazai nemzetiségi közösség eltérő érdekeit és igényeit is figyelembe vevő szabályozást kialakítani a nemzetiségi pedagógusképzés intézményeinek hatékonyabb működése érdekében.

Mindezek a jogbiztonság követelményével összefüggésben visszásságot idézhetnek elő és ugyancsak visszásságot okozhatnak a Magyarországon élő nemzetiségek kiemelt védelmének kötelezettségével összefüggésben. Mindemellett sérülhet a nemzetiségi közösségekhez tartozó gyermekek, illetve hallgatók oktatáshoz és művelődéshez, ezáltal közvetve a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához való joga is.

Intézkedéseink

1. Az Ajbt. 31. és 37. §-aira figyelemmel felkérjük az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottságának elnökét, hogy:

a hazai nemzetiségi közösségek szószólói és az országos nemzetiségi önkormányzatok által delegált képviselők, illetve szakértők közreműködésével – bevonva az Emberi Erőforrások Minisztériumát – tekintse át a jelentésünkben felvetett, a nemzetiségi pedagógusképzéssel kapcsolatban felmerült rendszerszintű hiányosságokat, ellentmondásokat is tartalmazó megállapításokat, és fontolja meg a szükséges jogszabály vagy közjogi szervezetszabályozó eszköz módosítására, valamint konkrét intézkedések meghozatalára vonatkozó szakmai álláspontjának, javaslatának kialakítását:

- a nemzetiségi pedagógusképzés vonzóbbá tételével kapcsolatban;
- a képzési és kimeneti követelményekkel, a megfelelő és egyértelmű felvételi követelményekkel, a tanító–tanár munkakör közötti átjárhatósággal, a nemzetiségi pedagógus-diploma illetve a nyelvvizsgálóval rendelkező szakos tanár alternatív alkalmazása körülményeivel, továbbá a képzőhelyek ésszerű erősítésének komplex kérdéseivel kapcsolatban;
- a megfelelő, kifejezetten nemzetiségi pedagógusképzésben használható tankönyvek és jegyzetek kidolgozásával, kiadásával és terjesztésével kapcsolatban.

2. Az Ajbt. 31. § (4) bekezdése és a 37. §-a alapján felkérjük az emberi erőforrások miniszterét, hogy:

a Magyarországi nemzetiségek bizottsága szakmai álláspontja és javaslata alapján fontolja meg a jelentésünkben felvetett, a nemzetiségi pedagógusképzéssel kapcsolatban tett megállapítások, valamint a nemzetközi jogi kötelezettségvállalások figyelembevételével a kapcsolódó jogszabály vagy közjogi szervezetszabályozó eszköz szükséges módosításának előkészítését, illetve mérlegelje az alábbiakban javasolt intézkedések szükségességét, így:

- a nemzetiségi felsőoktatás helyzetének elemzését komplex módon, a nemzetiségi felsőoktatásban dolgozó szakemberek és kutatók bevonásával egy szakmai konferencia keretében;
- a vonatkozó szabályozás áttekintését a képzési és kimeneti követelményekkel, a megfelelő és egyértelmű felvételi követelményekkel, a tanító–tanár munkakör közötti átjárhatósággal, a nemzetiségi pedagógus diploma, illetve a nyelvvizsgálóval rendelkező szakos tanár alternatív alkalmazása körülményeivel, továbbá a képzőhelyek ésszerű erősítésének komplex kérdéseivel kapcsolatban;
- általában a nemzetiségi oktatás, azon belül is a nemzetiségi felsőoktatás ügyeiért felelős ügyintézők létszámának bővítését az EMMI megfelelő szervezeti egységeiben;
- **a nemzetgazdasági miniszterrel együttműködve** a nemzetiségi felsőoktatás minőségének biztosítása érdekében további (minisztériumi) források elkülönítését, illetve a pályázati kiírásoknak a célcsoportok igényeihez történő igazítását, több pályázati lehetőség biztosítását a tankönyvek, jegyzetek és oktatási segédanyagok előállítására, folyamatos és fenntartható megújítására, valamint a szakmai rendezvények, továbbképzések szervezésének támogatására.

Budapest, 2017.

Székely László

Szalayné Sándor Erzsébet

Mellékletek

A nemzetiségi pedagógusképzésre vonatkozó felvételi statisztikák (2012–2015)

Apor Vilmos Katolikus Főiskola

szak	óvodapedagógus			óvodapedagógus / roma			óvodapedagógus / német		
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012	19	70	302				27	87	302
2013	20	71	244				20	67	252
2014	20	68	260				42	100	260
2015	13	51	280				15	45	304
átlag	18	65		átlag			26	75	

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező
2012	793	220
2013	621	172
2014	701	208
2015	703	175

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező
2012	3	0
2013	4	1
2014	7	0
2015	8	3

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező
2012	48	15
2013	41	12
2014	38	16
2015	62	20

Line chart showing the number of total applicants (összes jelentkező) and 1st place applicants (1. helyen jelentkező) for preschool teachers from 2012 to 2015. The y-axis ranges from 0 to 1000. The x-axis shows years 2012, 2013, 2014, and 2015.

Line chart showing the number of total applicants (összes jelentkező) and 1st place applicants (1. helyen jelentkező) for preschool teachers / Roma from 2012 to 2015. The y-axis ranges from 0 to 10. The x-axis shows years 2012, 2013, 2014, and 2015.

Line chart showing the number of total applicants (összes jelentkező) and 1st place applicants (1. helyen jelentkező) for preschool teachers / German from 2012 to 2015. The y-axis ranges from 0 to 80. The x-axis shows years 2012, 2013, 2014, and 2015.

Bar chart comparing the total admission rate (felvételi arány összes jelentkezőből (%)) and the 1st place admission rate (felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)) for preschool teachers from 2012 to 2015. The y-axis ranges from 0 to 80. The x-axis shows years 2012, 2013, 2014, 2015, and the average (átlag).

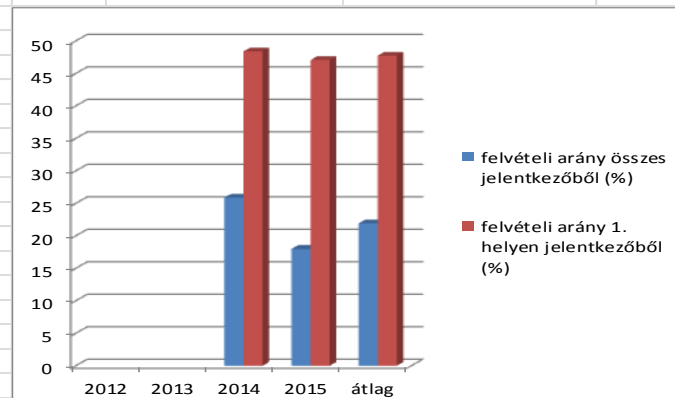
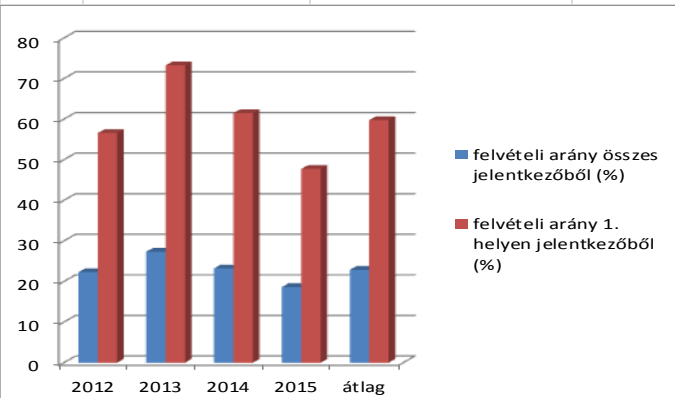
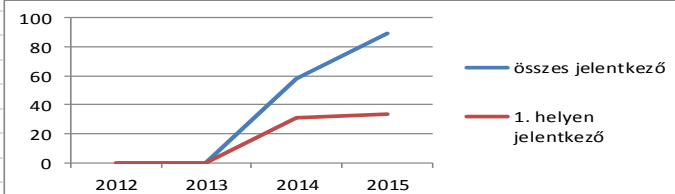
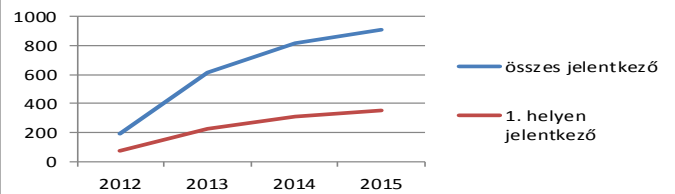
egyik évben sem indult a szak

Bar chart comparing the total admission rate (felvételi arány összes jelentkezőből (%)) and the 1st place admission rate (felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)) for preschool teachers / German from 2012 to 2015. The y-axis ranges from 0 to 100. The x-axis shows years 2012, 2013, 2014, 2015, and the average (átlag).

Debreceni Egyetem / Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar

szak	óvodapedagógus			óvodapedagógus / roma		
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012	22	57	398			
2013	27	73	244			
2014	23	61	260	26	48	260
2015	19	48	280	18	47	318
átlag	23	60	296	22	48	289

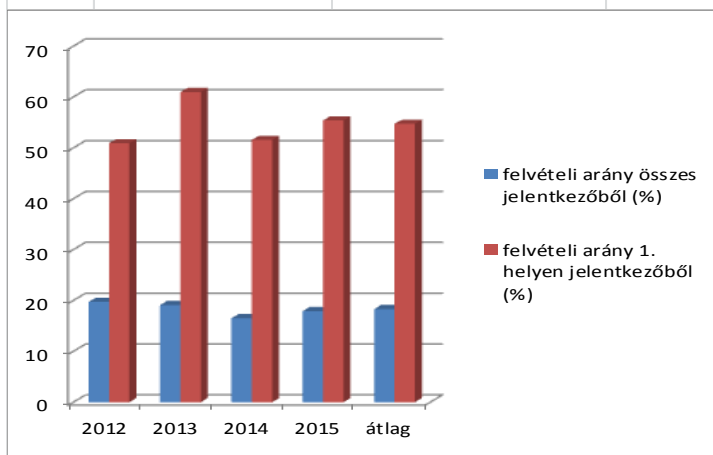
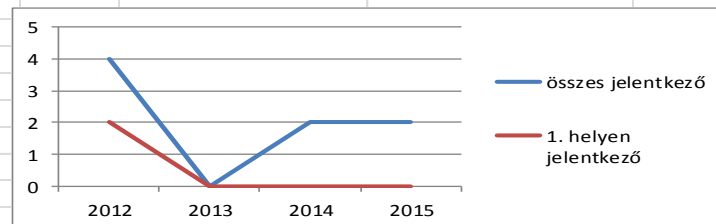
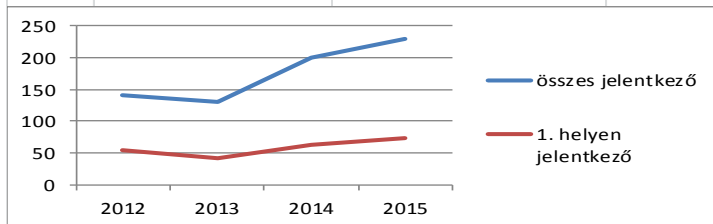
	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvettek		összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvettek
2012	193	76	43	2012	0	0	0
2013	611	228	167	2013	0	0	0
2014	818	309	190	2014	58	31	15
2015	912	356	170	2015	89	34	16

Eötvös József Főiskola Neveléstudományi Kar (Baja)

szak	óvodapedagógus			óvodapedagógus / roma		
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012	20	51	284	0	0	0
2013	19	61	242	0	0	0
2014	17	52	260	0	0	0
2015	18	55	300	0	0	0
átlag	18	55	272	0	0	0

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvettek		összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvettek
2012	142	55	28	2012	4	2	0
2013	131	41	25	2013	0	0	0
2014	200	64	33	2014	2	0	0
2015	229	74	41	2015	2	0	0

egyik évben sem indult a szak

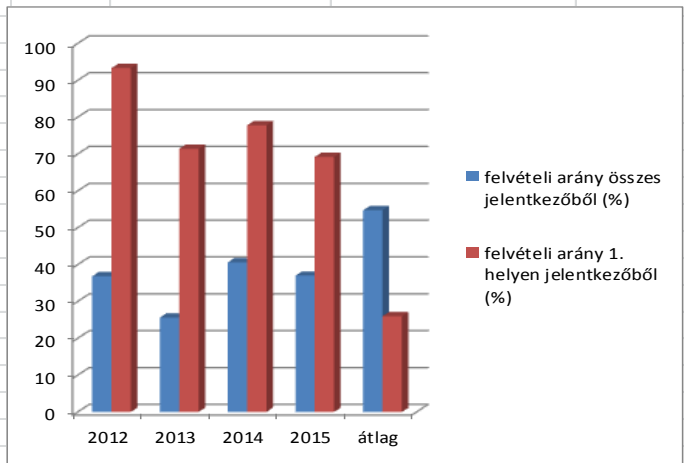
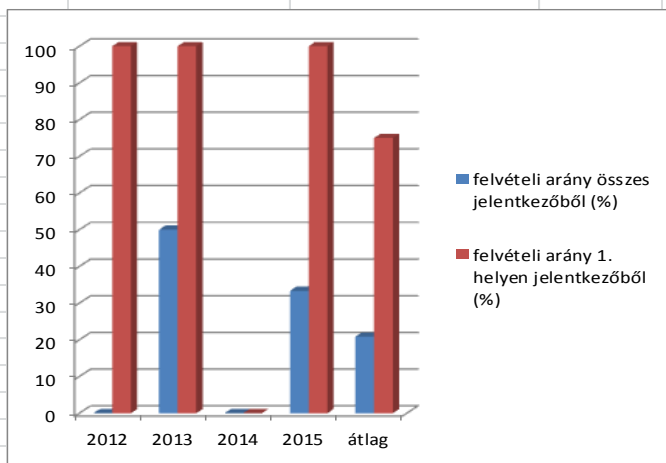
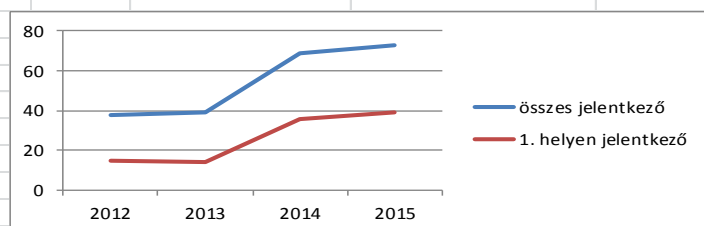
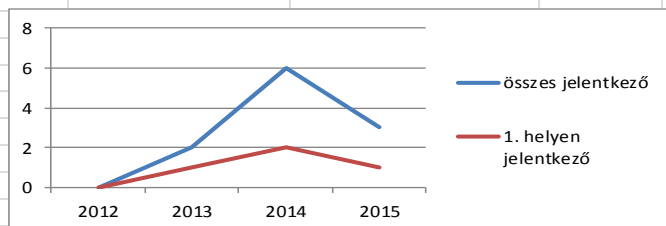
Eötvös József Főiskola Neveléstudományi Kar (Baja)

	óvodapedagógus / horvát		
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012	0	100	0
2013	50	100	0
2014	0	0	0
2015	33	100	283
átlag	21	75	71

	óvodapedagógus / német		
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012	37	93	297
2013	26	71	258
2014	41	78	260
2015	37	69	300
átlag	55	26	279

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvettek
2012	0	0	0
2013	2	1	1
2014	6	2	2
2015	3	1	1

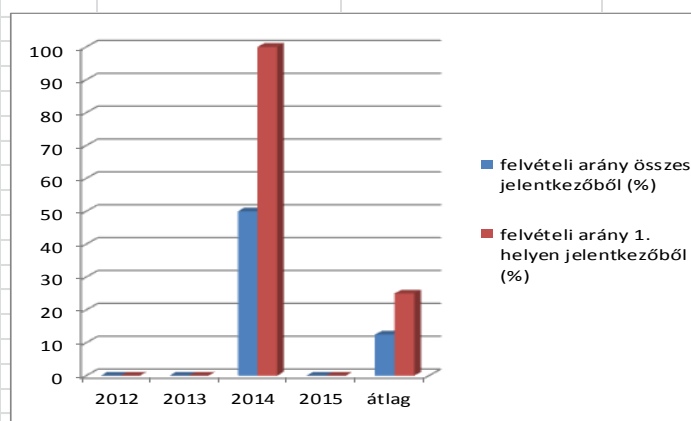
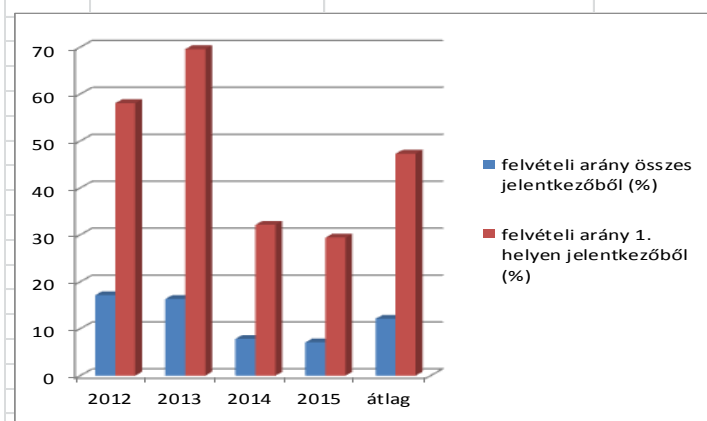
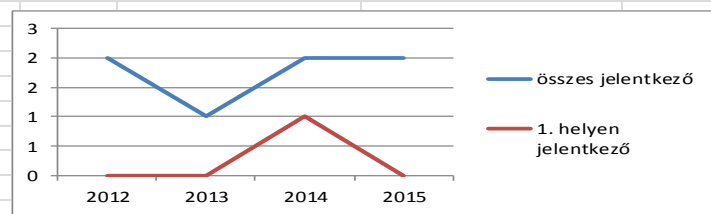
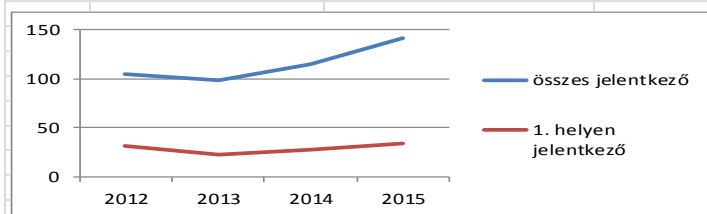
	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvettek
2012	38	15	14
2013	39	14	10
2014	69	36	28
2015	73	39	27

Eötvös József Főiskola Neveléstudományi Kar (Baja)

szak	tanító				tanító / roma		
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám		felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012	17	58	302	2012	0	0	
2013	16	70	242	2013	0	0	
2014	8	32	260	2014	50	100	
2015	7	29	284	2015	0	0	
átlag	12	47		átlag	13	25	

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvett		összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvett
2012	105	31	18	2012	2	0	0
2013	98	23	16	2013	1	0	0
2014	115	28	9	2014	2	1	1
2015	141	34	10	2015	2	0	0

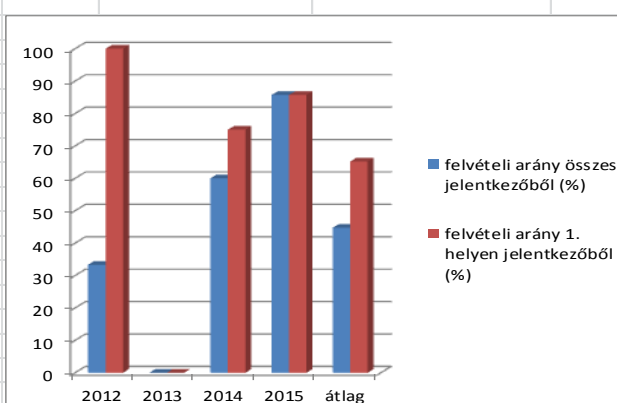
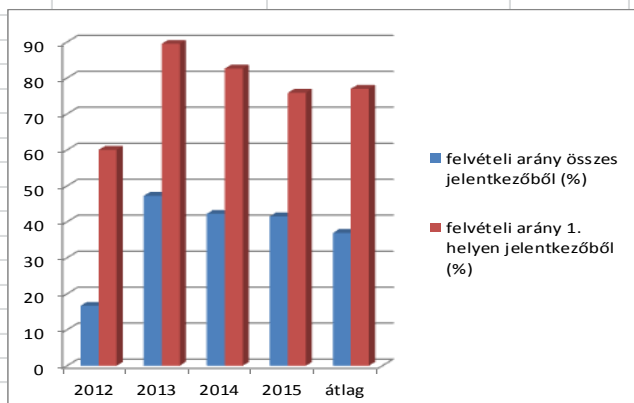
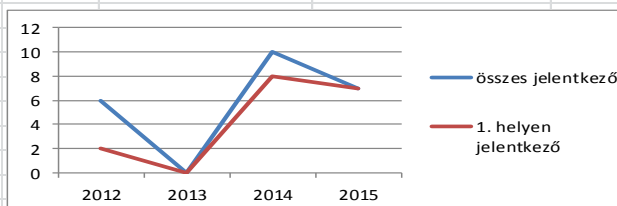
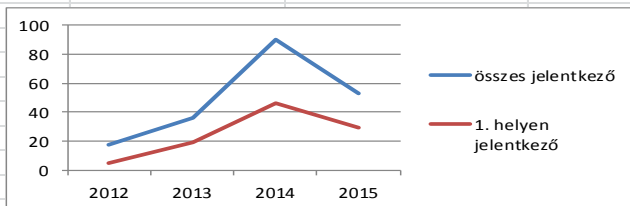
Eötvös József Főiskola Neveléstudományi Kar (Baja)

	tanító / német		
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012	17	60	302
2013	47	89	
2014	42	83	260
2015	42	76	300
átlag	37	77	

	tanító / horvát		
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012	33	100	291
2013	0	0	0
2014	60	75	260
2015	86	86	360
átlag	45	65	

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvett
2012	18	5	3
2013	36	19	17
2014	90	46	38
2015	53	29	22

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvett
2012	6	2	2
2013	0	0	0
2014	10	8	6
2015	7	7	6

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító és Óvóképző Kar (TÓK)

szak	ELTE-TÓK óvodapedagógus		
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012	18	56	345
2013	21	66	297
2014	16	53	304
2015	17	55	308
átlag	18	57	314

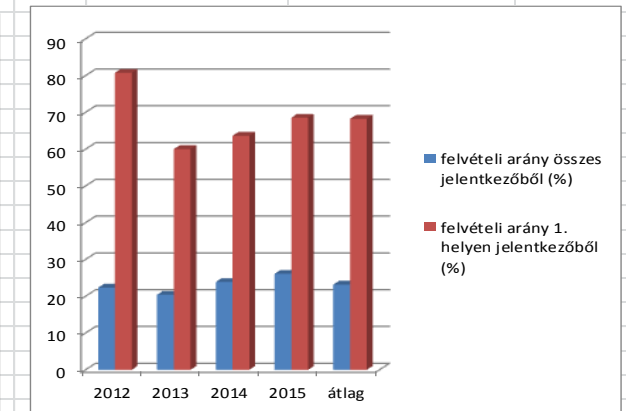
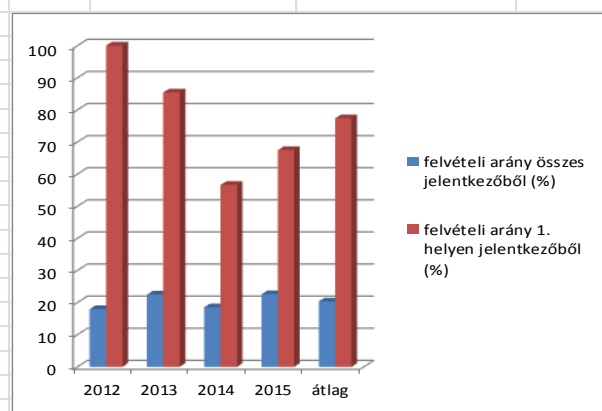
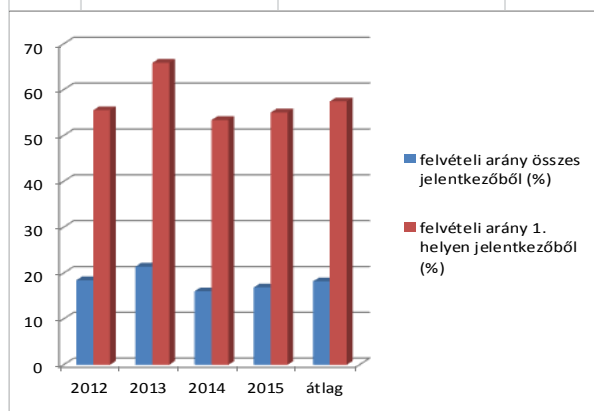
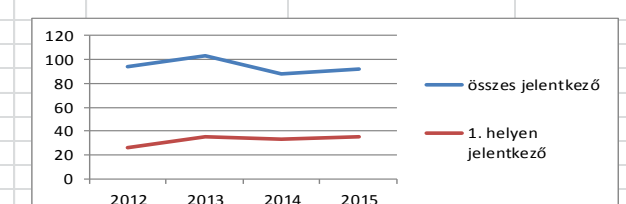
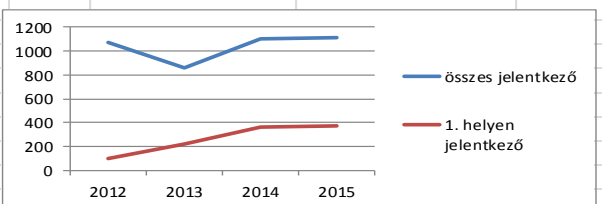
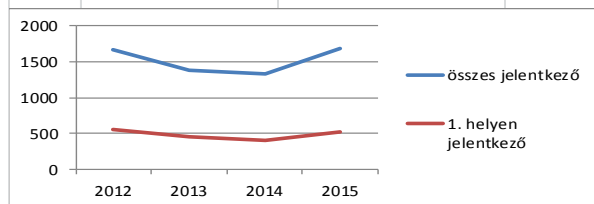
	ELTE-TÓK tanító		
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012	18	100	339
2013	22	85	254
2014	19	57	298
2015	23	67	306
átlag	20	77	299

	ELTE-TÓK óvodapedagógus, német nemzetiségi szakirány		
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012	22	81	337
2013	20	60	361
2014	24	64	320
2015	26	69	342
átlag	23	68	340

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvett
2012	1666	553	307
2013	1378	448	295
2014	1329	399	213
2015	1689	518	285

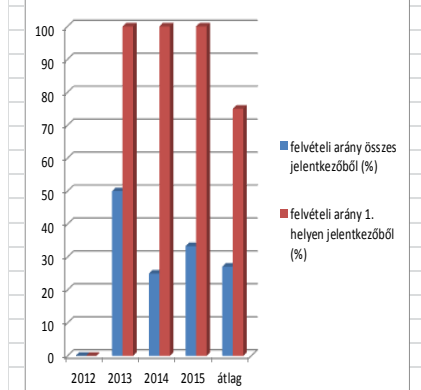
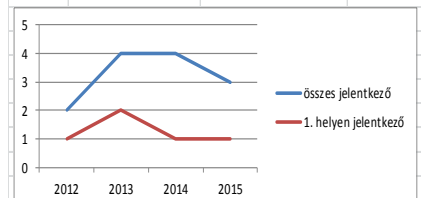
	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvett
2012	1069	101	192
2013	858	226	193
2014	1105	362	205
2015	1112	372	251

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvett
2012	94	26	21
2013	103	35	21
2014	88	33	21
2015	92	35	24

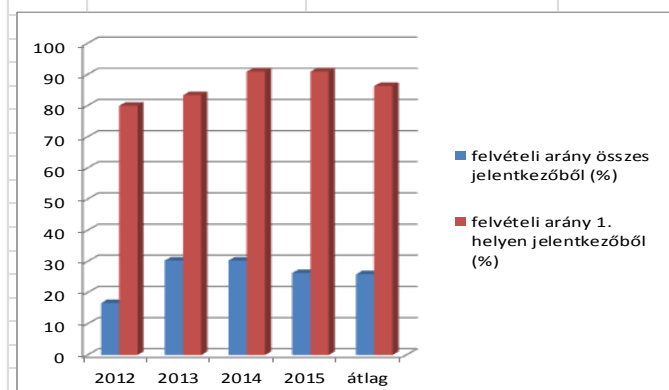
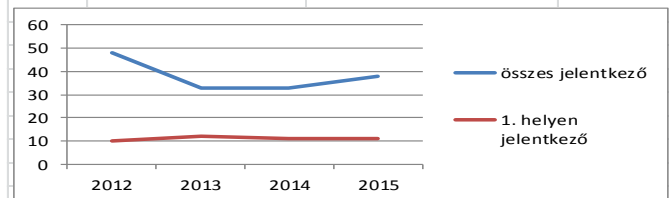
ELTE-TÖK óvodapedagógus, szerb nemzetiségi szakirány			
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012	0	0	0
2013	50	100	250
2014	25	100	382
2015	33	100	322
átlag	27	75	239

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvett
2012	2	1	0
2013	4	2	2
2014	4	1	1
2015	3	1	1

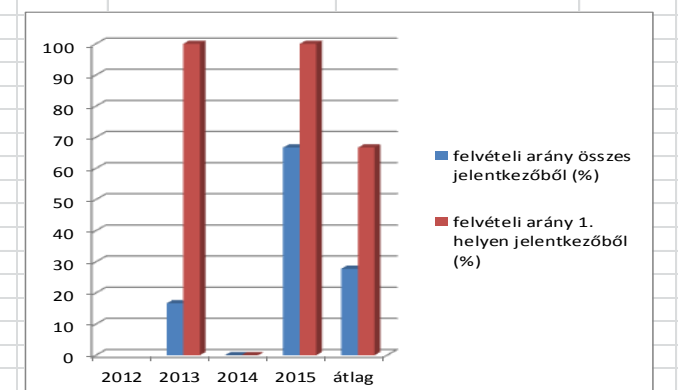
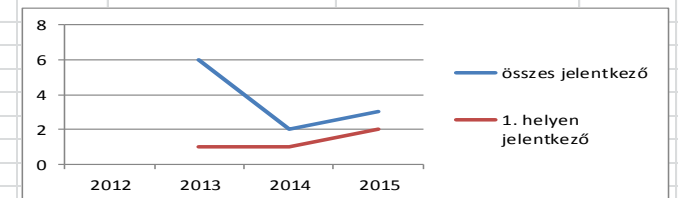
szak ELTE TÖK tanító-német nemzetiségi szakirány			
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012	17	80	339
2013	30	83	329
2014	30	91	307
2015	26	91	298
átlag	26	86	318

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvett
2012	48	10	8
2013	33	12	10
2014	33	11	10
2015	38	11	10

szak ELTE TÖK tanító szerb nemzetiségi			
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012			
2013	17	100	424
2014	0	0	0
2015	67	100	284
átlag	28	67	236

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvett
2012			
2013	6	1	1
2014	2	1	0
2015	3	2	2

	német és nemzetiséginémet tanár		
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből	pontszám
2012	31	47	76
2013	38	100	420
2014	27	107	445
2015	34	94	492
átlag	33	87	358

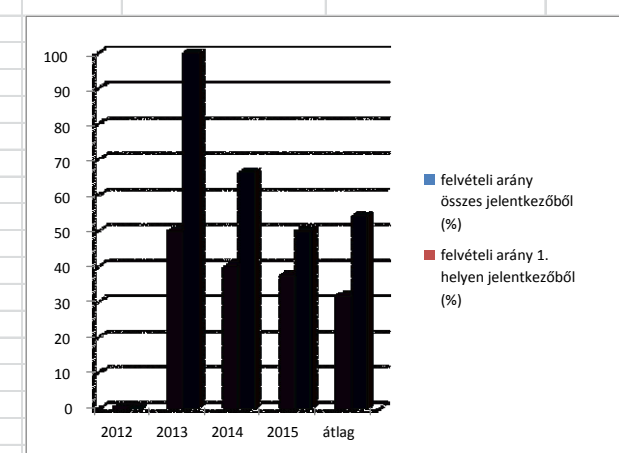
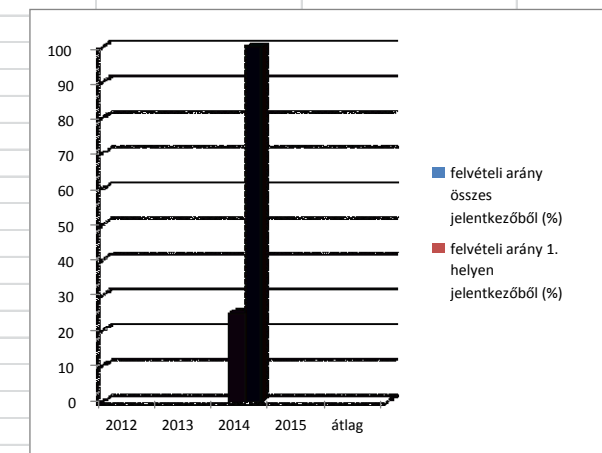
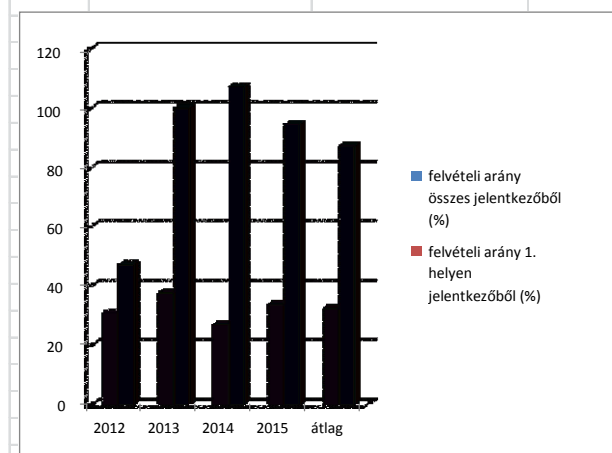
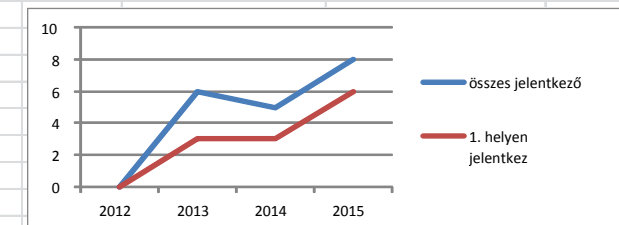
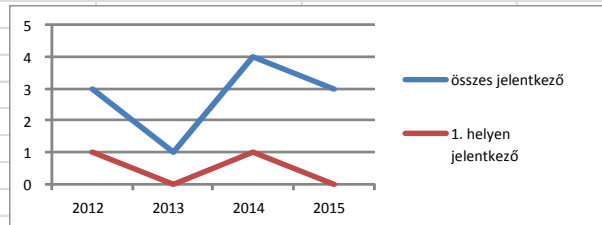
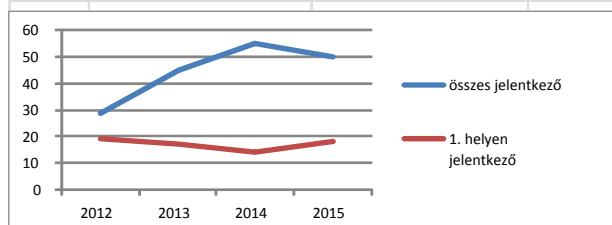
	szlovák- és nemzetiségiszlovák-tanár		
	felvételi arány összes	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből	pontszám
2012			
2013			
2014	25	100	50
2015			
átlag			

	lengyel nemzetiségi nyelv tanár		
	felvételi arány összes	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből	pontszám
2012	0	0	0
2013	50	100	450
2014	40	67	414
2015	38	50	392
átlag	32	54	314

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvett
2012	29	19	9
2013	45	17	17
2014	55	14	15
2015	50	18	17

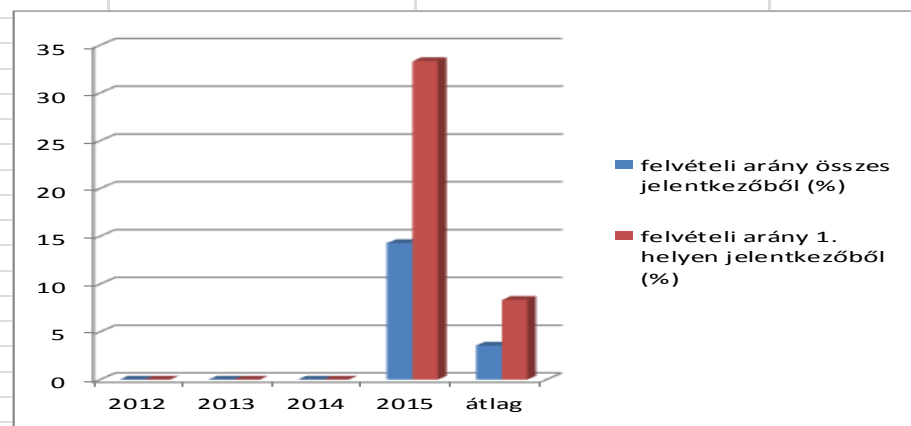
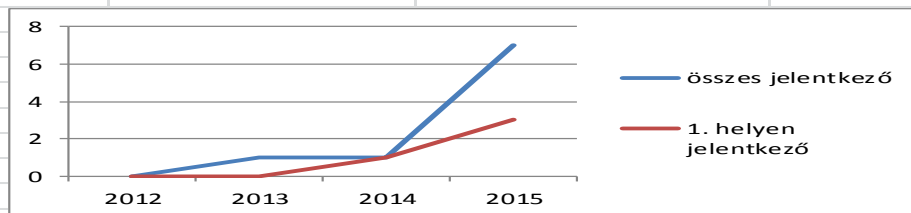
	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvett
2012	3	1	0
2013	1	0	0
2014	4	1	1
2015	3	0	0

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvett
2012	0	0	0
2013	6	3	3
2014	5	3	2
2015	8	6	3

román- és nemzetiségiromán-tanár			
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012	0	0	0
2013	0	0	0
2014	0	0	0
2015	14	33	79
átlag	4	8	20

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvett
2012	0	0	0
2013	1	0	0
2014	1	1	0
2015	7	3	1

szlovén és nemzetiségi szlovén nyelv tanár			
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012	0	0	0
2013	100	100	397
2014	0	0	0
2015	0	0	0
átlag	25	25	99

ukrán és nemzetiségi ukrán nyelv tanár			
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012	0	0	0
2013	0	0	0
2014	0	0	0
2015	50	100	386
átlag	13	25	97

horvát és nemzetiségi horvát nyelv tanár			
	felvételi arány összes	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből	pontszám
2012	0	0	0
2013	100	100	75
2014	33	100	50
2015	40	50	389
átlag	43	63	129

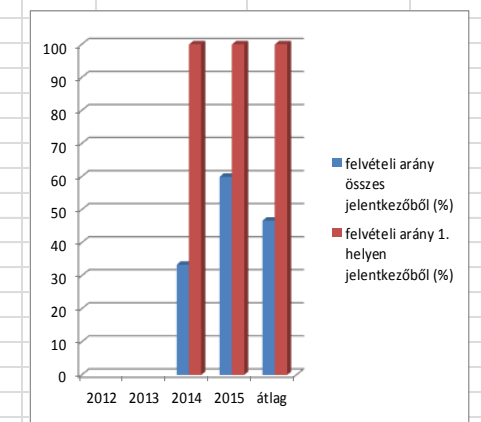
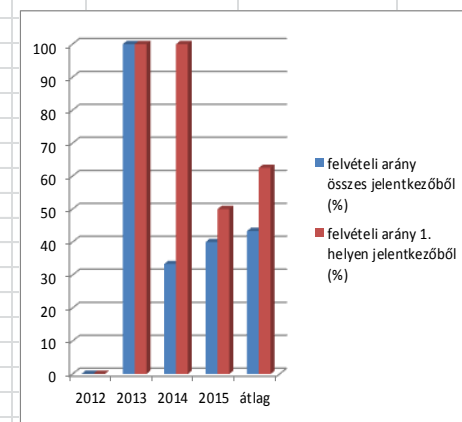
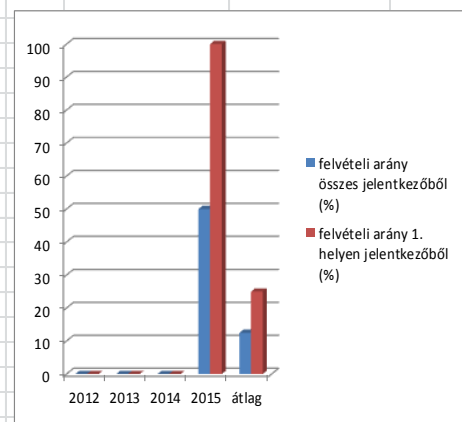
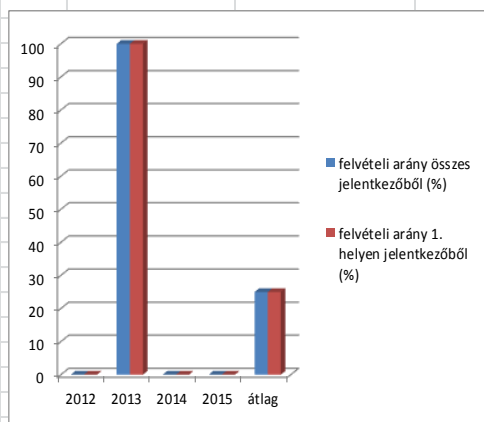
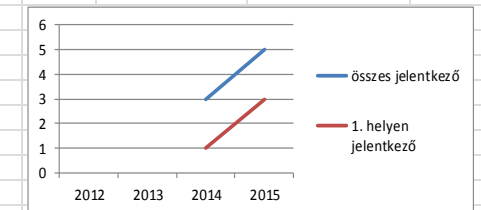
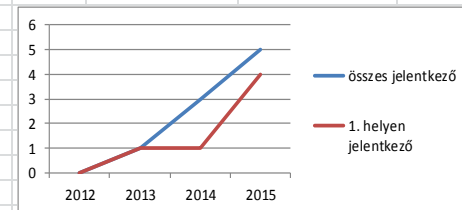
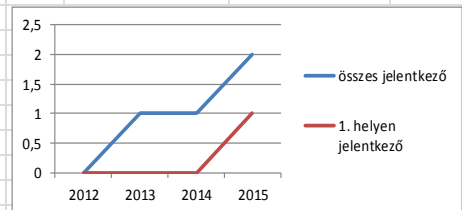
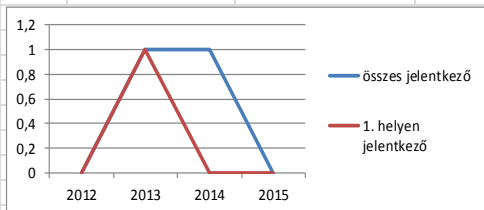
szerb és nemzetiségi szerb nyelv tanár			
	felvételi arány összes	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből	pontszám
2012			
2013			
2014	33	100	50
2015	60	100	418
átlag	47	100	234

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvett
2012	0	0	0
2013	1	1	1
2014	1	0	0
2015	0	0	0

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvett
2012	0	0	0
2013	1	0	0
2014	1	0	0
2015	2	1	1

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvett
2012	0	0	0
2013	1	1	1
2014	3	1	1
2015	5	4	2

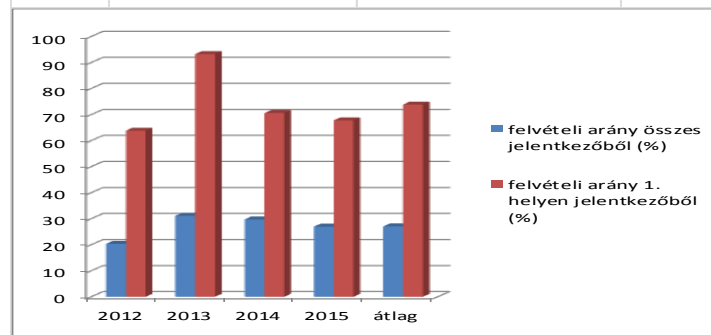
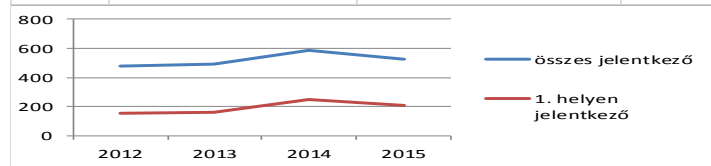
	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvett
2012			
2013			
2014	3	1	1
2015	5	3	3

Nyugat-magyarországi Egyetem
Benedek Elek Pedagógiai Kar

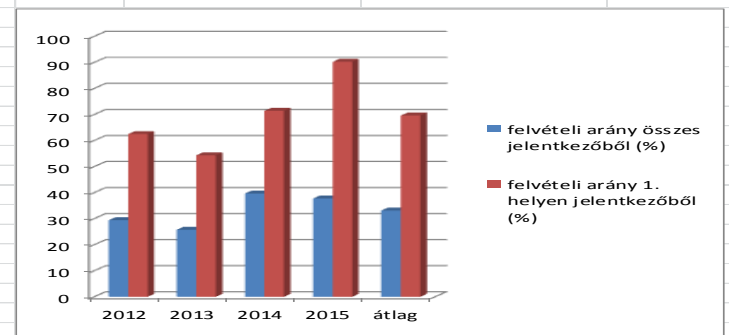
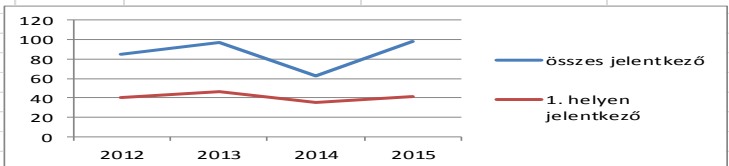
szak	óvodapedagógus		
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012	20	64	302
2013	31	93	242
2014	30	71	260
2015	27	68	282
átlag	27	74	272

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvettek
2012	477	152	97
2013	489	163	152
2014	589	248	175
2015	523	208	141

szak	óvodapedagógus, német nemzetiségi szakirány		
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből	pontszám
2012	29	63	324
2013	26	54	338
2014	40	71	331
2015	38	90	288
átlag	33	70	320

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvettek
2012	85	40	25
2013	97	46	25
2014	63	35	25
2015	98	41	37

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

szak	tanító		
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012	15	71	290
2013	16	78	245
2014	18	72	260
2015	17	57	292
átlag	16	70	272

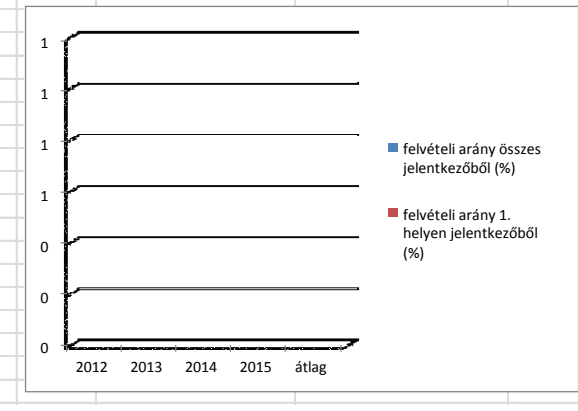
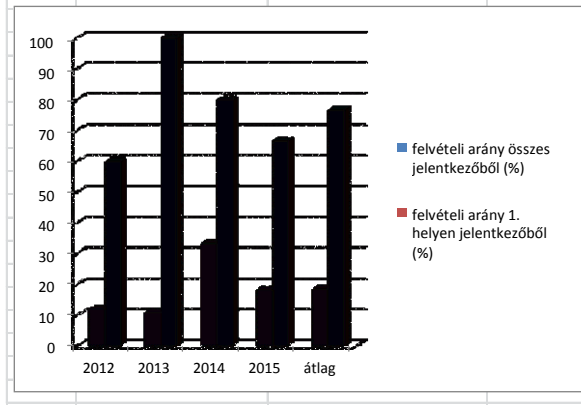
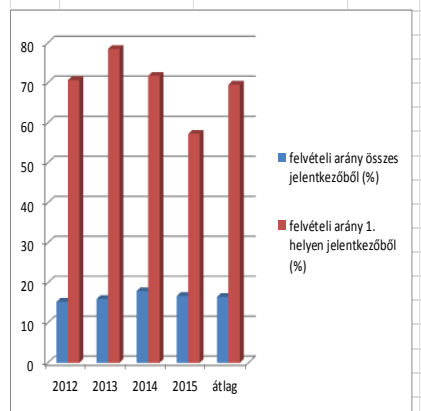
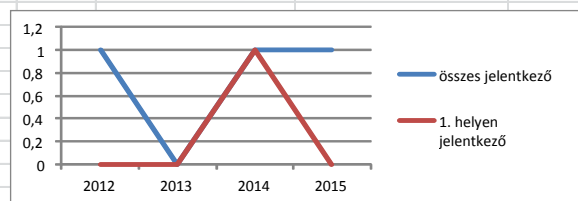
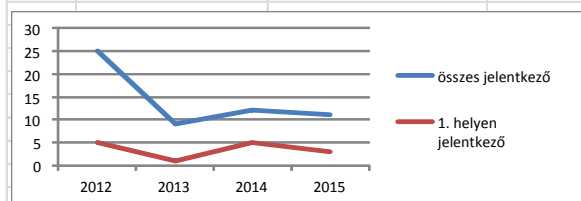
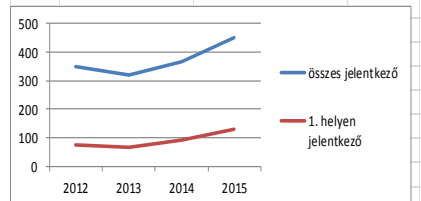
szak	tanító-német nemzetiségi szakirány		
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012	12	60	302
2013	11	100	385
2014	33	80	260
2015	18	67	330
átlag	19	77	

szak	tanító-román nemzetiségi szakirány		
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012			
2013			
2014			
2015			
átlag			

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvettek
2012	348	75	53
2013	320	65	51
2014	368	92	66
2015	449	131	75

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvett
2012	25	5	3
2013	9	1	1
2014	12	5	4
2015	11	3	2

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvett
2012	1	0	0
2013	0	0	0
2014	1	1	0
2015	1	0	0

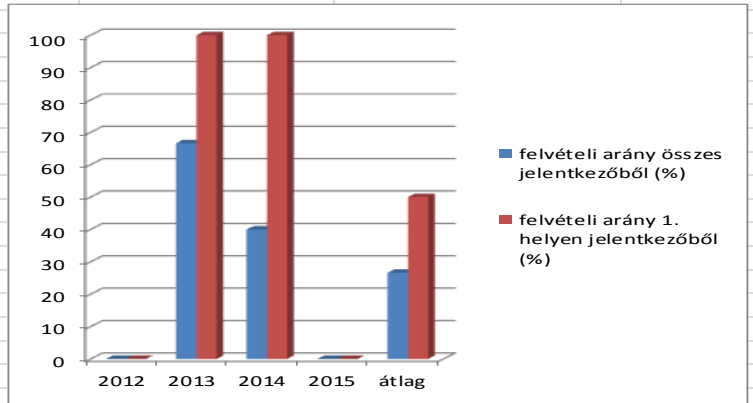
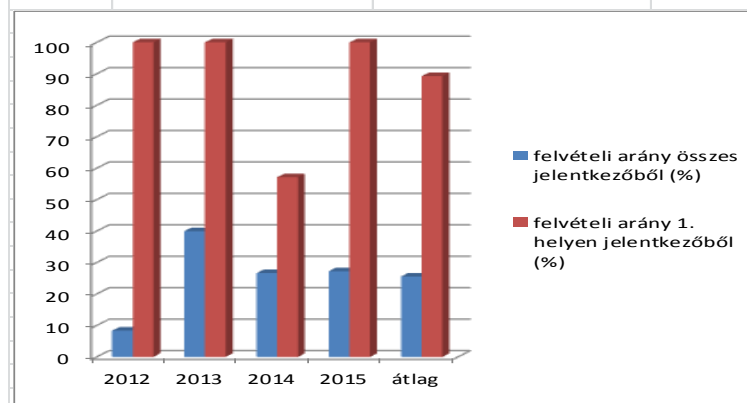
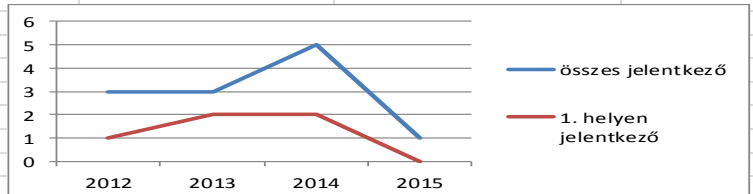
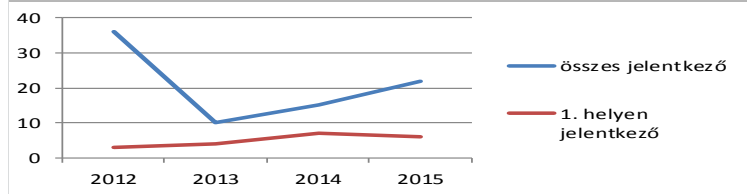

germanisztika német nemzetiségi szakirány			
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012	8	100	240
2013	40	100	300
2014	27	57	260
2015	27	100	300
átlag	26	89	275

romanisztika-román nemzetiségi szakirány			
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012	0	0	0
2013	67	100	340
2014	40	100	260
2015	0	0	0
átlag	27	50	

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvettek
2012	36	3	3
2013	10	4	4
2014	15	7	4
2015	22	6	6

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvettek
2012	3	1	0
2013	3	2	2
2014	5	2	2
2015	1	0	1

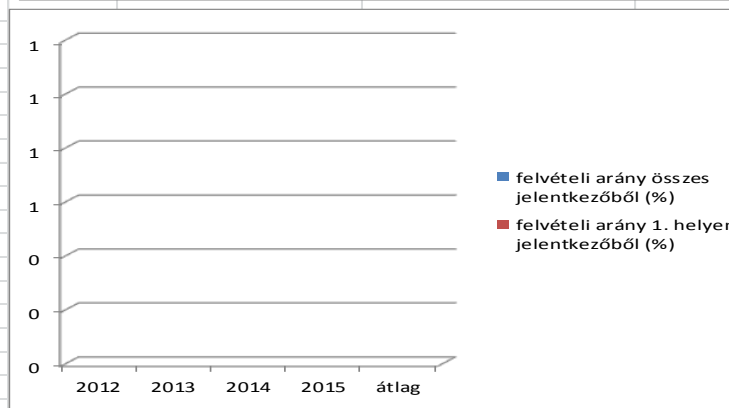
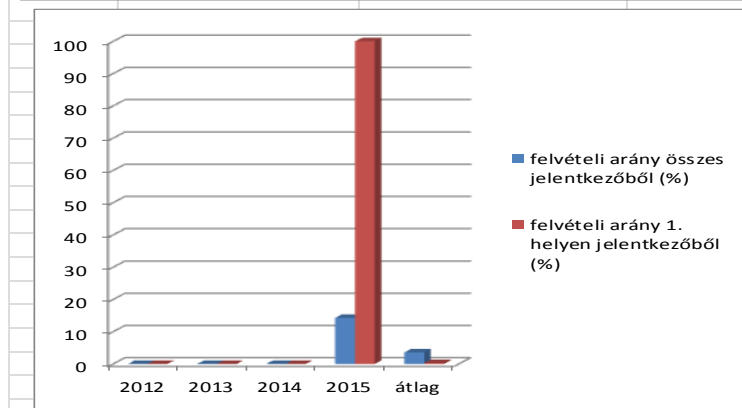
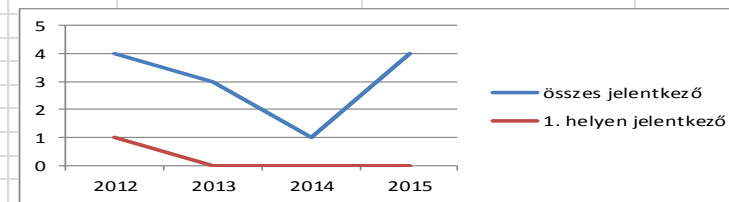
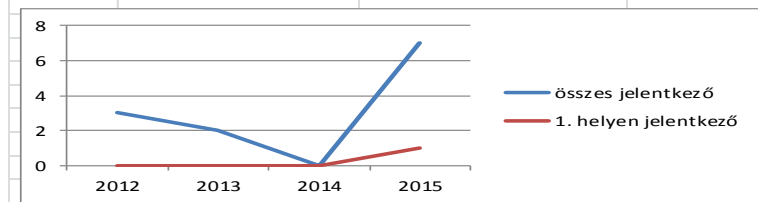

szlavisztika-szlovák nemzetiségi szakirány			
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012	0	0	0
2013	0	0	0
2014	0	0	0
2015	14	100	424
átlag	4	0	

szlavisztika-szerb nemzetiségi szakirány			
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012			
2013			
2014			
2015			
átlag			

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvettek
2012	3	0	0
2013	2	0	0
2014	0	0	0
2015	7	1	1

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvettek
2012	4	1	0
2013	3	0	0
2014	1	0	0
2015	4	0	0

Megjegyzés: a szlavisztika-szerb nemzetiségi szakirány a Bölcsészettudományi Karon került meghirdetésre.

szlovák- és nemzetiségiszlovák-tanár			
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012	60	75	81
2013	100	100	95
2014	0	0	0
2015	57	80	50
átlag	54	64	

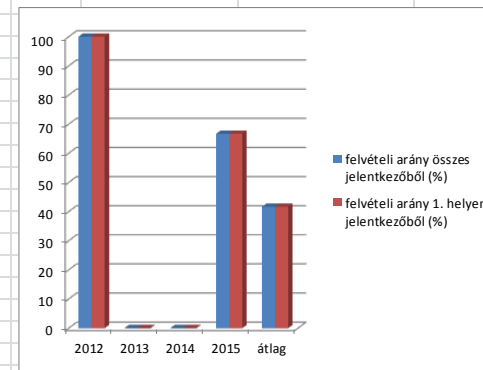
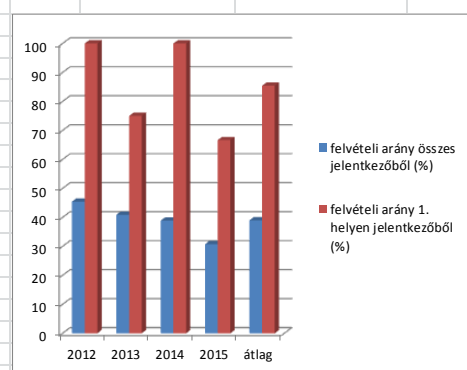
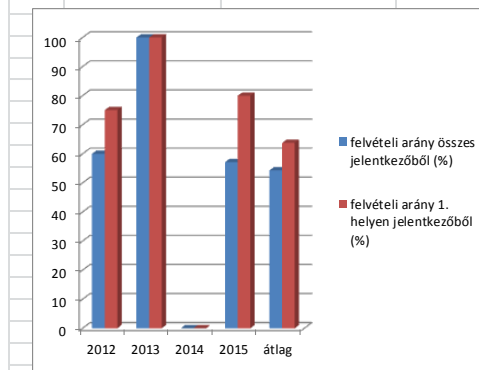
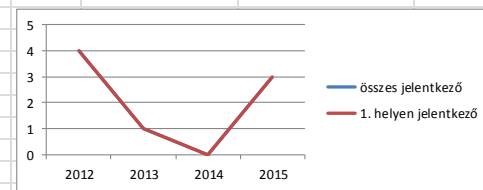
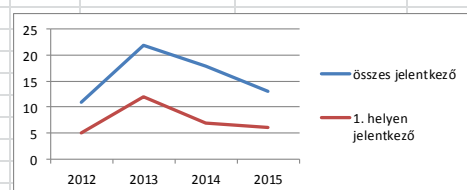
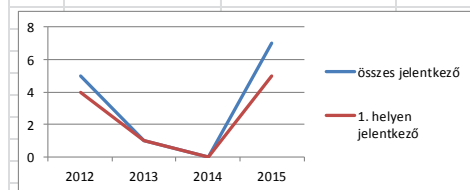
német- és nemzetiséginémet-tanár			
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012	45	100	85
2013	41	75	85
2014	39	100	85
2015	31	67	50
átlag	39	85	

román- és nemzetiségíromán-tanár			
	felvételi arány összes jelentkezőből (%)	felvételi arány 1. helyen jelentkezőből (%)	pontszám
2012	100	100	82
2013	0	0	0
2014	0	0	0
2015	67	67	0
átlag	42	42	

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvett
2012	5	4	3
2013	1	1	1
2014	0	0	0
2015	7	5	4

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvett
2012	11	5	5
2013	22	12	9
2014	18	7	7
2015	13	6	4

	összes jelentkező	1. helyen jelentkező	felvett
2012	4	4	4
2013	1	1	0
2014	0	0	0
2015	3	3	2

Megjegyzés: a fenti adatok tartalmazzák az osztatlan tanárképzésben szereplő és nemzetiségi pedagógusképzést is tartalmazó szakok felvételi adatait is, amelyek 2013-tól az SZTE Tanárképző Központjában kerültek meghirdetésre.